

Ikke-vestlige innvandreres møte med ”det norske” friluftslivet

- *En studie av fremmedhet*

Alan Bendu

Masteroppgave ved Institutt for Sosiologi og
Samfunnsgeografi

UNIVERSITETET I OSLO

Oktober 2010

Sammendrag

Jeg har i denne studien undersøkt hvordan unge ikke-vestlige innvandrermenn benytter kroppsliggjort kulturkunnskap som grunnlag for et friluftsliv og bruk av uteområder, i Oslo. Disse praksisene vil illustrere deres eventuelle fremmedhet i forhold til det jeg vil kalle ideen om det ”norske” friluftslivet. Dette bygger på lange turtradisjoner og et ellers romantisk forhold til naturen og friluftslivet generelt. Videre belyser jeg holdninger og barrierer som er med på å fremme/begrense utfoldelsen av aktiviteter i norsk natur og i norske uteområder, blant disse mennene i Oslo.

Data har jeg samlet hjelp av 8 kvalitative forskningsintervjuer av mannlige informanter i sentrumsbydelene i Oslo. Informantene er alle i 20-årene og kommer fra ulike land i Asia, Afrika og Øst-Europa, samt at alle har over 15 års fartstid i Norge. Disse informantene har jeg funnet frem til ved hjelp av ”snøballmetoden”, via mitt eget nettverk i Oslo.

Opprinnelig var dette et prosjekt i regi av NINA (Norsk Institutt for Naturforskning), som i skrivende stund er avsluttet, men jeg ble oppfordret til å ta opp tråden, for kanskje å se på litt annerledes informanter enn de forskere ved NINA allerede har studert. Deres fokusområde var å se på landskapspreferanser blant innvandrerkvinner i Groruddalen, mens jeg har som sagt inntatt en annen vinkling og konsentrert meg om unge menn i sentrumsbydelene i Oslo.

Jeg har også valgt å introdusere kroppen i et samfunnsvitenskapelig perspektiv, der jeg forsøker å vise hvordan man kan sette kroppen inn i et system av kulturelle relasjoner, som senere vil vise seg å være utslagsgivende for mønstre av praksis hos enkelte av mine informanter. For å gjøre dette har jeg valgt å fokusere på deler Pierre Bourdieus praksisteori, og hans begrep om *habitus*. I tillegg benytter jeg meg av ulike teorier knyttet til det norske friluftslivet, for nettopp å speile hvor fremmed ideen om det ”norske” friluftslivet kan være i et flerkulturelt perspektiv. Fordi det eksisterer en rekke definisjoner av hva kultur er, har jeg valgt å la kultur være forstått som: Et system av felles oppfatninger og væremåter som aktører har tilegnet seg som medlemmer av et samfunn. Jeg argumenterer også for at dette er elementer som ofte sosialiseres inn i barndomsårene, slik at barn ofte vil ha et likt kulturelt basisgrunnlag som sine foreldre.

I denne studien har jeg valgt å benytte meg av ulike teorier for å rette fokus mot bevisste sider av kulturen. I mitt tilfelle er det den kulturelle kroppen som skal analyseres ut ifra hvordan

den utspiller seg i en friluftslivdimensjon. Målet er økt forståelse av innvandreres forhold til friluftsliv som et nåtidsfenomen, selv om jeg har vært bevisst på at historie alltid vil følge med oss som erfaringer, normer, kunnskap, tradisjoner og verdier. Dette er noe som kommer til uttrykk om man ser nærmere på den norske kulturarven, friluftslivets rolle i nasjonsbygging og dets angivelige rolle som et moralsk oppdragelsesprosjekt.

Flere av informantene mine opplyser om en fremmedhet når det kommer til tradisjonelle ”norske” aktiviteter. Allikevel har de fleste deltatt i slike aktiviteter (bærturer, skiturer, fiske, fjellturer osv). Men de som oftest har vært borte i slike praksiser har gjort det fra de var små, og det opplyses om at dette er tradisjoner de er kjent med i landene de opprinnelig kommer ifra. I tillegg er det en bred enighet om at aktivitetsnivået utendørs er betydelig lavere om vinteren enn om sommeren. Konkurrans- og lagidretter er også de mest foretrukne aktivitetene, ved siden av et urbant friluftsliv (parker, grønne lunger i nærområdene). Brorparten forteller at mye av det de gjør virker feil, i forhold til hvordan de tror nordmenn praktiserer de samme aktivitetene. Dette er med på å skape en ”oss” mot ”dem”- følelse blant flere av informantene, der enkelte velger å yte en form for kulturell motstand mot det som kan betegnes som det ”typisk norske”. Et fåtall av informantene opplyser derimot at de er veldig aktive når det kommer til tradisjonelle friluftslivsaktiviteter i skog og mark. Dette ser ut til i hovedsak å gjelde informanter som har hatt spesielle tilbud fra de var små, noe som har ført til et høyere aktivitetsnivå i nåtiden. De få gangene informantene oppsøker skogen, er det som regel ikke de tradisjonelle aktivitetene som bærplukking og skogstur som blir praktisert. Ofte er det litt mer maskuline og ”macho” aktiviteter slik som paintball, som frister mest.

Sammenlikner man min forskning med andre aktuelle forskningsarbeid som jeg introduserer i denne studien, kan man se at det er mange like funn. Spesielt når det kommer til ulike preferanser i forhold til fritidsaktiviteter, ser det ut som at man kan finne likhet i praksis hos etniske minoriteter på tvers av landegrenser. Allikevel er dette et felt som trenger mye mer og bredere forskning, og det er grunn til å anta at det ikke er mange studier som tar et likt utgangspunkt som det jeg har gjort.

Forord

Jeg vil først og fremst benytte denne anledningen til å takke alle informantene som har stilt opp og viet litt av sin tid til denne studien. Uten dere ville denne forskningsprosessen aldri vært gjennomførbar. Samtalene med dere har vært en lærerik opplevelse for min del. Jeg har også vært veldig heldig som har hatt nær kontakt med representanter for NINA (Norsk institutt for naturforskning), som tidligere har gjort liknende studier av innvandrere i Oslo.

En stor takk rettes også til mine veiledere, Dag Album og Helene Figari (NINA). Tusen takk for inspirasjon, oppmuntring, trygghet og for at dere tok dere tid til å vie deler av deres travle hverdag til veiledning av denne studien.

Sist men ikke minst vil jeg rette en takk til venner og familie som hele tiden har hatt en positiv innstilling til dette litt sære prosjektet om friluftsliv. Jeg lover å ikke plage dere så mye med dette i fremtiden, med mindre dette er ønskelig.

Oslo, 15.10.2010

Alan Bendu

Innholdsfortegnelse

1	Innledning	1
1.1	Friluftsliv som fakta og idé.....	2
1.1.1	Født med ski på beina?	2
1.2	Friluftslivets nedslagsfelt i Norge.....	3
1.2.1	Friluftslivets samfunnsmessige relevans	4
1.2.2	Friluftslivet som en forsterker av likhetstanken?	6
1.3	Nasjonale identiteter	8
1.4	Kulturarv som kunnskap.....	11
1.4.1	Et uforanderlig friluftsliv?.....	12
1.5	Oslos mangfold.....	13
1.6	Tema og problemstilling.....	14
1.7	Begrepsavklaring	16
2	Tidligere forskning	19
2.1	Norsk kontekst.....	19
2.1.1	Friluftsliv i Groruddalen.....	19
2.1.2	Storbyungdom og friluftsliv	20
2.1.3	Ut på tur, aldri sur?.....	21
2.2	Internasjonale bidrag	23
2.2.1	Muslimer og det danske naturlandskapet	24
2.2.2	Amerikansk ”outdoor recreation”	24
3	Metodiske betraktninger	27
3.1	Vitenskapsteoretisk ståsted.....	27
3.2	Intervjusituasjonen og datainnsamling	28
3.2.1	Utvalg og informantenes bakgrunn	32
3.2.2	Min bakgrunn	34
3.3	Etiske utfordringer.....	35
3.3.1	Informert samtykke, konfidensialitet og konsekvenser.....	35
3.3.2	Overførbarhet	37
3.3.3	Nærhet og distanse	38
4	En kulturanalytisk teori om praksis	40
4.1	Kropp og handling	41

4.1.1	Noe vi ”er”, ”har” og ”gjør”	42
4.1.2	Kroppen som bruker av et fysisk ”rom”	43
4.2	Kulturanalyse	44
4.2.1	Det relasjonelle plan	45
4.2.2	Forening av teori og metode	46
4.3	En teori om praksis	47
4.3.1	Habitus som skjema	48
4.3.2	Habitus og det sosiale rom	49
4.3.3	Friluftsliv i Bourdieus ånd	52
4.3.4	Kulturanalytiske betraktninger	52
4.4	Det kulturelt betingede friluftslivet	54
4.4.1	Friluftsliv som praksis, felt og diskurs	56
5	Kunnskapens rolle	61
5.1	Kroppslig kunnskap	62
5.1.1	”Klimakroppen”	63
5.1.2	Kroppslig kunnskap som kilde til integrering	65
5.2	Ulike smaksferdigheter	66
5.2.1	Smak gjennom primærsosialiseringen	67
5.2.2	Skolen som sosialiseringsinstitusjon	69
5.2.3	Mestring og trygghet knyttet til smak	71
5.2.4	Manglende smak, men kunnskap om ”det norske”	72
5.2.5	Inkluderingsaspektet	73
5.3	Hvem er de, og hvem er de ikke?	75
5.3.1	Kulturell motstand	76
5.3.2	Vanskeligheten med å overføre kultur	79
6	Stedets betydning	81
6.1	Det fremmede ”rommet”	81
6.1.1	Ulike ”rom”, ulikt utstyr	83
6.1.2	Modellmakt	85
6.2	Det macho friluftslivet	85
6.2.1	Konkurransinstinkt og maskulinitet	87
6.2.2	Hva med ”fred” og ”ro”?	88
6.3	En grønn urbanitet	90

7	Økonomi og “det norske”	93
7.1	Økonomiske forutsetninger for friluftsliv.....	94
7.2	Hva betyr dette?.....	96
7.2.1	Kulturell avstand	97
7.2.2	”Short term” vs.”Long term”	97
7.2.3	Forskjeller innad i “gruppen”	98
7.2.4	And the moral of the story is... ..	99
8	Avslutning	101
8.1	Forståelsen av “nordmannen”	101
8.2	Hvor går veien videre?	102
8.3	Konkluderende betraktninger	102
	Litteraturliste.....	105

1 Innledning

I denne studien retter jeg søkelys mot ikke-vestlige innvandrere og deres forhold til ideen om det ”norske” friluftslivet. Jeg har samlet inn data gjennom kvalitative forskningsintervjuer av mannlige innvandrere i Oslo, der jeg har lagt vekt på deres friluftslivspraksiser, for å se hvordan de formidler sine praksiser i forhold til egen forståelse av det ”norske” friluftslivet. Et overordnet spørsmål har vært om det er en kulturell fremmedhet i dette møtet. Jeg knytter fremmedheten til begrepet ”kroppslig kunnskap”, en type kunnskap som tilegnes gjennom bruk av kroppen til ulike praksiser.

Valget av tema bunner mye i erfaring fra egen oppvekst. Jeg vokste opp i Oslo sentrum, i likhet med alle informantene mine. I tillegg har jeg en delvis ikke-vestlig bakgrunn, noe som har gjort at jeg har blitt eksponert for to vidt forskjellige kulturer. Gjennom egen oppvekst har jeg erfart hvordan afrikanere møter veletablerte ideer om friluftsliv, og hvordan mange nordmenn er med på å reprodusere gamle normer for hvordan friluftsliv skal drives på norsk vis. For eksempel har jeg sett og hørt at det å gå tur på en norsk måte ikke nødvendigvis betyr det samme for nordmenn som for mennesker med en annen kulturell/etnisk bakgrunn.

Denne innledningen har to deler. I den første gir jeg bakgrunnsinformasjon om Norge og landets kulturarv i forbindelse med friluftsliv. Her gjør jeg rede for hvordan friluftslivet kan forstås som en idé, i tillegg til at jeg viser hvor stort nedslagsfelt fenomenet friluftsliv har i Norge. Denne idébaserte tankegangen om det ”typisk norske” friluftslivet vil fungere som ”briller” for å lese denne studien om ikke-vestlige innvandreres forhold til det ”norske” friluftslivet. Det er viktig å ha i tankene at friluftsliv lenge har blitt sett på som aktiviteter som er med på definere nordmenn som et folkeslag, som en slags nasjonal identitet. Deretter vil jeg vise hvordan friluftsliv kan bli sett på som kulturkunnskap, altså en kunnskap man har fått sosialisert inn gjennom å ha blitt preget av den norske kulturen og den norske kulturarven. Når jeg framhever dette, er det fordi denne norske kulturkunnskapen kan være en kilde til fremmedhet hos enkelte. I den andre delen av innledningen vil jeg omtale mangfoldet av etniske minoriteter i Oslo. Avslutningsvis redegjør jeg for min problemstilling og temaområde, samt en del sentrale begreper som benyttes i denne studien.

1.1 Friluftsliv som fakta og idé

Et viktig poeng i friluftslivsdiskursen er om den etniske majoriteten i Norge (etniske nordmenn) faktisk deltar i disse tradisjonelle friluftslivspraksisene i like stor grad som tidligere, eller i like stor grad som ideen tilsier. Antakelig er det en del illusjoner om den idylliske bruken av naturen og nordmenns tradisjonelle og romantiske forhold til naturen. Vi kan med andre ord ha med noen veletablerte ideer å gjøre.

Friluftslivsforsker Alf Odden presiserer i et intervju med Aftenposten at det tradisjonelle friluftslivet i Norge er truet. ”Yngre nordmenn er ikke født med ski på beina lengre, i og med at de går mindre på tur og plukker sjeldnere bær. Samtidig svikter rekrutteringen fordi de unge ikke blir med foreldrene sine på tur i like stor grad som før” (www.aftenposten.no, Alf Odden 2008). Så om den reelle praksisen samsvarer med ideen rundt det norske friluftslivet er tvilsomt, men det kan virke som om slike etablerte ideer fremdeles står sterkt i det norske samfunnet. Gjennom rotfestede normer og verdier har en slik idé overlevd gjennom mange generasjoner, og det er et slikt syn jeg her vil ta utgangspunkt i, fremfor den faktiske friluftslivsutøvelsen i det norske samfunnet.

1.1.1 Født med ski på beina?

”Ut på tur, aldri sur”, lyder et kjent norsk uttrykk, og i tillegg heter det seg at nordmenn er født med ski på beina. Nordmenn skal visstnok også være et turelskende folkeslag, der de fleste har en hytte til disposisjon. Om ikke annet kjenner de andre som har hytter. Dette folkeslaget skal også lenge ha hatt en forkjærlighet for å dra opp på fjellet, spesielt i påsken. Der står de på ski, spiser appelsin og kvikklunsj, og ikke minst har de med seg termos med noe varmt å drikke i.

Marianne Gullestad (1989) har funnet at folk i Norge ofte bruker begrepene ”ro” og ”fred” for å beskrive en harmonisk og avbalansert sinnstilstand, men også for å uttrykke kontroll over følelser og handlinger, en slags selvbeherskelse. Videre forteller hun at ”fred” og ”ro” ofte har med fravær av negative følelser, som angst, kaos, rot etc., samt tilstedeværelse av positive følelser, som helhet og harmoni (Gullestad 1989:127). Hun mener at dette er spesielt for den norske og muligens den

skandinaviske kulturen, men at det ikke med nødvendighet gjelder innen alle andre kulturer. Dette eksemplifiserer hun ved å referere til vietnamesiske flyktninger i Norge. Hun forteller at mange av disse klager over at det ikke er nok bråk i Norge, på den måten at de savner livligheten de er vant til (Gullestad 1989:130).

Man kan spørre seg selv hva som er bakgrunnen til at de fleste vil kjenne igjen en slik beskrivelse av nordmenn, og hvorfor nordmenn i mange sammenhenger forbindes med natur og friluftsliv. Er det ikke slik at man har skog og fjell andre steder i verden også? Men det kanskje aller viktigste i denne sammenhengen er om dette gjelder alle deler av den nå så heterogene norske befolkningen. At nordmenn tradisjonelt har gjort det godt i vinteridrett er en ren faktaopplysning. Om nordmenn fortsatt er det naturelskende folkeslaget med et forholdsvis romantisk forhold til friluftslivet, beror på en idé som i dagens komplekse samfunn vanskelig lar seg bevise. I dagens multikulturelle samfunn er det større grunn til å tro at fenomenet friluftsliv er mye mer sammensatt og kulturelt betinget enn det denne ideen tilsier.

1.2 Friluftslivets nedslagsfelt i Norge

I Stortingsmelding nr. 39 (2000-2001) ”Friluftsliv ein veg til høgare livskvalitet” er friluftsliv beskrevet som: ”Opphold og fysisk aktivitet i friluft i fritiden med sikte på miljøforandring og naturopplevelse” (boks 1.1). Den offentlige friluftslivsdiskursen legger altså hovedvekt på at friluftslivet ikke skal være konkurransepreget, ikke motorisert og det skal foregå på naturpregede områder som er allment tilgjengelige. Dette samsvarer altså med ”Allemannsretten”, som beskriver allmennhetens rett til fri ferdsel og opphold i utmark. Ellen V. Ossiannilsson (2007) forteller at denne retten er tuftet på respekt for naturen og at man skal vise hensynsfull opptreden når man ferdes i natur. Allemannsretten er altså fundamentet i det norske friluftslivet og den har videre gitt opphav til Friluftsloven av 1957. I følge Ossiannilsson (2007) skal denne retten sikre fri ferdsel, mens Friluftsloven påfører brukerne av allemannsretten et sett plikter i forhold til å bevare naturen de ferdes i. Samtidig kom det også restriksjoner på utbygging, noe myndighetene så som en nødvendighet grunnet velstandsutviklingen i landet etter 1945, der flere stadig fikk mer fritid (Ossiannilsson 2007). Allemannsretten legger til rette for at etniske nordmenn, ikke-vestlige innvandrere og resten av befolkningen skal kunne benytte seg av de norske

naturområdene, uten å bli nektet adgang. Om dette fører til at innvandrerne faktisk benytter seg av denne rettigheten de har til rådighet, er en annen side av saken.

Denne offentlige definisjonen av friluftsliv er som sagt beskrevet i Stortingsmelding nr. 39 (2000-2001). At den står i en stortingsmelding gjør at den naturligvis vil være politisk farget, men det er grunn til å anta at det innen friluftslivsområdet er forholdsvis bred enighet blant partiene, vedrørende bevaring og ferdsel. Også et av oslobyrådets hovedmål er å sikre at Oslos innbyggere har gode muligheter til utøving av friluftsliv og fysisk aktivitet (www.byradet.oslo.kommune.no, budsjett 2010). I og med at aktiviteter i natur og uteområder er en forholdsvis personlig praksis, så eksisterer det ikke en universell definisjon av hva friluftsliv egentlig er. Heller kan det virke som om friluftslivet er kulturelt betinget på kryss og tvers av samfunnet.

Her vil jeg først fortelle litt om friluftslivets egenart i norsk kontekst, og betydningen den har hatt for den norske kulturarven. Videre vil jeg diskutere relevansen av friluftsliv som en inkluderende praksis og etniske minoriteters bruk av de natur- og uteområdene som er tilgjengelige for dem. Dette vil jeg gjøre for å kaste lys over ideen om friluftsliv som et fenomen i en større sammenheng, og dermed undersøke om dette er praksiser som alle vil se på som normalt og positivt. For å få dette frem på best mulig måte vil jeg forsøke å belyse hvordan en gruppe innvandrere ser på dette fenomenet.

1.2.1 Friluftslivets samfunnsmessige relevans

I dagens offentlige debatt er det mye fokus på innvandrere og deres tilknytning til arbeidsmarkedet, deres utdanning og sosiale problemer. Innenfor dette området skal det ofte ikke mer til enn noen rapporter eller litt medieomtale, før debatten snurrer mange runder på TV-skjermene. Dette er storpolitiske områder som både regjering og opposisjon ofte debatterer. Disse temaene er selvsagt viktige velferdspolitiske diskusjoner, og fortjener mye oppmerksomhet. Allikevel stilles andre ting ved innvandrernes liv i skyggen, som for eksempel fritidsdimensjonen. Det samme gjelder på sett og vis den etniske majoritetsbefolkningen (etniske nordmenn), men muligens ikke i like stor grad som for de etniske minoritetene i Norge. Det er altså grunn til å anta at friluftslivet på mange måter kan sammenliknes med samfunnet generelt. Det er

vanskelig å si hva det egentlig er, fordi det er komplisert og stadig i forandring. Man kan altså tenke seg at friluftslivet endrer seg fra tid, sted og kontekst, og har forskjellig betydning ut ifra hvem man spør. Allikevel ser man ofte en del mønstre og felles tanker om hva det bør inneholde. Friluftsliv er i tillegg en del av samfunnet ved at det er den del av menneskers liv sett i en fritidsdimensjon. Denne fritidsdimensjonen skiller seg fra arbeidsdimensjonen, og det er rimelig grunn til å tro at nordmenn stadig ønsker seg mer fritid. I tillegg til dette kan det virke som om det foregår en kamp om hvem som har retten til å definere hva friluftsliv er for noe, og hva det bør inneholde, uten at det her nødvendigvis vil bli utnevnt en vinner.

Selv om det regnes som en del av fritidsforskningen eller såkalt "leisure science", kan forskning på friluftsliv virke som et sært felt for noen. Dette skyldes ofte at de helt hverdagslige tingene i livene våre stort sett blir glemt, rett og slett fordi de nettopp er så hverdagslige. Selv sosiologien som ofte er opptatt av å fange de hverdagslige fenomenene, glemmer ofte friluftslivets sterke betydning i det norske samfunnet som en viktig del av vår kulturarv (Figari, Haaland & Krangle 2009). Lokomotivet for friluftslivets sterke betydning kan en tenke seg skyldes en unik turtradisjon og ideene rundt nordmenns tradisjonelt romantiske forhold til naturen. Man kan da forestille seg at fritid i forbindelse med natur og friluftsliv, tradisjonelt sett er en viktig del av mange nordmenns selvbylde og identitet, basert på en idé. I tillegg er naturen ofte det som blir trukket frem som det "typisk norske" av utenforstående, i følge Tove Nedrelid (1993, 1994). Så selv om mange ikke tenker spesielt på friluftsliv i dagliglivet, er det grunn til å tro at aktiviteter i friluft og andre uteområder praktiseres av tilnærmet alle mennesker i Norge. Dette gjør friluftslivet til en viktig del av det hverdagslige liv, uavhengig av hvor ofte dette omtales. Eksempelvis kan man sammenlikne dette med kunsten og skjønnlitteraturens viktige stilling i store deler av samfunnet. Tar man en nærmere titt vil det med stor sannsynlighet være flere som driver en form for friluftaktivitet, enn de foregående eksemplene til sammen. I denne sammenhengen fremstår friluftsliv som noe som i stor grad blir tatt for gitt, fordi det er en såpass hverdagslig praksis.

I en friluftslivssammenheng vil det være viktig å undersøke folk med ulik etnisk opprinnelse, for slik å få kunnskap om det er mulig å avdekke mønstre,

sammenhenger, avvik og fremmedhet, på bakgrunn av kultur, landbakgrunn, kjønn, klasse, bosted, religion, tradisjoner, alder osv. Det vil selvsagt være for omfattende å dekke alle disse elementene i en og samme studie, så ett sted må man jo begynne. Ved senere studier kan man med fordel inkludere andre bakgrunnsfaktorer enn de jeg tar for meg i denne studien. Allikevel vil jeg komme inn på flere av disse variablene, men det er det kulturelle aspektet i forhold til fremmedhet som jeg vil legge mest vekt på.

Friluftsliv egner seg godt til samfunnsvitenskapelig forskning, i og med at man finner en eller annen form for praksis i utendørs omgivelser som kan karakteriseres som friluftsliv nesten overalt og hos nesten alle mennesker. Så selv om friluftsliv i norsk sammenheng har mange psykologiske faktorer med tanke på verdier og hvilke meninger man velger å tillegge det, er det viktig å huske på at friluftsliv alltid i bunn og grunn vil være kroppslige aktiviteter. Alle har en kropp og alle driver ulike praksiser som kan vise seg å danne forskjellige mønstre i ulike grupper av befolkningen. Det er også grunn til å anta at man i Norge møter en fritidsdimensjon som tradisjonelt har forventet at man skal drive et friluftsliv, og dette gjør at en studie av ikke-vestlige innvandrere er på sin plass i samfunnsvitenskapen. Tenker man på lesning av bøker og TV-titting som fritidsaktiviteter, er det nettopp TV og bok som er det sentrale. Snakker man om friluftsliv vil det med en gang være bruk av kroppen som vil være det sentrale, selv om man tross alt bruker kroppen når man leser eller ser på TV.

1.2.2 Friluftslivet som en forsterker av likhetstanken?

Enkelte av friluftsansjonerne tilbyr egne friluftsdager for innvandrere. Dette er i hovedsak et forholdsvis enkelt friluftsliv i skog og mark som ikke krever mange økonomiske ressurser. DNT (Den norske turistforening) er blant de ansjonerne som har hatt dager der de har tatt med ikke-vestlige innvandrere ut i norsk natur. Her har de forsøkt å lære disse menneskene å gå på tur, på "nordmenns" vis, og man kan jo spørre seg om hvorfor de har valgt å gjøre dette. Er det slik at innvandrere trenger å kjenne til den "norske" turtradisjonen? I følge DNT stilte mange av innvandrerne opp i deres egne tradisjonelle klesplagg, noe representantene fra DNT synes var litt rart, men de poengterte at det viktigste var at de hadde på seg nok klær

(www.turistforeningen.no ”På vei inn i det norske av alt”). Dette initiativet var nok ment å gi en liten innføring i hva nordmenn driver med, samt å gi et alternativ for hvordan man kan bedre helsen. Allikevel kan det altså tenkes at de forsøkte å lære disse innvandrerne aktiviteter som majoriteten selv ikke bedriver. Da med tanke på at dette mulig er aktiviteter som de spesielt interesserte bedriver, fremfor en majoritet i befolkningen. På den andre siden gir jo dette en kunnskap om det norske landskapet og norsk historie, noe som kan være en lærerik opplevelse. Om de av en eller annen grunn skulle havne i en slik situasjon igjen, kunne det jo være nyttig å ha førstehånds kunnskap om slike forhold (www.turistforeningen.no ”På vei inn i det norske av alt”). I følge DNT var det helseperspektivet som det skulle settes fokus på, og det kunne virke som om de gjorde dette fordi ikke-vestlige innvandrere angivelig har dårligere helse enn den etniske majoriteten i Norge. DNT oppgir at de fleste deltakerne på disse turene ga uttrykk for at de synes det var morsomt å være i marka. DNT håpet også på at dette ville inspirere dem til å gjenta dette på egenhånd ved en senere anledning (www.turistforeningen.no). Naturen er jo tross alt til for at alle skal kunne bruke den (jf. allemannsretten), men ressurser, tid, motivasjon, helse, mangel på kunnskap og tilgang kan være faktorer som er med på å forhindre en slik bruk av naturen for alle. Samtidig er tankene og begrunnelsene bak at myndighetene ønsker at alle skal kunne benytte seg av den norske naturen muligens med beste hensikt, men det er ikke med dette sagt at alle de tilhørende praksisene er det innvandrerbefolkningen selv ønsker. Det er grunn til å tro at det ligger noe mer bak det at mange ikke-vestlige innvandrere opplyser at de selv foretrekker et mer sosialt og urbant friluftsliv, fremfor et mer naturromantisk villmarksliv.

Det er rimelig å tro at en slik likhetstanke ikke er ny i norsk kontekst. Dette med å busse mange ulike innvandrere ut i skogen slik DNT gjorde, får friluftslivet til å fremstå som et moralsk prosjekt. I den betydning at man ser på slike praksiser som noe utelukkende positivt som har som målsetting å inkludere folk som ikke tradisjonelt driver mye med slike aktiviteter. Når man i tillegg har i tankene at mange av disse friluftsansjoner mottar mye offentlig støtte, blir staten indirekte involvert i dette angivelige moralske prosjektet om å inkludere innvandrere i norske frilftsaktiviteter.

Det er også grunn til å tro at en slik idé om likhet gjennomsyrrer flere institusjoner i det norske samfunnet. Et eksempel på dette er enhetsskolen, der det har vært lagt stor vekt på at alle barn skal ha like muligheter, altså sjanselikheter. Denne tanken virker altså gjennomgående i Norge. Vike, Lidèn og Lien (2001) mener at forestillingen om at nordmenn er så like, er et trekk som er karakteristisk for den nasjonale selvoppfattelsen. De forteller videre at man stadig ser politikere i media som er kledd for tur og idrett, samtidig som flere av våre topp-politikere bor i vanlige boligblokker. Dette er noe som stemmer ganske godt overens med ”Janteloven” som er godt kjent i det norske samfunnet. Det er ikke nødvendigvis slik at vi i Norge er mye likere enn andre steder, men ideen om likhet virker uansett fullt levende, i følge Vike m. fl. (2001). Dette mener de kan være med på å legge føringer på det sosiale - og kulturelle livet.

1.3 Nasjonale identiteter

Nasjonalstaten er et politisk begrep som refererer til et administrativt apparat som er dømt til å ha suverenitet over et spesifikt territorium, i følge Chris Barker (2008). Videre forteller han at en *nasjonal identitet* derimot, er en slags forestilt identifisering med symboler og diskurser innen nasjonalstaten. Så en nasjon er i følge han altså mye mer enn et politisk konsept. Her mener han man finner flere systemer av kulturelle representasjoner, som reproducerer den nasjonale identiteten gjennom diskursive handlinger (Barker 2008:252). Chris Barker (2008) mener altså at kultur ikke er en statisk entitet, men består heller av vekslende og forandrende praksiser og meninger. Han forteller videre at enhver gitt nasjonal kultur blir forstått og praktisert forskjellig av alle de ulike sosiale gruppene (myndigheter, etniske grupper eller klasser). De ulike gruppene vil oppfatte sin nasjonale kultur på forskjellig måte, samtidig som man også vil se forskjeller innen aldersgrupper og kjønn. Så i et historisk perspektiv har nasjonal identitet vært en metode for å forene kulturelt forskjellige grupper, da gjennom historier, bilder, symboler, ritualer og praksiser som skal være et uttrykk for delte nasjonale meninger, i følge Barker (2008). Dette skal altså fremstå som ”det naturlige”, slik som man tidligere har ønsket at friluftslivet og naturen skulle være i en norsk kontekst, nemlig en folketradisjon (Tordsson 2003). Barker (2008) redegjør for at ”nasjonen” er et ”imagined community”, eller et slags ”forestilt fellesskap”. Med dette mener han at nasjonal identitet er en konstruksjon bestående av symboler og

ritualer som henger sammen med territoriale og administrative kategorier. Han forklarer videre at de fleste medlemmene aldri har vært i kontakt med brorparten av de andre medlemmene, men at de allikevel ser på seg selv som en enhet. Dette er noe som spesielt kommer til syne i enkelte krigssituasjoner, der individer er villige til å risikere sitt eget liv for det ”fellesskapet” (nasjonen) de tilhører, i følge Barker (2008).

For å eksemplifisere dette med litt mindre drastiske handlinger enn krigføring, kan man rette søkelyset mot enkelte nasjonalkulturelle trekk. I forbindelse med ”imagined community” kan man for eksempel se en likhet mellom fenomenet friluftsliv og fenomenet ”african time”. For mange afrikanere og i flere afrikanske land, er det å komme for sent til avtaler og møter sett på som kulturelt akseptert. Dette er mulig fordi mange ser på dette som en kulturelt akseptert handling, selv om ikke alle praktiserer det (www.bbc.com. ”Can Africa keep time?”). Litt av de samme mekanismene ser man innen friluftslivet i en norsk kontekst. Det er selvsagt problematisk å dra en rett sammenligning mellom disse to fenomenene, men jeg velger å gjøre dette for å statuere poenget forholdsvis svart/hvitt. Det er rimelig å anta at mange etnisk norske mennesker i Norge ser på friluftsliv/naturen som noe som er med på å identifisere Norge som en nasjon. Derfor vil man mest sannsynlig ikke møte noen form for sanksjoner om man driver friluftsliv på den ”norske” måten, som etnisk nordmann i Norge. Årsaken til dette er nettopp fordi dette er kulturelt aksepterte praksiser, og det er grunn til å tro at dette vil gjelde uavhengig av om alle er like aktive eller ikke. Friluftslivet vil da fremstå som noe man har lært, og historiene rundt dette fenomenet har blitt fortalt gjennom fortellinger, media, sosialisering, litteraturen og populærkulturer. Trolig vil en eventuell fremmedhet i forhold til disse ideene, først komme til overflaten når man har en referansegruppe som ikke har blitt matet med liknende historier og praksiser. Jeg vil altså i denne studien forsøke å vise hvordan en slik eventuell fremmedhet kommer til uttrykk gjennom kroppslige praksiser i de ulike kulturelle kroppene jeg har vært i kontakt med, gjennom mine intervjuer av ikke-vestlige innvandrere i Oslo.

I følge Barker (2008) går en motpol til dette synet ut på at individer er refleksive, på den måten at de kan tolke de historiene de møter ulikt. I og med at mine informanter har såpass lang fartstid i Norge er det grunn til å tro at de har vært i kontakt med slike narrativer og praksiser opptil flere ganger. Når disse da opplyser om en fremmedhet i

forhold til slike fortellinger, er det grunn til å tro at flere andre etniske nordmenn også vil oppleve disse som fremmede. Så man kan argumentere for at det synet som Barker (2008) legger frem vedrørende ”det naturlige”, overdriver styrken av nasjonalfølelse og at han undergraver betydningen av kjønn, etnisitet, klasse osv. I følge Barker (2008) kan det i tillegg til slike homogene kulturelle identiteter, enten etnisk minoriteter eller etnisk norske, hende at vi i dagens globaliserte samfunn står overfor hybride kulturelle identiteter. Man kan altså hypotetisk snakke om alt fra ytterpunkter som assimilering og total separasjon, til hybrider som gir uklare kulturelle grenser. Dette er faktorer som vil være med på å åpne ”imagined communities” ytterligere, i følge Barker (2008). Allikevel blir det å snakke om kulturell krysning problematisk, fordi man i utgangspunktet ikke kan identifisere allerede rene versjoner (Barker 2008:257, 258).

Barker (2008) referer til studier gjort på britisk fødte asiater, når han snakker om å krysse kulturelle grenser. De britiske asiaterne har hatt mye mer kontakt med de andre etniske gruppene i samfunnet enn sine foreldre, slik at de kulturelle grensene har blitt mye svakere. Årsakene til dette mener Barker (2008) er at de har gått på de samme skolene samtidig som de deler fritid og rekreasjonssteder. Disse personene har ofte blitt sett på som et folk med to kulturer, eller i en prosess av kulturell konflikt. Han legger til at det er mer fruktbart å se på disse som personer med god kunnskap innfor å veksle mellom kulturer. Videre forteller han at det er viktig at man ikke forveksler generasjoner når man skal uttale seg om kulturelle forskjeller, fordi generasjonsvariabelen kan forklare mye av de forskjellene man finner (Barker 2008:259).

Når det kommer til delte fritids- og rekreasjonssteder i norsk kontekst, vil det også være andre hensyn å ta. At ideen om friluftsliv i Norge kan vise seg å være såpass sterk og komplisert, gjør at den mulig vil være enda vanskeligere å identifisere seg med for folk utenfra. En tanke om forholdsvis strenge rammer for hvordan det skal utføres på en ”riktig” måte kan gjøre dette fremmed for mange innvandrere. Den kulturelle avstanden mellom etniske nordmenn og en del ikke-vestlige innvandrere kan mulig være for stor, når det kommer til deler av det ”norske” friluftslivet. Det urbane friluftslivet virker som en friluftslivsform som i større grad er utbredt blant ikke-vestlige innvandrere. I flere studier utført av NINA (Norsk institutt for naturforskning)

opplyser informantene at parker er en foretrukket arena for friluftsliv (Figari, Haaland og Krange 2009).

1.4 Kulturarv som kunnskap

Det er grunn til å tro at kunnskap om friluftsliv kan bli sett på som kulturkunnskap, fordi fenomenet friluftsliv virker som noe som er spesielt ved den norske kulturen. Heidi Richardson (1994) er en av de som omtaler nordmenns kunnskap vedrørende friluftsliv, som kulturkunnskap. Denne kunnskapen mener hun etniske nordmenn har tilegnet seg fra barnsben av. Gjennom søndagsturene forteller hun at norske barn har lært hvordan man skal bevege seg i terrenget, lært forberedelsene, påkledning, hvordan man pakker sekken, rekreasjonsverdien og hvilken måte det sosiale samværet fungerer. Hun mener at disse korte utfluktene er en del av svært mange nordmenns ”habitus”, det har altså blitt en nasjonal praksis. Men hun legger til at de som ikke kjenner dette ”søndagstur-konseptet”, muligens vil finne denne nasjonale praksisen, ganske fremmed. Dette eksemplifiserer hun ved å referere til en utvekslingsstudent som syntes hele prosessen med å gå tur på fjellet var en merkelig opplevelse. Denne studenten mente turen opp var veldig slitsom, og var overrasket over at de bare hadde tid til en appelsin og en sjokolade da de hadde nådd toppen. En annen ting studenten stusset over var at alle gikk for seg selv, nesten uten å kommunisere. Så det var ingen stor sosial begivenhet, men allikevel virket alle fornøyde. Det var med andre ord selve opp- og nedturen som var målet med turen, og studentens forventninger til sosialt samvær ble ikke innfridd. Denne studenten kom fra et land der de er vant til hele tiden å ha mange mennesker rundt seg, og derfor opplevdes nordmenns søken etter fred og ro, som et kjedelig tomrom som snarest burde fylles (Richardson 1994:66,67).

Richardson (1994) skriver altså at nytelsen av å være utslitt samt ønsket om fred og ro, er blitt en del av nordmenns ”habitus”. Hun mener at dette har blitt en så stor selvfølge at folk har sluttet å reflektere over dette. Ved å vokse opp i den ”norske” kulturen blir man altså sosialisert til å like denne formen for naturopplevelser. Allikevel kan dette virke fremmed for utenforstående som ikke er vant til slike kroppslige nasjonale praksiser. Dette mener Richardson (1994) kan føre til at mennesker med et annet etnisk opphav enn norsk velger å avstå fra slike aktiviteter. Hvis det er tilfellet er det stor grunn til å tro at de ikke har den nødvendige kunnskapen om norsk natur som skal til for å lære vekk dette til sine barn. Dermed kan man anta at en slik fremmedhet vil

gå i arv, selv om man har en norsk skole som satser på å undervise i friluftsliv, i følge Heidi Richardson (1994).

1.4.1 Et uforanderlig friluftsliv?

I denne studien vil det komme frem at det kan oppstå en forvirring i møtet med ideene rundt det ”typisk norske” friluftslivet. Det kommer frem at individer opererer forskjellig, noe som fører til ulike friluftslivspreferanser. At ideene vedrørende det norske friluftslivet står forholdsvis sterkt i befolkningen, kan skyldes at dette er en befolkning som er født og oppvokst i et samfunn som stadig omtaler natur og aktivitet i natur som noe av det beste og sunneste for kropp og sjel. Dermed viskes de tidligere motsetningene mellom natur og kultur (natur er det naturlige, kulturen er konstruert) ut, for å bli forent i en mulig ”ny” norsk kontekst vedrørende friluftsliv, i følge Nedrelid (1993).

Det er ikke med dette sagt at friluftslivet er et statisk fenomen som fremstår som en uforanderlig kraft, men det er grunn til å anta at kulturen forandres sammen med det samfunnet vi lever i, selv om man ofte beholder visse tradisjoner. Vårt forhold til naturen og friluftslivet vil dermed alltid være offer for stadige justeringer, nettopp for at det skal kunne klare å passe inn i vår hektiske hverdag. Det er dette aspektet staten har tatt tak i gjennom å støtte de mange frilufsorganisasjonene, i tillegg til at det var en stor oppslutning om det som har blitt kalt friluftslivets år, 1993. Her har man altså forsøkt å påvirke kulturen i en ønsket retning, ved å rette seg inn mot å øke innbyggernes iver og motivasjon for ”å gå på tur” (jf. Stortingsmelding nr 39 2000-2001).

Som en av de mest stabile tradisjonene blir søndagsturen ofte trukket frem. I likhet med Richardson (1994), går frilufsnettstedet ”ut.no” så langt i å antyde at søndagsturen er et behov vi har så godt plantet i ryggmargen at det blir et av våre grunnleggende behov (ww.ut.no. ”Søndagstur!”). Det er også rimelig å stille spørsmål ved hvorvidt dette gjelder majoriteten i befolkningen, men spesielt barnefamilier antas her for å være de hyppigste søndagsgjengerne. I tillegg til dette tar de utgangspunkt i at søndagsturen kan foregå på flere arenaer, men allikevel følge faste mønstre:

”Så lenge vi er ute, bruker dagen på tur, spiser medbrakt niste og drikker varmt fra termos, vil søndagsturen være noe av det sunneste mange gjør i løpet av uka. Skulle det regne, snø eller blåse så legger ikke det noen demper på turgleden. Vi kan gjøre turen litt kortere, og dra hjem og dusje, kle oss varmt og spise nisten ved kjøkkenbordet” (www.ut.no).

Søndagsturen foregår som oftest i nærområder som er forholdsvis lett tilgjengelige, men allikevel deles søndagsturen inn i flere kategorier, der de vanligste av dem er: Fottur, nærtur, badetur, familietur, aketur, båttur, oppdagelsesferd i fjæra, soppturen, bærturen, i følge nettstedet ”ut.no”. Ut ifra dette sitatet kan en tolke at de setter denne praksisen høyt, som noe av de bedre tingene en familie kan gjøre. Dette er veldig verdiladet og trenger absolutt ikke å gjelde alle familier i alle deler av befolkningen. Men det virker som de oppfordrer alle til å komme seg ut uansett vær og temperatur, og dermed fremstår også dette turkonseptet som en tilnærmet livsnødvendighet.

1.5 Oslos mangfold

Siden 1988 har antallet ikke-vestlige innvandrere mer enn fordoblet seg i hovedstaden, fra om lag 30 000 i 1988 til nærmere 77 000 i 2001. Per dags dato er tallet enda høyere, og det anslås til å være i overkant av 100 000 (www.ssb.no ”Få har mange, mange har få”). Hovedtyngden av ikke-vestlige innvandrere er bosatt i bydelene i indre øst og i ulike drabantbyer i ytre by (på øst- og sørsiden). Tradisjonelt har Oslo indre øst hatt den høyeste andelen ikke-vestlige innvandrere. Indre øst omfatter bydelene Gamle Oslo, Grünerløkka - Sofienberg (Grünerløkka fra 2004) og Sagene - Torshov (Sagene fra 2004). I de senere årene har det vært en tilstrømning til drabantbyene, slik at de har gått forbi Oslo indre øst i konsentrasjonen av ikke-vestlige innvandrere (Blom 2002).

Med dette sagt er det helt klart at innvandrere preger bybildet i Oslo, noe som gjør at det er naturlig at disse menneskene (ingen heterogen gruppe) blir gjenstand for forskning. I dette tilfellet vil jeg som tidligere nevnt undersøke deres forhold til ideen om det ”norske” friluftslivet.

At Oslo som by stadig blir mer flerkulturell og mangfoldig, medfører at det stadig er nye og annerledes grupper/individer som benytter seg av naturen og uteområdene. Så

hvis man skal snakke om et norsk friluftsliv, er det nødvendig å forske på flere deler av befolkningen, inkludert ikke-vestlige innvandrere og deres friluftslivspraksiser. Om man skulle unnlate denne gruppen, risikerer man å få et skjevt bilde av befolkningens friluftspraksiser. Dette gjelder i større grad de største byene enn på bygda, fordi det i byene er et større antall ikke-vestlige innvandrere. Det er rimelig å anta at mange av Oslos innbyggere er preget av en urban bykultur, og at dette kan være noe av forklaringen på deres friluftslivspraksiser. Jeg vil allikevel i denne studien velge en kulturell tilnærming til emnet med ikke-vestlig innvandrere i hovedstaden, for å undersøke hvilken betydning en kroppslig og kulturell kunnskap har for en eventuell følelse av fremmedhet i forhold til ideene rundt det ”norske” friluftslivet.

1.6 Tema og problemstilling

Jeg ønsker altså i denne studien å undersøke hvilket forhold ikke-vestlige innvandrere (menn) i Oslo har til ideen om det ”norske” friluftslivet. Jeg vil ta utgangspunkt i det kroppslige aspektet ved friluftslivet, for å få nærmere innblikk i hvilke aktiviteter og praksiser disse innvandrerne utøver i den norske naturen og andre uteområder. Jeg vil da få frem hvordan en kulturell og kroppslig handling/kunnskap i form av aktiviteter definerer en del av friluftslivet til disse innvandrerne i Oslo. Disse kroppsliggjorte praksisene vil illustrere deres eventuelle kulturelle fremmedhet overfor ideen om det ”norske” friluftslivet. Samtidig vil jeg bevege meg bak aktivitetene for å finne ut hvilke holdninger og barrierer som er med på å fremme/begrense utfoldelsen av aktiviteter i norsk natur og i norske uteområder, blant mine informanter.

Grunnen til at det er så viktig å se på det kroppsliggjorte friluftslivet, er at de fleste andre som har forsket på friluftsliv har sett det i forbindelse med motivasjon, mening og helse. Det rent fysiske, som folk oftest forbinder med friluftsliv, har da i stor grad blitt ignorert. Det vil selvsagt være en tett sammenheng mellom praksis og meningsdannelse når det kommer til aktiviteter, og dette noe jeg vil få frem gjennom disse kvalitative forskningsintervjuene jeg har gjennomført. I følge Tordsson (2003) vil man kunne finne den meningen folk legger i friluftsliv, ved å se hvilken kontekst det utspiller seg i, og hvilke aktiviteter som her blir praktisert og hvordan.

Dette er ikke en studie som legger stor vekt på religion eller klassesamhørighet, og jeg vil heller ikke sammenlikne ulike kulturer direkte. Siden jeg ikke kan identifisere to

rene kulturer i mitt materiale vil dette umulig la seg gjøre. I stedet legger jeg heller vekt på at de enkelte informantene er kulturelle kropper, og derfor mulige bærere av noen koder og kunnskaper som kan forklare deres aktiviteter i friluft. Det vil da også være mulig å avdekke eventuelle mønstre blant disse informantene, som igjen kan uttrykke en følelse av fremmedhet.

For å gjennomføre dette vil jeg benytte meg av flere ulike bidrag for å belyse teorier rundt friluftsliv og praksis, samtidig som jeg vil fokusere spesielt på det man kan omtale som det ”tradisjonelt norske” (turtradisjon, vinteraktiviteter og annen aktivitet i fjell og skog) innen friluftslivsforskning. Dette er noe jeg velger å gjøre for å belyse en eventuell fremmedhet hos den heterogene gruppen av informanter jeg har valgt. Allikevel er ikke dette noen form for komparativ studie, som tidligere nevnt. En slik komparativ studie vil jeg ikke ha noe grunnlag for å gjøre, grunnet manglende forskning på ikke-vestlige innvandreres aktivitetsnivå i friluft, samt en norsk motpart med de samme forutsetningene, i Oslo.

Min problemstilling i denne studien blir altså:

Hvilken betydning har kulturell forskjellighet for hvordan ikke-vestlige innvandrere opplyser at de praktiserer friluftsliv i Oslo? Hvordan kan dette være med på å skape en eventuell fremmedhet i forhold til ideen om det typisk ”norske” friluftslivet? Og hvilke spenninger kan dette være med på å skape i møtet med myndighetenes/sivilsamfunnets inkluderingsagenda og likhetsideal?

Denne problemstillingen har jeg valg på bakgrunn av at jeg ser den som fruktbar for å kunne si noe spesifikt om fremmedhet i møtet med ideen om friluftsliv i Norge, samt å kunne avdekke ulike mønstre blant informantene. Samtidig hever denne problemstillingen frem en rekke underspørsmål som blir viktige i denne sammenhengen. Noen av de spørsmålene man kan støte på er: Er det en symmetri i aktivitetene mellom kulturelt forskjellige mennesker? Ser man annerledes bruk av uteområder i en allerede heterogen innvandrerbefolkning? Hvilke spenninger kan man avdekke i møtet mellom ”det fremmede” og ideen om det ”typisk norske”, og er dette noe som vil være med på å skape en polarisering mellom den etniske majoriteten og

andre etniske minoriteter? Dette er alle viktige og fruktbare spørsmål som vil dukke opp i en slik studie om ikke-vestlige innvandreres forhold til ideen om det ”typisk norske” friluftslivet.

Friluftsliv kan altså forstås på mange måter, både i rom, tid og aktiviteter, men det vil alltid være nedfelt i en kroppslig forståelse, i kraft av at kroppen er til stede i verden. Dette er noe av grunnen til at teori om kroppsliggjort kunnskap vil egne seg bra innenfor dette feltet. I denne studien vil jeg som sagt legge vekt på å avdekke en eventuell fremmedhet i aktiviteter og hvordan dette kan fungere som barrierer (Fysiske/usynlige), samt at jeg vil forsøke å finne ut av betydningen tidligere kroppslige erfaringer har for nåværende friluftspraksiser. Jeg vil helt konkret ta tak i *fysiske rom, smak og økonomiske ressurser*, for å undersøke hvordan disse elementene kan være med å bidra til en eventuell fremmedhet hos flere av mine informanters praksiser. Når det kommer til den delen av friluftsliv som omhandler rom, kunne jeg lagt vekt på friluftsliv i snever forstand (skog, mark, fjell og sjø), men jeg vil her også fokusere på friluftsliv i en bredere forstand, der jeg inkluderer parker, løkker, grønne lommer osv. Årsaken til det er at et slikt urbant friluftsliv tradisjonelt har vist seg å tiltrekke innvandrere i Oslo. I forhold til ”rom” vil jeg i tillegg belyse hvordan enkelte steder sees på som typiske ”norske” rom, der det er meningen at nordmenn skal ferdes. Med tanke på smak vil jeg gå inn på hvordan enkelte sosialiseres inn i ulike preferanser og praksiser forbundet med friluftsliv. Til slutt vil jeg vise at økonomiske ressurser, i all hovedsak representert ved utstyr og bekledning, kan virke som en barriere for deltakelse i det norske friluftslivet.

Også forsker Alf Odden presiser i Aftenposten at: ’Friluftsliv må læres, og grunnlaget legges i barndommen. Det er ikke umiddelbart forståelig hvorfor det er meningsfullt å være ute i naturen’ (www.aftenposten.no, Alf Odden 2008). En slik tanke legges også til grunn for min studie, der mange av informantene gir uttrykk for at man ikke kan se på friluftsliv med selvfølgelighetens blikk, men heller noe som må læres.

1.7 Begrepsavklaring

I denne studien er det i hovedsak tre sentrale begrep som vil gå igjen i forhold til denne fremmedheten som mulig oppstår hos mine informanter. Dette er *ikke-vestlig*

innvandrere, friluftsliv og kultur. Alle disse begrepene er kompliserte og omfattende på sin egen måte, og jeg vil derfor gi en kort introduksjon til hvordan jeg velger å anvende disse.

Gjennom hele denne studien benytter jeg meg av begrepet ”Ikke-vestlig innvandrer”. Med dette mener jeg innvandrere fra den ikke-vestlige verden. Dette vil her inkludere Øst-Europa, Asia (med Tyrkia), Afrika og Latin-Amerika. Denne innvandrerbefolkningen består av personer som selv har innvandret til Norge (innvandrere), og dem som er født i Norge av to utenlandsfødte foreldre (etterkommere) (www.ssb.no. ”Ikke-vestlige innvandrere og kommunevalget 2007”). I min studie er alle informantene født utenfor Norges grenser. Årsaken til at jeg bruker begrepet ”ikke-vestlig” er av rene forenklingsgrunner. Jeg legger ikke noe mer i begrepet enn at dette er personer med en bakgrunn som ikke er fra det som tradisjonelt har blitt kalt for de ”vestlige” landene.

Når det kommer til friluftsliv, er dette et fenomen som er vanskelig å gi en enhetlig definisjon av, og derfor et begrep som er komplisert å gjøre rede for. Mye av grunnen til dette er i følge friluftslivsforsker Bjørn Tordsson (2003) at friluftslivet er veldig kulturelt betinget.. Begrepet lar seg derfor vanskelig overføre til noen andre språk enn de skandinaviske, i tillegg til at det forandrer seg ut ifra hvem man spør og når man spør. Allikevel opererer myndighetene med denne definisjonen: ”Opphold og fysisk aktivitet i friluft i fritiden med sikte på miljøforandring og naturopplevelse” (Stortingsmelding nr. 39 2000-2001). Som man ser av denne definisjonen er myndighetenes måte å tolke friluftslivet forholdsvis verdiladet. De bruker blant annet ord som miljøforandring og naturopplevelse, noe som jeg ikke vil legge som et krav her i min studie. Det er grunn til å tro at hva folk legger i naturopplevelse vil være ganske individuelt, og dette kan muligens bety vidt forskjellige ting for ulike kulturelle/etniske grupper i samfunnet. Men at det er opphold og fysisk aktivitet i friluft på fritiden, velger jeg å legge som krav. Jeg vil i tillegg operere med ulike underkategorier, slik som det tradisjonelle norske friluftslivet (klassiske former for friluftsliv som skiturer, skogsturer, bærturer, fiske, fjellturer osv) og det urbane friluftslivet (parkliv og aktiviteter i grønne lunger i byene). Disse ulike typene friluftsliv vil jeg gå nærmere inn på videre i studien.

Innen kulturforskning og andre forskningsområder eksisterer utallige definisjoner av hva kultur er, men for å gjøre det enklest mulig vil jeg benytte meg av en definisjon som ikke er så altfor komplisert. Kultur vil i denne studien være forstått som ”det systemet av felles oppfatninger og væremåter som aktører har tilegnet seg som medlemmer av et samfunn” (Johnsen 2007:13). Denne formen for kultur vil representere et ståsted man snakker fra, fremfor noe man snakker om.

2 Tidligere forskning

At friluftslivsfeltet er et felt som ikke er mye utforsket, gjør det for min egen del enda mer interessant. Det kan være litt problematisk i forhold til at det er lite norsk forskning på området, men den forskningen som eksisterer er det mulig å få mye ut av. I tillegg eksisterer det en god del internasjonal forskning på liknende områder, og da spesielt mye amerikansk forskning som tar for seg ulike etniske minoriteters rekreasjonsmønstre, eller ”outdoor recreation” som de ofte refererer til.

2.1 Norsk kontekst

I norsk kontekst eksisterer det altså ikke mye forskning om innvandreres forhold til natur og uteområder. I Norge har det i hovedsak vært forskere med tilknytning til NINA (Norsk institutt for naturforskning) som i senere tid kan sies å ha satt søkelyset på friluftslivsforskning som omhandler ikke-vestlige innvandrere. Jeg vil her trekke frem enkelte studier som omhandler innvandreres syn og praksiser i forhold til friluftsliv i en norsk kontekst

2.1.1 Friluftsliv i Groruddalen

Et av de mest relevante prosjektene fra NINA, er rapporten: ”Friluftsliv som hverdagsliv” (Figari, Haaland, Krangle 2009). Dette er en rapport fra en studie av kvinner med ikke-vestlig bakgrunn, i Groruddalen, og deres bruk av uteområdene i nærheten av der de bor. Denne studien er primært basert på kvalitative forskningsintervjuer av disse kvinnene, men de benyttet i tillegg observasjon og deltakelse for å anskaffe data. Arbeidet var også en forlengelse av et tidligere arbeid i Groruddalen: ”Friluftsliv i byen: Aktiviteter, ønsker og holdninger blant innbyggere i Groruddalen” (Bjerke 2006). NINAs informanter opplyser at sosialt samvær er det største motivasjonsgrunnlaget for å drive utendørsaktivitet, samtidig som de opplyser at denne aktiviteten er sesongavhengig. I følge Skogen og Jonsson (2009) er det betydelig lavere aktivitetsnivå på vinterstid, og i tillegg er det få som opplyser at de søker stillhet og ensomhet. Flere opplyser derimot at de er mer opptatt av nettopp det å være med andre (helst familie og venner). Parker og grønne lommer opplyses å være

fine arenaer for slik interaksjon, der tilstedeværelse av andre mennesker er en kilde til trivsel for mange av disse etniske minoritetene. Informantene oppgir at de besøker populære friluftsområder i Oslo, slik som Songsvann og Ekebergsetta, som er forholdsvis åpne og grønne områder med mange besøkende og tilrettelagt for større grupper i Oslo. Det å se på ”fred” og ”ro” i naturen som noe positivt virker som et sjeldent fenomen globalt sett, i følge Skogen og Jonsson (2009). De mener at mye heller mot at de ikke-vestlige innvandrerne ønsker seg friluftaktiviteter som står i kontrast til dette. Informantene deres (kvinner 18-65 år) opplyser at de ser på det å tilbringe tid utendørs som noe sunt og positivt, men at de ikke synes å oppleve den samme sammenhengen mellom rekreasjon, fysisk aktivitet og det å tilbringe tid utendørs, slik som vi trolig finner spor hos ved en større del av den etniske majoritetsbefolkningen. Her kan man se anerkjennelse av kulturelle forskjeller mellom den etniske minoritets- og majoritetsbefolkningen i Norge (Oslo), i følge Skogen og Jonsson (2009:13).

2.1.2 Storbyungdom og friluftsliv

En annen studie som også utpreger seg i norsk kontekst er ”Storbyungdom og natur” av Åse Strandbu. Dette er en undersøkelse som omhandler oslounddoms forhold til friluftsliv og miljøproblemer (Strandbu 2000). Denne studien bygger på et stort kvantitativt materiale fra Osloundersøkelsen i 1996, men inkluderer også en del kvalitative intervjuer av oslounddom i de to siste klassene på ungdomstrinnet. Undersøkelsen viser grovt sett at ungdommer med en norsk kulturbakgrunn har vært hyppigere med i friluftaktiviteter enn ungdom med bakgrunn fra den tredje verden og Øst-Europa. I følge Strandbu (2000) forsvant ikke betydningen av kulturbakgrunn når hun tok hensyn til hvor ungdommene bodde.

Åse Strandbu og Sverre Bjerkeset (1998) fant i sin studie ”Ungdom og idrett i et flerkulturelt samfunn”, at friluftsliv i Norge ofte regnes som sterkt knyttet til den norske kulturarven. Undersøkelsen er foretatt på ungdom i Oslo, og viser i tillegg at etnisk norske ungdommer er mer opptatt av friluftaktivitet enn ungdom med ikke-vestlig bakgrunn (Strandbu & Bjerkeset 1998:49, tabell 9). Det blir også vist til at disse forskjellene ikke forsvinner helt når man kontrollerer for hvor i byen ungdommene bor. Videre nevner de at Osloundersøkelsen er med på å bekrefte den

internasjonale forskningen, som konkluderer med at innvandrerungdom sjeldnere enn norsk ungdom er med i et idrettslag. Allikevel er inntrykket de sitter igjen med at innvandrerungdommen er forholdsvis aktiv, men bare ikke på en like formalisert måte som de etnisk norske ungdommene. I tillegg tolker de Osloundersøkelsen slik at det viser seg for dem å være tilfellet at forskjellene mellom innvandrerungdom og etnisk norsk ungdom, ikke er like store som i den internasjonale forskningen. Det de derimot ser ut til å ha funnet ut er at det eksisterer kjønnsforskjeller i aktivitetene som uttøves, men det er i hovedsak innad blant ungdommene med innvandrerbakgrunn. I følge Strandbu og Bjerkeset (1998) dominerer jentene dans, mens guttene dominerer idrettslag, kampsport og helsestudioer. Så guttene foretrekker mer macholiknende aktiviteter enn det jentene gjør.

2.1.3 Ut på tur, aldri sur?

Å gå en tur, i den betydningen at man er ute og beveger bena fremover, er for de fleste intet "hokus pokus". Å gå på tur på en tradisjonell norsk måte, kan på den andre siden virke fremmed for mange innvandrere og andre som ikke er vokst opp med en slik "norsk" turkultur. Flere akademikere med ikke-vestlig bakgrunn som har slått seg til ro i Norge har prøvd å gjenfortelle sin opplevelse og sitt møte med den norske turtradisjonen. Flere uttrykker her denne fremmedheten de har fått føle i dette møtet. I følge Tove Nedrelid (1993) er taushet, stillhet, fysisk utfordring og mangel på sosialt samvær med turkamerater, poenger som blir trukket frem for å beskrive kløften mellom den norske måten og deres egne vaner. Nedrelid (1993) viser til at samtalen ofte har et preg av knapphet, og kommer i form av korte kommentarer om været, lyder og omgivelsene generelt. Videre forteller hun om mat- og drikkepause ved nådd mål, og det er på dette stadiet mye av kulturforvirringen kommer til syne. Mange som ikke er vant til en slik måte å gå tur på forventer seg ofte litt lek og moro når man når en destinasjon, men i stedet venter en helt lik retur til utgangspunktet. Nedrelid (1993) viser også til at flere undres over mangelen på latter og konversasjon mellom turkameratene, samtidig som man skal godta at det er "godt" å være sliten etter en lang tur i marka.. Hun uttrykker at det kan virke litt absurd på enkelte at denne turen skal være en kilde til "god samvittighet". Sammenhengen med å gå på rekke uten å snakke med hverandre og god samvittighet er ikke for alle like innlysende, i følge Tove Nedrelid (1993). Hun forteller også videre om Eduardo Archetti som hadde bodd i

Norge i over 20 år, og som fortsatt følte at det var en vesentlig del av integreringen som manglet. Spesielt i forbindelse med friluftslivet. Han mente at det ”å gå på tur” og ”å gå på ski” aldri vil bli en kilde til uhemmet glede for han, nettopp fordi hans kulturelle koder ikke samsvarer med forventningene til det å gå på tur på den ”norske” måten, i følge Nedrelid (1993). Videre forteller hun om antropologen Litt Long Woon som lister opp mange av de samme beskrivelsene. Hun forteller at det gikk lang tid før hun klarte å glede seg over denne måten å gå på tur på, og at det etter hvert gikk opp et lys for henne. Hun klarte da etter mange år å knekke nettopp denne kulturelle koden som kommer i krysningen mellom etnisitets- og kulturforskjeller. Allikevel nevner Long at det er flere sider ved den norske kulturen som alltid vil forbli utilgjengelig for henne (Nedrelid 1993:121, Long 1995). Litt Woon Long fra Malaysia holdt et foredrag under Humanioradagene i 1993, med tittelen "Hvordan jeg lærte å gå på tur. Norsk friluftsliv sett utenfra." Hun startet foredraget med å vise til et intervju med Georg Rieber-Mohn (jurist), hvor han da priser friluftslivets effekt på psyke og fysikk. Videre setter hun hans opplevelser opp mot sine egne erfaringer og konkluderer med at:

’..dere forstår godt hva Rieber-Mohn snakker om fordi dere er blitt sosialisert fra barndommen av til å nyte norsk friluftslivs herligheter. Men en utenforstående som meg har måtte lære dette med blodslit’ (Vaagbø 1993:19).

Long påpeker her to viktige aspekter, i følge Ola Vaagbø (1993). Det første er at man må sosialiseres til turgåing. Det andre er at det slettes ikke er lett for nykommere å adoptere de verdiene ved turen som nordmenn ofte setter stor pris på. Man kan altså tolke dette dit hen at naturopplevelsen fremstår som et kulturfenomen og ikke bare et resultat av nærhet til naturen. Denne kulturkunnskap som Long her gir uttrykk for er altså både "datostemplet" og "lokalitetsstemplet", i følge Vaagbø (1993). Gyldigheten er ikke nødvendigvis evigvarende og heller ikke ensartet innen samme samfunn, uttrykker Vaagbø (1993:19) videre.

Oppsummert kan man si at Litt Woon Long har vært fremmed for norsk turtradisjon, så konklusjonen hennes er at nordmenn gjør dette for å få god samvittighet, frisk luft, fred og stillhet. Hun gir altså uttrykk for at individer preges av de kulturfellesskap de

deltar i, og at dette også er gjeldende for naturen og friluftslivet. Så dette er altså ikke først og fremst naturlig, men heller sterkt kulturelt betinget, fordi alle er kulturbærere (Long 1995). Men etter flere slitsomme år med nordmenn på tur har også Long oppdaget at frisk luft, mosjon og stillhet ikke er noe tomt, men meningsfullt. Måten hun beskriver dette på minner om en religiøs inspirasjon:

'Det kom som en åpenbaring, uventet og lynraskt, og alt ble plutselig klart for meg. Den norske turen var ikke lenger noe rart, men noe naturlig. Det var faktisk godt å komme seg ut, å få beveget på seg og å få frisk luft. Stillheten opplevdes ikke tomt, men meningsfull. Og det føltes også deilig etterpå' (Vaagbø 1993:20).

Dette viser ifølge Vaagbø (1993:20) at friluftslivsfenomenet kan ha forbindelse med de sjelelige sider ved vår eksistens. Han gir uttrykk for at handlinger, tenkning og spontane ureflekterte følelser blir utløst i og av naturen, og at dette medfører en ritualisering av handling, samt en følelse av fornyelse og styrke.

Ola Vaagbø (1993) skriver i sin rapport for FRIFO (Friluftslivets fellesorganisasjon) at flere forhold har virket sammen på samme tid, til fordel for en idealisering av det "myke" friluftslivet i Norge. Om nordmenn hadde hatt et så fint forhold til naturen om disse historiske betingelsene ikke lå til grunn, vet man ikke. Allikevel mener han at man kan få indikasjoner på dette ved å sammenligne turgåingen i skog og mark med andre nasjoners atferd. At man rett og slett kan se på andelen som går på tur i våre naboland Finland og Sverige. Videre forteller Vaagbø (1993) at vi også kan søke etter indikasjoner på det indre plan hos folk i andre kulturer som viser en annerledes prioritering av verdier knyttet til fritid og friluftsliv (Vaagbø 1993:16). Med dette mener han at folk andre steder velger å gjøre ting litt annerledes enn vi her i Norge, og at den indre gleden av friluftsliv kanskje er noe som kjennetegner nordmenn som et folkeslag.

2.2 Internasjonale bidrag

Internasjonalt er det imidlertid forsket mer på etniske minoriteter og deres rekreasjonsarbeid i utendørsområder. Nært relatert til min egen studie er det en masteroppgave fra Danmark om fem muslimers forhold til dansk natur (Gentin 2006).

Men det er allikevel i den amerikanske forskningen man finner flest bidrag. Det skal sies at det norske begrepet om friluftsliv ikke lett lar seg direkte overføre til andre land og kulturer. Årsaken til dette er at det ligger så mange kulturelle koder og verdier i ideen om det ”norske” friluftslivet, slik at dette vil være unikt for Norge. Allikevel opererer amerikanerne ofte med det som kalles ”outdoor recreation” (utendørs rekreasjon). Her mener man som oftest rekreasjon i ulike parker og uteområder, og dette er jo ikke dekkende for et så mangfoldig begrep om friluftsliv som vi har i Norge. Dette sier for eksempel ikke noe om norsk turtradisjon og hvordan man skal pakke tursekken osv.

2.2.1 Muslimer og det danske naturlandskapet

Sandra Gentin (2006) skrev en kvalitativ masteroppgave der hun studerte muslimer i Danmark og deres forhold til den danske naturen. Formålet hennes var å avdekke deres natursyn og hvilket forhold de har til det danske landskapet avhengig av deres kulturelle bakgrunn. Samtidig var hensikten at resultatene skulle kunne synliggjøre om deres friluftsliv var annerledes i forhold til etnisk danske mennesker. Hennes resultater tenderer mot at det danske landskapet brukes nokså forskjellig av muslimene i forhold til etnisk danske, men hun avdekker også forskjeller innad blant muslimene.

Hovedfunnene hennes er at de ”muslimskfødte” foretrekker forholdsvis åpne landskap og byparker, der de kan pleie sosiale relasjoner, mens selve naturopplevelsen ikke har noen betydning. Det er også viktig for disse menneskene at de er flere som besøker disse stedene, der store vennegjenger og familier kan være uforstyrret. Hun finner videre at deres friluftsliv er vær- og årstidsavhengig, slik at dette bare finner sted dersom det er sommer og solen skinner. Vann og hav virker også tiltrekkende på disse menneskene, mens skogen er et sted de ikke besøker. Årsaken til dette er at skogen virker mørk, lukket og ensom, samt at disse stedene ikke åpner for sosialt samvær med andre mennesker (Gentin 2006).

2.2.2 Amerikansk ”outdoor recreation”

Som det har kommet frem i tidligere forskning, har etniske minoriteter oftere en lavere friluftslivsdeltakelse. Dette kommer spesielt til syne om man regner med de tradisjonelle formene som har vært praktisert i Norge i mange hundre år. Men dette er

ikke utelukkende et norsk fenomen, også i USA finner man liknende mønstre. Som tidligere poengtert er det vanskelig å dra direkte sammenlikninger med andre land, og USA spesielt. Grunnen til at USA og enkelte andre land er i en særstilling er at mange av rekreasjonsstedene der ofte er privateide, noe som gjør at de har rett til å ekskludere enkelte mennesker. Det betyr ikke at dette er noe de nødvendigvis gjør, men de har fortsatt rett til å gjøre dette. Allikevel vil jeg her introdusere litt av den amerikanske forskningen.

I USA har R. Washburn (1978) utarbeidet to årsaksmodeller til hvorfor det eksisterer etniske/kulturelle forskjeller i preferanser og bruk av natur. I tillegg kommer det frem at etniske minoriteter ofte har en lavere friluftslivsdeltakelse. *Marginalitetshypotesen* og *etnisitetshypotesen* er de to årsaksmodellene som Washburne (1978) lener seg på. Den første går ut på at minoriteter kan ha begrensede økonomiske ressurser, og/eller at de blir diskriminert. Her er altså ulikheter forklart ut ifra sosioøkonomiske forskjeller, med en eventuell rot i historiske faktorer som diskriminering av minoriteter. Den andre går derimot ut på at det eksisterer forskjeller i verdsettingen av friluftsliv og at ulike sosialiseringsmønstre kan være en direkte årsak til lavere deltagelse, altså kulturelle forhold (Strandbu 2000:84, Baas, Ewert og Chavez 1993). Strandbu (2000) nevner at begge hypotesene har fått støtte i ulike internasjonale studier. Typiske sider ved *marginalitetshypotesen* er mangel på utstyr, ferdigheter og innslag av rasisme, mens typiske sider ved *etnisitetshypotesen* kan dreie seg om betydningen av integrering og kulturell assimilering. I følge Floyd, Shiner, McGuire og Noe (1994) er det ikke fruktbart å se på disse to modellene hver for seg, men heller se hvordan disse fungerer sammen.

Også J.M. Baas, A. Ewert og D. J. Chavez (1993) har i sin kvantitative studie sett på holdninger og aktiviteter på et utendørs rekreasjonssted, som er besøkt av en etnisk mangfoldig befolkning (i hovedsak "Hispanics" og angloamerikanere), i Mecca Hills (USA). Det de der fant var at det eksisterte etniske forskjeller i stedspreferanser, deltagelse i rekreasjonsarbeid, bruk av kommunikasjonskanaler og kontakt med offentlige personer på stedet. Disse forskjellene kom da til syne ved å sammenligne de angloamerikanske brukerne med de med latinamerikansk bakgrunn. Det kommer her frem at angloamerikanere har et mer positivt syn på mindre tilrettelagt natur, slik som man kan gjenkjenne i et typisk villmarksliv.

Mye av den amerikanske forskningen viser med andre ord til etniske minoriteters lave deltakelse i utendørsaktiviteter. I tillegg har mange av de etniske minoritetene andre preferanser når det kommer til aktiviteter og rekreasjonssteder. Noen av disse forskjellene kan mulig skyldes at minoritetsgruppene med stor sannsynlighet bor forholdsvis segregerte. Dette kan føre til at de ikke får mye kontakt med den etniske majoriteten (hvite amerikanere), noe som igjen kan føre til forskjeller i preferanser. Praksisene blir videre reprodusert i familien, og vil med høy sannsynlighet forholde seg forholdsvis stabile om man velger å tro på at sosialiseringen har stor betydning for videre praksis. Det er altså grunn til å anta at både *marginalitetshypotesen* og *etnisitetshypotesen* spiller en viktig rolle i forbindelse med forskjeller i preferanser og bruk av naturen i USA, og det er grunn til å tro at man vil finne spor av noen liknende forhold i en norsk kontekst. Min studie vil derimot ta for seg andre dimensjoner ved denne problemstillingen, nemlig det som omhandler kroppslige praksiser.

3 Metodiske betraktninger

Innenfor min studie vil en kvalitativ tilnærming være best egnet for å fange opp min problemstilling. Siden jeg har vært interessert i å utforske mine informaners daglige praksiser, passer kvalitative forskningsintervjuer godt. Intervjuer har jeg valgt for å avdekke de mest dagligdagse praksisene som mine informanter driver med, noe som antakeligvis ikke hadde blitt så detaljert om jeg skulle benyttet meg av mer kvantitative metoder. Årsaken til dette er at jeg da vil kunne si mer om sammenhenger og bredde i gitte kontekster, enn om dette skulle vært en kvantitativ surveyundersøkelse. Med dette mener jeg at informantene selv får lov til å fortelle og beskrive sin situasjon og sine praksiser med sine egne ord, og jeg får mulighet til å analysere dette materialet. I følge David Silverman (2005) ville den kvantitative logikken ødelagt mulighetene for å studere interessante fenomen knyttet til hva mennesker faktisk gjør i sine hverdagslige liv. Videre argumenterer han derfor for at nettopp forskningsproblemet er grunnlaget for valg av metodisk tilnærming. Eller lettere sagt: ”Hva vi er interessert i å finne ut bestemmer hvordan vi skal finne det ut” (Silverman 2005:6).

3.1 Vitenskapsteoretisk ståsted

Mitt vitenskapsteoretiske utgangspunkt vil være fenomenologisk, i den forstand at jeg ønsker å belyse fenomenet ”friluftsliv blant ikke-vestlige innvandrere i Oslo” gjennom å forstå hvordan de erfarer og legger mening til sine aktiviteter og kroppslige utfoldelse i uteområder. Jeg legger til grunn at informantenes verden er slik de beskriver at den er. Dette har jeg altså valgt å sikre ved å gjennomføre kvalitative forskningsintervjuer med fokus på levde erfaringer. Selv om denne studien har et kroppsliggjort fokus på aktiviteter, har det allikevel vært mulig å gjennomføre dette ved bruk av kvalitative forskningsintervjuer, fordi jeg har valgt å vinkle intervjuene slik at jeg undersøker hva informantene opplyser at de ”gjør” i hverdagen/helger, samt hvor de gjør dette, med hvem og hvordan. I tillegg fikk jeg dem til å beskrive tidligere møter med natur og uteområder både i deres opphavsland og her i Norge. Dette gjorde jeg for å få en forståelse av aktivitetene, samt de fysiske omgivelsene disse har blitt praktisert i. Det har da vært viktig å få disse informantene til å gi detaljerte beskrivelser av sine aktiviteter, slik at jeg senere kunne kan kjøre dette gjennom mitt

teoretiske rammeverk, slik at jeg da fikk knyttet den empirien jeg har produsert opp imot teorier om kropp, praksis og kultur.

Kroppsliggjorte erfaringer kan sees på som en ekstra dimensjon til det verbale/diskursive. Det er umulig å oppnå at jeg får noen komplett sannhet ut ifra disse informantenes aktiviteter i deres levde erfaringer, men allikevel betyr ikke det at jeg ikke vil få en smakebit av flere av deres mange opplevelser gjennom disse beskrivelsene. Eller som Latham sier:

‘Pushed into the appropriate direction there is no reason why these methods cannot be made to dance a little’ (Carolan 2008:412).

Så med dette grunnlaget vil jeg altså gjøre greie for ikke-vestlige innvandrerers oppfattelse av en eventuell fremmedhet i forhold til ideen rundt norske friluftslivstradisjoner. Bakgrunn for dette vil altså være deres levde erfaringer og aktiviteter i kraft av at de ”er” i verden som kulturelle kropper. Eller med andre ord at de har absorbert ulike praksiser i sine levende kropper opp igjennom årene (Carolan 2008). Michael S. Carolan (2008) oppdaget i sin studie av bønder og ikke-bønder sitt forhold til bygda og bondesamfunnet, at folks kroppsliggjorte erfaringer hadde signifikant betydning for deres oppfattelse og forståelse av bygda. Han undersøkte dermed spesifikt hvordan informantenes fysiske interaksjon formet deres forståelse av sine omgivelser. Jeg er av den mening at dette vil være mulig å overføre til unge ikke-vestlige menns friluftslivspraksiser i Norge. Dette er altså et friluftsliv som har vært båret frem i flere hundre år og er en stor del av den norske kulturarven, samtidig som det eksisterer flere normer og tradisjoner tilknyttet friluftslivet, der mange av dem går direkte på folks kroppslige praksiser.

3.2 Intervjusituasjonen og datainnsamling

Grunnen til at jeg har valgt kvalitative forskningsintervjuer som redskap for datainnsamling, er fordi intervjuer gir et godt grunnlag for innsikt i informanternes erfaringer, tanker og følelser. Allikevel er det greit å være klar over at begivenhetene som informantene beskriver, bare er gjenfortellinger av hendelser. Dette fører til at det informantene forteller meg preges av deres egen forståelse av det de har opplevd

(Thagaard 2003:83). Sammenlignet med deltakende observasjon av informantene kan intervjuene være mye mer fruktbare, fordi informantene muligens vil føle seg presset til å drive et friluftsliv som vil være unaturlig for dem, i mitt nærvær. En slik situasjon ville igjen ha ført til at mine empiriske funn ville blitt skjeve, og dermed ikke gjenspeilet deres virkelighet på best mulig måte. I tillegg ville det antakelig blitt problematisk å gå og vente på at de ulike informantene skulle drive ulike aktiviteter, fordi det ikke er mulig for meg å følge hver enkelt 24 timer i døgnet. Dette er selvfølgelig bare antakelser, men for å være på den sikre siden ville jeg heller stille informantene spørsmål om deres praksiser, med det utgangspunkt at friluftsliv er et forholdsvis greit tema å snakke om. Med dette mener jeg at friluftsliv oftest ikke vil være et kontroversielt tema å snakke om. På den andre siden kan det tenke seg at mange informanter føler et like stort press under intervjusituasjonen. Dette er for de fleste ikke en naturlig situasjon å være i, dermed kan det være flere som føler seg tvunget til å snakke om enkelte ting de ikke vil snakke om. Det kan også hende at flere overdriver svarene sine for å glede intervjueren, men dette var noe jeg prøvde å forhindre ved å starte intervjuene med noen teknikker for å bygge tillit.

Disse kvalitative forskningsintervjuene (8 stk) lot jeg være delvis strukturerte enkeltintervjuer. Årsaken til at jeg valgte å styre unna en rigid struktur på intervjuene er at jeg selv har vokst opp i Oslo sentrum, og dermed er klar over at mange av disse unge menneskene ofte har mye på hjertet. Med dette i tankene lot jeg de dermed snakke forholdsvis fritt innenfor de rammene og temaene jeg hadde satt opp på forhånd. Videre startet jeg alle intervjuene med en lett samtale om tykt og tynt, altså litt ”smalltalk” for å løse opp stemningen. Dette var et trekk jeg benyttet meg av etter at testintervjuet mitt hadde blitt litt statisk og nervøst. Da stemningen hadde løsnet litt spurte jeg om det var greit at jeg nå benyttet diktafonen for å ta opp samtalene, for da lettere å få med meg all den interessante informasjonen de kom med. Enkelte av informantene syntes diktafonen var litt skremmende i starten, nettopp fordi den kan gi situasjonen et veldig formelt preg. For noen kan dette minne litt om en avhørssituasjon, noe som mulig ikke er så heldig om en er ute etter sanne historier fra deres levde liv. Det var flere av informantene som påpekte dette. De hadde på forhånd fått vite at jeg hadde planer om å gjøre opptak, men det ble fortsatt en litt rar stemning når de så diktafonen.

Shit! Skal du bruke den der [diktafonen]? Det er best opptaket ikke havner hos FBI eller VG i morgen. He he.. [ler litt småironisk].

MANN, 23 år fra Marokko.

Selv om denne informanten lo litt etter han hadde sagt at han ikke ville at opptaket skulle havne noe annet sted, så tolket jeg det slik at han kanskje syntes det var litt uvant. Da jeg forsikret han om at det bare var jeg som skulle høre opptaket, ga han uttrykk for at dette ikke var noe problematisk.

Det kan tenkes at noen hadde vært i liknende situasjoner under mindre hyggelige omstendigheter. En av informantene mine gestikulerte veldig mye med armene for å prøve å forklare at det var mange som brukte ulike rusmidler i bydelen der han har vokst opp.

Ja du vet, det mange her som.. [håndbevegelser mot munnen, som simulerer røyking av hasj].
Skal jeg si det foran den [diktafonen]?

JEG: Hvis du vil, det er bare jeg som skal høre det.

Ja, som røker litt hasj osv.

MANN, 24 år fra Bosnia.

Denne informanten eksemplifiserte godt at forholdet til en diktafon kan være varierende. Rusmidler kan for mange være et kontroversielt og vanskelig tema å snakke om. Jeg tolket det som at det var det faktum at det var rusmidler det var snakk om, som fikk han til å nøle med å fortelle videre. Det skulle vise seg at når den samme informanten fortalte om friluftslivspraksiser, så var det slettes ingen problemer med å ha diktafonen tilstede.

Jeg prøvde gjennom samtlige intervjuer å styre så mye som mulig unna begrepet friluftsliv, nettopp fordi dette begrepet er diffust. Jeg var bekymret for at enkelte av informantene ikke skulle forstå begrepet, så jeg nevnte ofte begrepet for å se om de plukket det opp og brukte det i svarene sine. Hvis de ikke gjorde dette var jeg mer

konkret i spørsmålene mine, der jeg brukte benevninger som ”aktivitet i natur” og ”opphold i uteområder” osv. Jeg gjorde altså mye for å gjøre meg forstått, slik at informantene skulle skjønne akkurat hva dette handlet om. For at jeg skulle klare å få tak holdningene deres under intervjuene satt jeg med en notatblokk. En del av innvandrerne jeg intervjuet hadde et forholdsvis aktivt kroppsspråk, noe jeg på forhånd var klar over. Gjennom hele oppveksten har jeg alltid omgått mange innvandrere og vet at mange liker å bruke kroppen for å få frem poengene sine. Med dette i tankene fant jeg det nødvendig å ha en notisblokk i tilfelle det skulle komme noen håndbevegelser som var av relevans for tolkningen av deres utsagn. Etter hvert intervju satt jeg og noterte ned inntrykk og tanker rundt intervjuene og intervjusituasjonen, og dette er noe av grunnen til at studien er såpass empiribasert.

Testintervjuet var uten tvil det mest lærerike av dem alle. Jeg lærte blant annet at det kan være problematisk å intervju mennesker utendørs når det er kjølig ute. På forhånd hadde jeg jo tenkt at det måtte være perfekt å intervju mennesker om friluftslivspraksiser, utendørs. Jeg hadde forestilt meg at dette måtte inspirere til lange og fine samtaler om praksis i norske uteområder osv, men dette skulle vise seg å være feil, i hvert fall i norsk høstvær. Jeg fant også svakheter i intervjuguiden, som jeg rettet opp til neste intervju. Dette handlet mest om hvordan jeg burde stille spørsmålene og hvordan jeg på best måte kunne være en aktiv lytter, slik at intervjuene skulle gå litt glattere i fremtiden. Jeg bestemte meg da for at jeg skulle bli flinkere til å stille tilleggsspørsmål, samt vektlegge probing for å bekrefte for informantene at det de fortalte meg var av stor interesse. Videre valgte jeg også å føre intervjuene innendørs, og det viste seg at kafeer i nærområdene var en stor suksess for å få informantene i tale. Kafeer er steder som informantene opplyste at de besøkte ofte og i tillegg er disse stedene lagt godt til rette for uformell prat mellom venner, og et naturlig sted for sosialt samvær. I motsetning til en kald benk på en lekeplass, var dette et sted med varme og mulighet for å drikke kaffe og bestille noe å spise. Siden dette var steder informantene hadde vært før, kjente de ofte også folk som jobbet på det aktuelle stedet. Disse kafeene var ofte drevet av andre innvandrere, noe som gjorde at settingen virket naturlig, på en slik måte at det bare var to mørke mennesker som satt og skravlet sammen (med unntak av at diktafonen var litt forstyrrende i starten).

Jeg valgte å transkribere samtlige av intervjuene, og fordi flere av mine informanter ikke snakker like bra norsk, så jeg det som nødvendig å normalisere språket litt. Sitatene er skrevet slik at de kommer på tilnærmet ”riktig” norsk (bokmål), men jeg lot det være forholdsvis muntlig tale på de fleste. Dette var noe jeg valgte å gjøre for at sitatene skulle bli så kraftige som mulig, slik at man skal skjønne at dette var unge innvandrere fra Oslo sentrum. Det var altså ikke deres taleform jeg ville legge vekt på, men heller innholdet i det de fortalte meg i kraft av å være unge innvandrere i Oslo.

I tillegg til disse kvalitative forskningsintervjuene har jeg i stor grad benyttet meg av tidligere forskning for å belyse problemstillingen min. Dette har vært alt fra offentlige dokumenter til undersøkelser og andre rapporter. Et eksempel på dette er Stortingsmeldinger. Her har jeg da vært nødt til å ta i betraktning at dette er dokumenter som kan være farget av en spesiell politisk vinkling, alt ut ifra hvilken politisk tilknytning de som har skrevet dem har hatt. Samtidig har det vært viktig at jeg har vært klar over at jeg kun benytter meg av deler av slike dokumenter, og at de kan være skrevet for et helt annet formål enn det jeg undersøker.

3.2.1 Utvalg og informantenes bakgrunn

For å få tak i informanter har jeg som sagt benyttet mitt eget nettverk i forskjellige innvandrermiljøer i Oslo sentrum. Jeg startet med et testintervju av min egen fetter som har afrikansk bakgrunn, og derfra har jeg intervjuet venners venner. Han var en av flere som da fungerte som en slags ”døråpner” til feltet. For å forhindre at jeg skulle få informanter som tilhørte samme nettverk, tok jeg kontakt med potensielle informanter i forskjellige bydeler i sentrum av Oslo. Her fikk jeg da ulike personer til å anbefale andre informanter med tilsvarende egenskaper. Jeg har med andre ord benyttet meg av det som ofte omtales som ”snøballmetoden”, der utvalget har vokst i løpet av prosessen. I tillegg går dette under det som Thagaard (2003) kaller strategiske utvalg, fordi jeg har valgt informanter som har egenskaper som er strategiske i forgold til min problemstilling. I mitt tilfelle er landbakgrunn, kjønn, alder, botid og bosted, slike egenskaper. Utvalget består som tidligere nevnt av 8 informanter. Dette var et naturlig valg jeg falt på da jeg begynte å merke at mange av de samme svarene begynte å gå igjen. Jeg hørte de samme historiene, bare fortalt på andre måter. Med tanke på at dette er en masteroppgave der man i stor grad må begrense seg, satt jeg en

strek ved 8 stk. Jeg følte da at jeg hadde nådd et slags metningspunkt for en slik type studie.

Alle mine informanter er i 20-årene, bor i sentrum av Oslo og er født i et annet land enn Norge. Jeg valgte Oslo fordi jeg på forhånd hadde sett for meg at innvandrere som bor i forholdsvis urbane strøk kanskje ville ha færrest insentiver til å komme seg ut i naturen. Oslo sentrum ble da et naturlig valg, fordi det er bosatt mange innvandrere i sentrumsbydelene. Dette var deler av min forforståelse som har vært med på å prege hele prosessen i denne studien. Jeg hadde hele tiden antakelser vedrørende mine informanter, og i følge Thagaard (2003) er det tilnærmet umulig å komme til et intervju helt uten en viss forforståelse. Jeg har også et forholdsvis stort nettverk blant ulike innvandrergupperinger i Oslo, noe som gjorde det lettere å få tak i informanter. Et annet kriterium jeg stilte til informantene mine, var at de skulle ha forholdsvis lang fartstid i Norge, helst flyttet hit i barneårene. Grunnen til dette var at jeg ville at de skulle ha vært i landet såpass lenge at de skulle ha rukket å tilpasse seg det norske samfunnet til en viss grad, samt at de skulle ha hatt muligheten til å lære seg norske normer og regler. Da stiller de mye likere etniske nordmenn, og forskjeller måtte da forklares med andre aspekter enn at de ikke hadde rukket å lære om det ”typisk norske” enda.

Jeg har i denne studien vært ute etter informanter fra ulike ikke-vestlige land, slik at jeg kunne dekke et større område. I mitt utvalg er det tre informanter fra Midtøsten (to fra Pakistan og en fra Irak), to fra Marokko (en med berbisk bakgrunn og en med arabisk bakgrunn), to fra Vest-Afrika og én fra Bosnia. Jeg har valgt ikke å skrive hvilket land de fra Vest-Afrika kommer ifra, grunnet at det antakeligvis ikke er så altfor mange innvandrere med slik bakgrunn i Oslo, og dermed vil dette styrke anonymiseringen. Jeg ville heller ha informanter med ulik bakgrunn enn at jeg skulle risikere å få svar som kunne være helt spesifikk for en etnisk gruppe (selv om dette i seg selv kunne vært interessant). Allikevel var jeg hele tiden klar over at det ville være vanskelig å generalisere til store deler av innvandrerbefolkningen i et så lite prosjekt som dette, men jeg ville finne ut om jeg kunne avdekke noen form for mønstre og gruppeegenskaper blant informantene, for å se hvordan dette kunne påvirke en følelse av fremmedhet. Det er allikevel grunn til å anta at dette kan overføres til flere

mennesker med liknende egenskaper som mine informanter. Flere av informantene ga nemlig uttrykk for at de representerte en større ”gruppe” innvandrere som hadde forholdsvis likt syn på møtet med det de anså som det ”typisk norske”. Det kunne tenkes at det for eksempel eksisterte forskjeller mellom de som var fra Afrika og de fra Midtøsten. Men det som kanskje var enda mer interessant for min del, er om jeg kunne identifisere en form for gruppeidentitet, som stod i opposisjon til ideen om det ”typisk norske”. Altså noen kulturelle særtrekk ved en gruppe individer som ikke i realiteten er en gruppe, slik at eventuelle distinksjoner fra andre ”grupper” skulle komme tydelig frem, da eventuelt en slik ”oss” vs. ”dem”- følelse. Så utvalget var som sagt av den strategiske sorten.

Jeg valgte å ta for meg mannlige informanter i min studie, fordi det ville være enklest for meg som mann å få tak i andre menn. Man vet fra tidligere studier at det kan være vanskelig å få tak i kvinnelige informanter med ikke-vestlig bakgrunn, og når man først får tak i disse har de ikke alltid like lett for å åpne seg for forskere, selv om disse skulle være kvinner (Figari m. fl. 2009). Dette fikk forskerne på NINA førstehånds erfaring med i deres studie ”Friluftsliv som hverdagsliv”, og dermed var dette noe jeg ville unngå.

3.2.2 Min bakgrunn

I følge Thagaard (2003) er det i kvalitative studier viktig at man hele tiden klarer å være bevisst på egen bakgrunn og klar over sin egen rolle som forsker. Da jeg selv har en far med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn, er jeg på en måte sterkt knyttet til den kulturen han er vokst opp med. Denne kulturen likner den som enkelte av mine informanter har sterke bånd til. I tillegg har jeg vokst opp i de samme traktene som mine informanter, og dermed kjenner jeg meg godt igjen i mange av de verdiene og tradisjonene som de er en del av. Allikevel vil jeg ikke si at dette er en studie av min egen kultur, men det er viktig at jeg er klar over at jeg selv har sterke forbindelser til de samme miljøene. Dette kan gjøre at jeg som forsker på den ene siden tar enkelte ting for gitt, mens på den andre siden gir dette meg god tilgang til miljøene, samtidig som jeg kommer forholdsvis tett inn på informantene. Gjennom hele prosessen har jeg vært opptatt av å opprettholde en viss distanse, slik at jeg ikke skulle bli blind for de hverdagsfenomenene jeg møter i slike samtaler med informantene. Balansen mellom

nærhet og distanse er en tynn linje som det selvfølgelig ikke finnes noen fasit på for hvordan man løser, i og med at alle mennesker og studier er forskjellige. En ting jeg har vært opptatt av er å unngå at mine egne verdier og holdninger skal farge informantenes holdninger og verdier, slik at de føler seg presset til å si det jeg i utgangspunktet forventer at de skal si. Jeg har heller forsøkt å holde et åpent sinn, og lot dermed informantene fortelle sine meninger, uten og se ned på deres meninger og verdier. Det har gjennom prosessen vært nødvendig å opprettholde en god forsker/informant balanse for å få så ærlige svar som mulig, noe som er forholdsvis vanskelig i en så intim affære som en intervjusituasjon er. Jeg merket også at det å vinne informanternes tillit er en treningssak som man ikke kan regne med bare vil oppstå av seg selv, men at det er noe som må jobbes strategisk med. Jeg valgte som sagt å prate litt "off the record" i begynnelsen av hvert intervju for å løse opp stemningen, noe som var en hjelpende faktor til at intervjuene gikk bra etter hvert, der jeg til slutt nesten ikke trengte intervjuguiden lengre.

3.3 Etiske utfordringer

Det eksisterer mange etiske fallgruver i forskningens verden, og disse er det viktig å drøfte godt, med hensyn til informanter og sluttresultat. *Informert samtykke, konfidensialitet, konsekvenser og overførbarhet* er alle viktige momenter for at en slik kvalitativ studie skal kunne gjennomføres på best mulig måte, samtidig som man skal ta vare på informantenes integritet, i følge Thagaard (2003). I en kvalitativ studie vil det alltid være av stor viktighet å vise respekt for informantenes egne grenser. Det er viktig ikke å tvinge informantene til å svare på spørsmål de i utgangspunktet ikke ønsker å svare på, samtidig som man ikke skal utføre en slik studie uten å ha informantens fulle informerte samtykke. Et annet moment det er viktig å diskutere når det kommer til etiske retningslinjer, er nærhet og distanse i forskerens forhold til informanten.

3.3.1 Informert samtykke, konfidensialitet og konsekvenser

Informert samtykke, konfidensialitet og konsekvenser handler om forskerens relasjon til informanten både i forskningsprosessen og i sluttproduktet. I følge Tove Thagaard (2003) er det viktig å ta vare på informantens integritet, samt at man ikke må tvinge

informasjon inn i forhåndsdefinerte kategorier. Av den grunn må man være bevisst på hvordan informanten blir representert i tolkningen av intervjuene. Som forsker har jeg vært nødt til å være klar over at min forståelse av det empiriske materialet bare er en fortolkning av informantenes selvforståelse. Allikevel har det vært viktig å ta være på informantenes perspektiv, slik at deres fortellinger er det som blir presentert. Dette er viktig med hensyn til mine informanter, fordi de ikke har noen mulighet til å vurdere produktet før det offentliggjøres.

Det å få et informert samtykke fra informantene er utvilsomt en viktig del av de etiske betraktningene i en slik studie. Thagaard (2003) forteller at den kvalitative forskningens fleksible form gjør at det kan være vanskelig for informanten å vite hva de samtykker i. Mye av årsaken til dette mener hun ligger i det faktum at verken forsker eller informant kan være sikre på hvordan studien vil utvikle seg. Dette kan føre til at forskeren kan bli nødt til å forhandle om dette samtykket i løpet av prosessen. Jeg løste denne utfordringen ved at jeg ringte mine informanter og fortalte dem hva jeg var ute etter og hvordan jeg hadde forestilt meg at dette skulle foregå. Dette var en prosess jeg repeterte når vi møttes for intervjuene. Før hvert intervju fortalte jeg hvor jeg kom fra og hva jeg ønsket å bruke deres intervju til. Jeg var klar og tydelig på at de kunne trekke seg fra denne studien akkurat når de ville, og for å sikre dette ga jeg informantene mitt telefonnummer slik at de kunne kontakte meg når som helst.

Etter dette fortalte jeg informantene at jeg kom til å anonymisere dem, slik at utenforstående ikke hadde mulighet til å knytte dem til det de hadde fortalt meg. Jeg ville altså sikre en konfidensialitet, slik at intervjuene ikke skulle kunne skade informantene ved publisering av forskningen. Jeg garanterte informantene at det bare var jeg som skulle høre opptakene av intervjuene, og at materialet ikke skulle komme på avveie slik at det kunne bli misbrukt av andre. Videre fortalte jeg at jeg kom til å bruke flere av sitatene deres, men dette skulle gjøres slik at ingen visste hvem som hadde sagt hva. Et virkemiddel jeg her har benyttet meg av er anonymisering ved utelatelse av navn. I stedet har jeg kun skrevet kjønn, alder og hvilken landbakgrunn de har. I tillegg byttet jeg ut navn på de lokale stedene de opplyser at de pleier å oppholde seg. Det var allikevel ingen av informantene som uttrykket et ønske om at

jeg skulle anonymisere disse stedene, men som forsker er det viktig å ta hensyn til at informantene ikke nødvendigvis er klar over konsekvensene ved å delta i et slikt forskningsopplegg, i følge Thagaard (2003).

Grunnen til denne forsiktigheten i behandlingen av det empiriske materialet, er i følge Thagaard (2003:204) at det er viktig å unngå at informantene utsettes for risiko ved å delta. Nå er ikke friluftsliv et veldig kontroversielt tema, men deres utsagn vedrørende andre grupper og personer kan allikevel slå tilbake og skade informantene. Som forsker er jeg forpliktet til å tolke den dataen jeg får fra informantene, men jeg har presisert i teksten hva som er deres utsagn og hva som er min tolkning av dem. Dette sikrer at informanten ikke står til ansvar for min tolkning av det de har sagt, noe som er nødvendig for å sikre en etisk ansvarlighet, i følge Thagaard (2003). Et eksempel på en slik uheldig konsekvens er at de blir tillagt meninger de ikke har.

Thagaard (2003:204) beskriver også hvordan et selektivt utvalg av sitater kan føre til et skjevt bilde av datamaterialet. For å sikre et rikt og nyansert bilde av informantenes opplysninger, har jeg tatt hensyn til dette. Jeg har forsøkt etter beste evne å gi et helhetlig bilde av det informantene mine har fortalt meg, nettopp for at studien skal bli så rik og nøyaktig som mulig. Et virkemiddel jeg har benyttet meg av, er at jeg har latt noen av sitatene være ganske lange. Eventuelt kunne jeg ha tatt ut bruddstykker for å reflektere en mening, men da kunne man fått et slikt skjevt bilde av informantens egentlige meninger. Allikevel har jeg av og til valgt ikke å analysere hele sitatet, men dette er av rene oversiktighetsgrunner. Jeg har heller valgt å gå tilbake til tidligere sitater der dette skulle være nødvendig.

3.3.2 Overførbarhet

Det eksisterer ikke mye norsk forskning rundt det denne studien omhandler, slik at det vil være vanskelig å si noe om overførbarheten av min tolkning av det informantene har gitt uttrykk for. Allikevel ser det ut som de andre studiene som er gjort av ikke-vestlige innvandrere, påpeker at disse menneskene ofte har et annet forhold til friluftsliv enn etniske nordmenn har (Figari med flere 2009, Strandbu 2000). Også innen den amerikanske forskningen kan det se ut som etniske minoriteter er mindre representert i en del av rekreasjonsaktivitetene, og/eller at de bedriver disse på en

annerledes måte og har andre preferanser. Så at flere av mine informanter uttrykker en form for fremmedhet overfor ideen rundt det ”typisk norske” friluftslivet, kan virke som en konsekvens av at man ikke tradisjonelt har drevet med de samme tingene. Hva dette skyldes er muligens sammensatt, men det er grunn til å tro at en kulturell forskjellig befolkning har utviklet ulike praksiser, verdier og tradisjoner. Dette viser også de fleste av bidragene jeg introduserer under ”tidligere forskning”. Disse benytter ikke alltid de samme fremgangsmåtene og teoretiske bidragene som det jeg har valgt, men det er allikevel rimelig grunn til å anta at man kan finne denne følelsen av fremmedhet også blant andre ikke-vestlige innvandrere og etniske minoriteter. Mine informanter gir uttrykk for at deres syn gjelder større grupper innvandrere, noe som ikke kan bekreftes før disse personene har blitt intervjuet på liknende måte. Allikevel er det ingen rimelig grunn til å tro at det de har fortalt er oppspinn, og dermed kan det se ut som at dette i en viss grad kan overføres ut i en større del av del av befolkningen med liknende egenskaper.

3.3.3 Nærhet og distanse

Som tidligere nevnt kommer man som forsker ikke inn i en intervjusituasjon med blanke ark. Dette er også tilfellet i min studie. Jeg hadde forventninger og egne meninger, både i forhold til innvandreres praksiser og det ”norske” friluftslivet. I tillegg til dette har jeg også vokst opp i nærheten av mine informanter, noe som fører til at vi nok har flere like trekk når det kommer til holdninger og meninger vedrørende ulike temaer. Med dette i tankene vil det for meg som forsker være vanskelig å sette seg i en nøytral posisjon. At forskningen er av den kvalitative typen gjør at man knytter nær kontakt med informantene, noe som igjen er med på å vanskeliggjøre en nøytral posisjon (Thagaard 2003:204).

I følge Thagaard (2003) er det to ytterpunkter når det gjelder ståsted i forhold til informanten, en kritisk posisjon og en advokatposisjon. Disse to mener hun er problematiske. Den kritiske går ut på at informanten kan føle seg utlevert og oppleve resultatet som et angrep. Så selv om jeg er sterkt uenig i det mine informanter opplyser om, kan jeg ikke dermed kritisere dem i presentasjonen av resultatene. Det andre ytterpunktet er når man opererer som informantens talerør. Å fokusere på å fremme informantenes interesser bryter i følge Thagaard (2003) et prinsipp om å utforske

problemer uten å måtte komme frem til en bestemt type kunnskap. Som forsker skal man helst ha en forståelse for informantenes posisjon, uten å innta en kritisk stilling eller fungere som informantens advokat (Thagaard 2003:205). Dette er etiske dilemmaer som det er vanskelig å forholde seg til, nettopp fordi det ikke eksisterer noen fasit for hvordan dette skal gjøres. Grunnen til det er at hver enkel studie er unik, og trenger derfor en individuell vurdering fra forskerens side.

4 En kulturanalytisk teori om praksis

Det er ingen tvil om at kroppen er menneskets fremste redskap, og at det er et bra verktøy nettopp fordi alle har en, pluss at alle har en idé om den (Johnsen 2007: 13). Samtidig er det interessant å se den sosiale betydningen folk/grupper tillegger sin kropp, noe som gir grunnlag for at studier av kropp kan gi oss viktig kunnskap om mennesker som tilhører forskjellige kulturer. Kultur vil her være forstått som det systemet av felles oppfatninger og væremåter som aktører har tilegnet seg som medlemmer av et samfunn. (Johnsen 2007:13).

Det teoretisk interessante for min del er å overføre slike begrep om kropp og kultur inn i en teori om praksis, der man har mulighet til å avdekke mønstre og få videre innsikt i kulturelle prosesser. Jeg vil derfor i det følgende gjøre rede for noen av Maurice Merleau-Pontys teorier om kroppen i samfunnsvitenskapen. Denne retningen har jeg valgt fordi friluftsliv til syvende og sist er en kroppslig aktivitet, samt et fenomen som ofte oppfordrer til ulik benyttelse av kroppens funksjoner. Selv om friluftslivet hviler på mange normer, tradisjoner, verdier og forestillinger i norsk kontekst, vil alltid kroppen være det mest sentrale redskapet. Videre vil jeg vise at kroppen, i friluftslivssammenheng, med nødvendighet må operere i noen gitte omgivelser. Altså at ulike ”rom” mulig vil ha ulik betydning for ulike mennesker. Jeg vil ved hjelp av Michel de Certeaus teorier om ”rom” og det han kaller ”hverdagspraksis”, vise hvordan ulike ”rom” kan ha ulik mening ut ifra hvem det er som bruker disse rommene og hva de ”egentlig” er skapt for.

I kraft av at friluftsliv i all hovedsak nettopp er praksis vil jeg bringe denne forståelsen av kropp og aktivitet inn i deler av Pierre Bourdieus teori om praksis. Der vil jeg legge spesiell vekt på hans begrep om habitus og hvordan en kulturell kunnskap kan ha betydning for friluftslivspraksis. Det er under slik kunnskap om kulturelle praksiser at man i denne sammenhengen støter på fremmedhet. Når man i løpet av oppveksten utvikler en form for ”smak”, kan dette føre til at enkelte føler seg fremmed overfor andre menneskers ”smak”. Dette er spesielt gjeldende hvis man ser på andres smak som den mest legitime. Mangel på denne kunnskapen blir da en kilde til en følelse av fremmedhet.

Innenfor disse rammene er det mulig å få oversikt over kulturell kunnskap innen en friluftsdimensjon, samt at man kan se dette i lys av rådende og hegemoniske friluftslivsteorier og idealer i Norge. Dette vil jeg komme nærmere inn på når jeg til slutt i dette kapittelet gjør rede deler av for friluftslivsforsker Bjørn Tordssons teorier om det kulturelt betingede friluftslivet i Norge. Videre vil jeg vise hvordan han kan knyttes til både Merleau-Ponty, de Certeau og Bourdieu, i sin praksisrettede del av friluftslivet.

4.1 Kropp og handling

Den franske filosofen Renè Descartes (1596-1650) så kroppen i et dualistisk perspektiv, der han skiller mellom kropp og sjel, i følge Johnsen (2007). Kroppen fremstår her som deterministisk og fysisk, mens sjelen forbindes med tanker løsrevet fra kroppen. En naturlig kritikk av dette er jo at et slikt syn nedprioriterer kroppens sanser og følelser som inntak til kunnskap, fordi dette vanskeligere kan måles i forhold til knokler, muskler og organer. Allikevel kan man se på dualismen mellom kropp og sjel som et slags skille mellom det fysiske og det psykiske kroppsaspektet. Kroppen er altså noe vi "har" og noe vi "er" (Johnsen 2007:14, Madison 1981). Den franske filosofen Maurice Merleau-Ponty (1908-1961) endret derimot den vitenskapelige forståelsen av kroppen, der han i motsetning til Descartes dualisme, heller forente den objektive og den subjektive kroppsforståelsen. Merleau-Ponty var av den mening at verden er slik vi opplever den gjennom det å være en levende kropp, og kroppen er altså noe vi "er", noe vi "har" og noe vi "gjør". Kroppen er i følge Merleau-Ponty verken et subjekt eller et objekt, men en blanding av disse (Johnsen 2007:14).

I denne studien vil jeg ikke bare snakke om kroppen som noe fysisk, men jeg vil også se hvordan det kroppslige kan brukes til å forklare hvordan kroppen brukes, oppleves og føles i de omgivelsene det praktiseres (uteområder/natur). Slike teorier kan hjelpe til å avdekke trekk informantene har med seg ting fra sine respektive land (etnisitet) og kulturer, som på sin side legger føringer på hvilke aktiviteter som blir praktisert, og hvordan felles aktiviteter muligens gjøres på forskjellige måter. I tillegg åpner dette for å lete etter opplevelse av fremmedhet i ulike omgivelser ("rom").

4.1.1 Noe vi "er", "har" og "gjør"

Som tidligere nevnt var altså Maurice Merleau-Ponty av den mening at verden er slik vi opplever den gjennom det å være en levende kropp. Kroppen er altså noe vi "er", noe vi "har" og noe vi "gjør" (Merleau-Ponty 1945, Madison 1981). Bevisstheten for han blir da "jeg kan" fremfor "jeg tenker at". Lettere sagt kan man tenke seg at vi ser og hører det kroppen allerede har sett og hørt, slik at verden bare vil være virkelig fordi tingene bare vil bli gitt mening gjennom vår praksis med dem, en slags erkjennende kropp. Dette leder igjen til at dualismen mellom verden og bevisstheten forsvinner, fordi bevisstheten gjennom kropp er "ute i" (situert i) verden, som allerede er gitt. I tillegg er den opplevde verden "inne i" bevisstheten, fordi kroppen vår er levd. Man kan da si at erfaringen er legemliggjort (Merleau-Ponty 1945).

Eksistensen er i følge Merleau-Ponty (1945) bundet til enheten av kropp, verden, språk og bevissthet i form av et såkalt *prerefleksivt cogito*. Dette definerer han som summen av vårt levde liv, og konstaterer at det inneholder det konkrete og symbolske forholdet til verden og til andre mennesker, det vi bedre kjenner som "det sosiale". Det å sanse er for Merleau-Ponty noe før-personlig, fordi verden nettopp er alle og ingen sin. Som *situerte* og *legemliggjorte* overskrides all individuell tilfeldighet, da fordi det "å kunne" er å virkeliggjøre en objektiv og sosial betydning. Å kunne er altså "å være utenfor seg selv", eller lettere sagt: *I synet hørselen og motorikken er det en bevissthet som er min, samtidig som den ikke er min. Vi er "eksistert" før vi kan uttrykke det refleksivt, vi er talt av vår egen stemme, før vi kan tenke på hva vi skal si* (Merleau-Ponty 1945:9). Dette gjør da kroppen til et viktig element og grunnlag for våre praksiser, og den vil være med å prege våre sosiale ferdigheter.

Merleau-Ponty (1945) er av den oppfatningen at subjektet ikke bevisst kan velge sitt perspektiv, fordi "verden vil oss noe" ved hjelp av kroppen, og kroppens perspektiv vil vi ikke kunne styres ved hjelp av tanken. Vår situerthet og legemliggjøring mottar nemlig den mening som kroppen er bærer av, noe som igjen ligner på Bourdieus begrep om habitus. Dette intensjonalitetsbegrepet knytter han sammen med et skjema for kroppen, der mening er gitt i kroppen som disposisjoner. I følge Merleau-Ponty (1945) gjør dette kroppen vår til et betydningsredskap, som igjen fører til at tale og andre gester er spontant meningsfulle. Man kan her se hvor relaterte Merleau-Ponty og Bourdieu faktisk er i deler av sine teorier (Bourdieu 1995).

Madison (1981) forteller at Merleau-Ponty mener at før ting kan være rene objekter, er de dimensjoner av ens eksistens i dem og adresserer mennesker på et naturlig og direkte meningsfullt språk. Dette mener han fremstår som et slags ”preobjektivt” univers som vi må utforske i oss selv, om vi ønsker å forstå de sanselige erfaringene. Videre forteller han at kroppen vår da må forstås som det levende båndet med verden og som det båndet som holder oss knyttet til den. Man må se på det fenomenologiske feltet, der verden ikke bare er noe objektivt, og subjektet ikke bare er noe reflektivt tenkende, men heller som et felt der verden og subjektet reflekterer hverandre eller glir inn i hverandre (Madison 1981:20).

4.1.2 Kroppen som bruker av et fysisk ”rom”

Figari m. fl. (2009) er av den mening at man ikke må undergrave de fysiske omgivelsene når man studerer friluftsliv. De mener at aktivitet i friluft er sterkt knyttet til bestemte forståelser og tolkninger av de omgivelsene man befinner seg i. Innenfor dette temaet trekker de frem etnologen Michel de Certeau, som i sine studier har vært opptatt av fysiske ”rom” og det han kaller ”hverdagspraksis”. De Certeau snakker både om de som utvikler omgivelsene og de som forbruker dem (Figari, Haaland & Krangle 2009:10, de Certeau 1984).

Michel de Certeau forsøker ifølge Figari m. fl. (2009) å vise hvordan landskap har forskjellig meningsinnhold, ut ifra hvilket ståsted og utgangspunkt man har. De forteller videre at utformingen av byer ofte reflekterer bestemte forestillinger eller representasjoner av hva som skal foregå der. Representasjonene gjenspeiler rådende ideer hos den politiske, økonomiske, og kulturelle samfunnseliten. Allikevel er det forbrukerne av disse ”rommene” De Certeau legger mest vekt på, altså den gjengse ”mann i gata”. De Certeau fokuserer da på disse vanlige menneskenes fortolkninger og håndtering av de samme fysiske ”rommene”. Med ”rom” mener han et sted der det praktiseres. En gate blir først et ”rom” når det er folk som går der, eller handlingene til historiske subjekter som han også referer til (de Certeau 1984:118). De Certeaus forståelse av dette er at de ”vanlige” menneskene, stilt ovenfor dominerende representasjoner av hva landskapet er og hva det skal brukes til, utvikler hverdagspraksiser som går på tvers av elitens planlegging og forståelse av disse omgivelsene (Figari, Haaland & Krangle 2009:10, 11).

Figari m. fl. (2009) mener de Certeau illustrer dette ved å vise til hvordan konsumentene i byen bruker bylandskapet på sin egen måte, og dermed tillegger de ulike ”rommene” egne meninger. Det foregår altså en redefinering gjennom praksis. Konsumentene er ikke passive mottakere av elitens planlegginger, men de skaper sine egne meninger og verdier gjennom å være aktive og utvikle egne praksiser i disse omgivelsene. Figari m. fl. (2009) bruker uteliggere som eksempel, der de forteller at en uteligger kan benytte benker i typiske businessdistrikter som senger. Menneskelige aktiviteter og fysiske rom henger derfor tett sammen, og burde ikke studeres uavhengig av hverandre. Det finnes en norm som utfordres av konsumenter som redefinerer omgivelsene og gir de egne meninger og representasjoner. Med dette i tankene er det grunn til å tro at man kan finne tilsvarende mønstre innenfor friluftslivet, blant annet i form av dominerende representasjoner som kan ha rot i en slags idé om hva friluftsliv er, hvordan det skal drives og hvor det skal praktiseres.

Det er akkurat dette som gjør det interessant i forhold til min studie av ikke-vestlige innvandrere. Dette gir en slags mal for hva jeg leter etter i disse innvandrernes relasjon til kroppslig praksis i de aktuelle omgivelsene, og hvordan jeg skal tolke den informasjonen jeg innhenter. De Certeaus teorier gjør det også klart at når man studerer praksis, er det behov for å forstå styrken til allerede eksisterende og dominerende representasjoner om aktiviteter og omgivelser, i følge Figari m. fl. (2009).

4.2 Kulturanalyse

Det eksisterer en rekke definisjoner av hva kultur er. Det vil derfor alltid være viktig å gjøre rede for hvilken definisjon man vil benytte seg av. I min studie vil jeg som tidligere nevnt la kultur være forstått som: ”Det systemet av felles oppfatninger og væremåter som aktører har tilegnet seg som medlemmer av et samfunn” (Johnsen 2007:13). Slike faktorer sosialiseres ofte inn i barndommen, slik at barn ofte vil ha et likt kulturelt grunnlag som sine foreldre.

Det å snakke om en kulturanalyse kan på sin side bli like generelt som selve kulturbegrepet. Dette blir ofte brukt som en fellesbetegnelse for all forskning som omhandler kultur. Jeg ønsker i likhet med Heidi Richardson (1994) å snevre det inn, slik at kulturanalysen skal representere en retning der tolkning av kulturell atferd står i

sentrum. I denne studien benytter jeg meg av ulike teorier for å rette fokus mot bevisste sider av kulturen. I mitt tilfelle er det den kulturelle kroppen og uttrykk for eventuell fremmedhet som skal analyseres ut ifra hvordan den utfolder seg i en friluftslivsdimensjon. Dette velger jeg å gjøre for å vike bort fra et historisk perspektiv når det kommer til innvandrere i naturen. Jeg ønsker heller å anskaffe en økt forståelse angående innvandrere og friluftsliv som et nåtidsfenomen. Allikevel er jeg bevisst på at historie alltid vil følge med oss som erfaringer, normer, kunnskap og verdier. Dette kan eksemplifiseres ved å se på den norske kulturarven, og friluftslivets rolle i nasjonsbygging og som et moralsk prosjekt (Richardson 1994:53).

Informantene mine tilhører flere forskjellige kulturer, og derfor kan jeg ikke snakke om en ren etnisk dimensjon når jeg leter etter kulturelle mønstre og praksiser. Jeg vil allikevel få mulighet til å undersøke om det eksisterer en opplyst/opplevd kulturell fremmedhet i forhold til ideen om det ”typisk norske” friluftslivet.

4.2.1 Det relasjonelle plan

For å kunne ha mulighet til å avdekke kulturelle mønstre er det som tidligere nevnt nødvendig å ta høyde for at slike fenomener må studeres i lys av de omgivelsene de fremtrer i. En opplevd kulturell fremmedhet vil bare være gjeldene om man allerede har en idé om hva som allerede er rådende. I mitt tilfelle vil dette være hva sivilsamfunnets og muligens myndighetenes idé vedrørende friluftsliv, handler om. Så kulturelle fenomener står aldri isolert og kan dermed ikke studeres deretter (Richardson 1994:9). Det er klart at slike fenomener kan henge sammen med mange ulike sider ved samfunnet, så det er nødvendig å begrense omfanget. Derfor vil jeg her se dette fenomenet i lys av en eventuell opplyst/opplevd fremmedhet, uttrykt i friluftslivspraksis.

Richardson (1994) skriver at man kan analysere seg frem til hvilken status folk har i samfunnshierarkiet, ved å studere hvilke friluftaktiviteter de engasjerer seg i. Selv om dette mulig vil være litt mer flytende nå som borgerskapet ikke lengre har monopol på de fleste friluftslivsaktivitetene, kan dette ha noe for seg. Man kan dermed anta at enkelte friluftaktiviteter fortsatt er forholdsvis klassesdelt.

Historisk sett har det vært ytterst få som har hatt muligheten til å bedrive friluftsliv, i dets snevre forstand (en mer krevende fritidsaktivitet, som man f. eks. finner i den norske fjellheimen). I følge Richardson (1994) kan man videre argumentere for at dette var en del av 1800-tallets borgerskaps kulturelle kapital. Nettopp gjennom sosialiseringen lærte også deres barn denne måten å bedrive friluftsliv på. Man lærte hva man skulle oppleve, søke, føle og hvordan man skulle te seg i naturen. Dette har altså vært grunnlaget for den legitime måten å drive friluftsliv på. Revolusjonen innen friluftslivet fulgte parallelt med samfunnsutviklingen. Et samfunn med økende velstand forandret dermed friluftslivet, og derfor kan man se kulturfenomenet friluftsliv i en sosiokulturell kontekst (Richardson 1994:10). Tar man dette utgangspunktet kan man si at vi har sett en folkeliggjøring av den nasjonale praksis, noe som også var en del av borgerskapets ”oppdragelsesprosjekt”. Praksisen endrer altså nå form som følge av at flere samfunnslag får tilgang innen feltet. Dette var den opplyste middelklassens inntog, og man kan jo da stille spørsmål om feltet er såpass fleksibelt at man ser endringer som følge av økende innvandring og et mer flerkulturelt Norge? Eller om feltet rett og slett er for fremmed og rigid, slik at nye landsmenn ikke velger å ta stilling til dette, selv om det skulle vært ønskelig fra sivilsamfunnet/myndigheter?

4.2.2 Forening av teori og metode

Min agenda er altså ikke å gi den mest helhetlige analysen av friluftslivet, fordi en objektiv sannhet ikke finnes når det kommer til slike kulturelle fenomener. Det eksisterer utallige måter å studere liknende fenomener på, og resultatene vil alltid avhenge av hvilken teori og hvilke metoder forskeren velger å benytte seg av. Alle de ulike metodene og teoriene vil gi oss svar på forskjellige sider ved fenomenet, men ingen vil gi oss svaret på alt. Det vil dermed ikke finnes en nøytral forskningsmetode, men den vil altså være farget av min egen forforståelse og mitt valg av teori. Teorien og metoden vil da i aller høyeste grad være verdiladet. Min subjektive vurdering av hva jeg ønsker å rette fokus mot vil ha betydning for forskningsresultatet. Den vil være med på å åpne for enkelte analyseresultater og begrense andre, og dette er det viktig å være bevisst på. I følge Richardson (1994) vil valg av teori og metode være med på å belyse det forskeren er interessert i å finne ut (Richardson 1994:11). Min anvendelse av Pierre Bourdieus praksisteori vil f. eks. vise at jeg er ute etter å si noe om praktisk

kunnskap i forbindelse med friluftsliv, samtidig som den viser at jeg har på kulturelle briller i forhold til informantenes aktiviteter. Mulig vil denne studien i samarbeid med videre forskning gjøre at friluftslivsforskningen kan speiles over på et makronivå der man har temaer som omhandler makt, status og andre relasjoner mellom mennesker.

4.3 En teori om praksis

Jeg vil som sagt benytte meg av deler av den franske sosiologen Pierre Bourdieus (1930-2002) teori om praksis. Dette vil jeg gjøre for å sette mine funn om friluftslivet til menn med ikke-vestlig bakgrunn inn i en mer samfunnsvitenskapelig kontekst. Bourdieus teorier kan belyse hvordan en bestemt form for friluftsliv vil komme til uttrykk i direkte og helt konkrete handlinger, samtidig som mange av hans begreper er tett knyttet opp til hans egne empiriske verker. I tillegg fremstiller han tydelige broer mellom individet og dets kultur, og samfunnet og dets strukturer (Prieur & Sestoft 2006).

I følge Annick Prieur og Carsten Sestoft (2006) opererer Bourdieu med en antakelse om at det eksisterer en virkelighet som befinner seg utenfor menneskets bevissthet, samtidig som han ønsket å oppheve distinksjonen mellom teori og empiri. Dette eksemplifiserer han gjennom en kritikk av etnometodologene. Etnometodologi er her forstått som den metodiske kunnskapen eller kompetansen et medlem av et samfunn trenger for å kunne handle eller samhandle meningsfullt i sosiale situasjoner (Korsnes 2008:70). Bourdieu nevner at etnometodologene er veldig flinke til å gjøre grundige og detaljerte intervjuer av sine informanter, men at de overser forhold som kan ligge til grunn for det observerte. Dette er en form for ”pre-refleksive” forhold, som er av den praktiske typen, og derfor mente han at det var nødvendig med kunnskap om de underliggende strukturene som gjør at aktører har en umiddelbar og ureflektert erfaring av verden (Prieur & Sestoft 2006:27).

I sin praksisteori argumenterer Pierre Bourdieu således for at det en aktør forteller om sine handlinger, i for eksempel intervjuer, vanligvis ikke er sannheten om denne handlingen. Årsaken til dette mener han er at handlinger er båret frem av en praktisk logikk, fremfor en verbal, og slike spørsmål tvinger aktøren til å innta en teoretisk fremfor en praktisk innstilling til sin handling (Prieur & Sestoft 2006:27). Bourdieu

benytter seg av ”habitus” for å forklare hvordan den praktiske logikken nedfelles i enkeltindividet.

4.3.1 Habitus som skjema

I følge Prieur og Sestoft (2006:39) kan habitus forstås som: *Et sosialt konstituert system av strukturerte og strukturerende holdninger, som er tilegnet i en praksis og konstant er orientert mot praktiske mål. Altså sosialisert subjektivitet.* Her tolker de Bourdieu slik at habitus er en form for tillærte disposisjoner for å handle på bestemte måter. Disse inkorporerte disposisjonene er i tillegg ubevisste og kroppslige. Når jeg her snakker om disposisjoner, mener jeg noe som er til disposisjon, eller et slags ”skjema” som gjør ressurser for å beherske handlemåter tilgjengelige. Disse stilles da til disposisjon og kan brukes på en kreativ måte i nye situasjoner. Dag Album (1996) refererer til Rumelhart (1975), Fiske og Taylor (1991) og Måseide (1992), der han også argumenterer for at såkalte ”skjemateorier” er noe som bør være med når man skal forklare hvordan mennesker tolker og treffer avgjørelser. En sentral del av ”skjemateorien” går ut på at mennesker må økonomisere med informasjon for ikke å bli overveldet. Det vil si at vi på en måte er nødt til å organisere all den informasjonen vi får, for å klare å tilegne oss den, lagre den og hente den frem når vi trenger den (Album 1996:111). ”Skjema” blir altså en form for organiserte strukturer av kunnskap og begreper. Videre legger han til at vi handler ut ifra disse ”skjemaene”, fremfor at vi handler ut ifra ”verden slik den egentlig er”. Dette gjør vi altså fordi det er nødvendig for oss, med tanke på all den informasjonen vi prosesserer. I tillegg er ”skjemaene” med på å konstituere verden for oss (Album 1996:112). Et eksempel på dette kan være: ”Ola Nordmann gikk en lang tur til Frognerseteren”. Bare dette lille utsagnet gjør mange i stand til å si noe om hans bekledning, omgivelsene, hvordan han oppførte seg, hvem andre han møtte, hvorfor han gjorde det osv. Utsagnet kaller frem et ”skjema” over hendelser som ofte skjer i en bestemt rekkefølge, noe som Album (1996) kaller for ”script”. ”Skjemateoriene” gir i tillegg en fortolkning av hvordan mennesker kan vite hva de skal gjøre i nye situasjoner. Folk har forskjellig grad av utvikling i scriptene sine. Noen har ”underscript” som hjelper dem til å handle i spesielle typer situasjoner. Et eksempel på dette er de som driver med en spesiell type friluftsliv, som andre da ikke kjenner til. Man kan jo stille spørsmålet: Hvor kommer disse ”skjemaene” fra? Til dette nevner Album (1996) tre forklaringstyper:

Sosialisering (i form av at man overfører erfaringer til andre i liknende situasjon), *velkjente og skreddersydde kunnskapsstrukturer* (mange har gått en slik tur før, eller lest om det) og *allmenne importerte "skjema"* (at det allerede finnes ferdige skjema som er gyldige, eller at det finnes et "metaskjema" som man kan lage passende skjemaer av) (Album 1996:113). De to første forklaringene vil trolig ha en større gjennomslagskraft når det kommer til å forklare ulik friluftslivspraksis. Selve ideen om det "norske" friluftslivet er en stor del av kulturarven til den etnisk norske befolkningen (Tordsson 2003). Det vil si at det er en stor sjanse for at en spesiell måte å gå tur på har blitt innlært i tidlig alder. I tillegg til dette har mange lært mye om dette fra ulike mediekkanaler, samt at en kan tenke seg at det ofte blir en rutine å drive friluftsliv på en spesiell måte. Dette er høyst gjeldende når du har fulgt de samme mønstrene og praksisene fra du var liten. Mennesker som derimot ikke har vært borte i de liknende praksisene i en repeterende grad vil mest sannsynlig ikke beherske denne måte å drive friluftsliv på, i like stor grad som sin motpart. Men det er ikke dermed sagt at dette er den "rette" måten å gjøre det på, eller at det er nødvendig at alle lærer den. Det blir altså en form for sosialisert kropp som har tillært seg strukturene i den verden den lever i (Prieur & Sestoft 2006:39, Album 1996). Ved hjelp av dette redskapet kan man, i følge Bourdieu, klassifisere og dele inn verden, samt at det gir grunnlag for persepsjon. Slike skjema får dermed mye av den samme betydningen som deler av habitusbegrepet gjør hos Bourdieu, der de er med på å legge grunnlaget for hvorfor mennesker treffer ulike avgjørelser og har utviklet spesielle preferanser.

Gjennom denne teorivinklingen stiller Bourdieu seg i opposisjon til det nevnte dualistiske menneskesynet, fordi han har denne kroppslige forståelsen av handlinger. Descartes opererer jo med en dualisme, altså en oppdeling mellom kropp og sjel, der sjelen utgjør individet. Bourdieu derimot, beskriver individet som en stor helhet, der individet er til stede i kroppen sin og kroppen ikke bare er noe man har. Menneskets praksis og handlinger er umiddelbare kroppslige reaksjoner som foregår utenfor vår bevissthet. (Prieur & Sestoft 2006).

4.3.2 Habitus og det sosiale rom

Et sentralt poeng i Bourdieus teoretiske begrep om habitus er at den er kontekstavhengig. Med dette mener han at verden alltid erfares fra en bestemt posisjon

i det han kaller for *det sosiale rom*. Den måten man er aktør på er med andre ord avhengig av sosial klasse, etnisk gruppe, historiske periode, geografisk sted osv., noe som igjen er med på å bestemme ens disposisjoner, posisjon i det sosiale rom, smak og livsstil (Prieur & Sestoft 2006:40).

Jeg vil ikke her legge altfor mye vekt på klasseperspektivet, men det er verdt å nevne det sosiale rom, fordi det er en så vital del av Bourdieus arbeid at det vil gjøre det lettere å forstå begrepet om *habitus*. *Det sosiale rom* er Bourdieus måte for å lage en modell over samfunnets sosiale verden, der sosial avstand, ulikheter og dominans skapes. Samtidig er det her klasser formes. I dette ”rommet” opererer Bourdieu i hovedsak med to ulike kapitalformer, *økonomisk kapital* og *kulturell kapital*. Fordelingen av de ulike kapitalformene er det viktige, og det foregår stadig en kamp innen ulike felt for å tilegne seg denne kapitalen, og det er disse feltene som til sammen danner det sosiale rom. I følge Richardson (1994) går den økonomiske kapitalen ut på tilgang til økonomisk verdi, penger eller annen verdi som kan omsettes i penger, eiendom, verdigjenstander osv. Den kulturelle kapitalen eksisterer i hovedsak som kunnskaper, erfaringer, måter å oppfatte, tenke, snakke og bevege seg på. I tillegg kommer den i institusjonaliserte og objektiverte former, som utdanningsinstitusjoner, akademier, museer, bøker, teorier og teknikker (Richardson 1994: 16). Sammensetningen av denne kulturelle kapitalen er altså det som i følge Bourdieu, vil være med på å bestemme hvordan man skal handle i ulike situasjoner. Å vite hvordan man skal manøvrere i skiløypene, er et eksempel på bruk av slik kapital. Mennesker med forholdsvis lik fordeling av slike kapitalformer, plasseres forholdsvis nærme hverandre i en slik modell, og de vil dermed ha mange av de samme preferansene eller sagt på en annen måte, ha den samme ”smaken” (Prieur & Sestoft 2006, Richardson 1994). Mens rommet av disse sosiale posisjonene henviser til noe objektivt, et slags usynlig nettverk, så har man jo også det dømmende, vurderende og vanestyrte mennesket som Bourdieu plasserer i livsstilenes rom. Dette rommet omtaler han som en mer symbolsk og subjektiv virkelighet. Dette illustrerer han ved å se på ulikt valg av livsstil, som klesstil, tilbøyelighet for å dra på fjellturer, musikksmak og holdninger osv (Prieur & Sestoft 2006:124, 125). Bourdieu vil ikke blande disse forskjellige dimensjonene av virkeligheten, men han mener de er gjensidig avhengige av hverandre, der nettopp *habitus* fungerer som en brobygger. Dette fordi *habitus* er et

resultat av de sosiale eksistensvilkårene, og kroppsliggjør disse (Prieur & Sestoft 2006:127).

Tar man utgangspunkt i Bourdieus teorier slik jeg her har valgt, kan man si at det er dette som ligger til grunn for at enkelte grupper/individer velger å gå mye på tur i skogen, mens andre ikke gjør det. En tur i skogen er jo en gratis aktivitet, men enkelte har rett og slett ingen preferanse for å drive et slikt friluftsliv. Noen individer mangler denne kunnskapen fordi de har utviklet en annerledes ”smak” enn de som bedriver slike aktiviteter. Skulle de allikevel komme i kontakt med slike praksiser er det grunn til å tro at det vil oppstå en følelse av fremmedhet. Slike ting kan jo selvsagt være mer sammensatt og komplekst, men om man anvender Bourdieus praksisteori på dette feltet vil dette være et logisk argument for å forklare en slik fremmedhet i praksis. Helt konkret kan altså dette komme til uttrykk ved at man gjør ting på en ”feil” måte, i forhold til de som behersker slik praksis, eller har den ”riktige” smaken.

Bourdieu praksisteori har blitt kritisert for virke passiv og deterministisk, i følge Prieur og Sestoft (2006). Allikevel understreker Bourdieu at dette heller er et mer generativt prinsipp for handling, som gjør at enkelte for eksempel vil være disponert for å drive slike friluftslivsaktiviteter. Men det betyr ikke det at dette er noe man gjør konstant. Habitus skaper heller felter og gir disse mening og verdi. Det er noe som skal leves, og av den grunn gis det rom for kreativitet og variasjon. Bourdieu legger til:

’Et individs historie er ikke annet enn en spesifikk variant av gruppens eller klassens historie, en individuell habitus er på den måten bare en variant av en gruppe eller en klasses habitus.’ (sitert i Prieur & Sestoft 2006:41).

I følge Prieur og Sestoft (2006) har Bourdieu altså blitt kritisert for å overlate lite rom for mobilitet og forandring i sin utredning av teorien om praksis. Men han legger til i sine senere verker at det finnes unntak, i den forstand at det alltid vil eksistere mennesker som faller mellom to stoler, eller havner i motstridende posisjoner. Dette kan igjen føre til problemer som malplasserhet, og det kan godt tenkes at en del ikke-vestlige innvandrere havner i denne kategorien når det kommer til friluftsliv i Norge.

Rett og slett fordi de ”spillereglene” som er så sterke i den norske kulturarven kan virke fremmed, og at de derfor ikke har den nødvendige kunnskapen som trengs for å handle på en ”riktig” måte. I tillegg erkjente han også at habitusteorien ikke var universell, på den måten at den ikke forklarer absolutt alt, heller at det er den teorien som vil forklare mest (Prieur & Sestoft 2006).

4.3.3 Friluftsliv i Bourdieus ånd

Når man stadig ser og hører om hvor viktig naturen og friluftslivet er i det norske samfunnet, forteller dette oss noe om at det angivelig er et ettertraktet gode med legitimitet blant mange etniske nordmenn. Bourdieu ville kanskje sagt at de som behersker dette på den mest anerkjente måten, er de som besitter den legitime smaken. Det vil da si at de besitter den kunnskapen og de ferdighetene som de andre ønsker å skaffe seg. Et eksempel på en slik legitimitet innen et friluftsperspektiv, kan være at man har det rette utstyret, kunnskap til å bruke det på en optimal måte, kjenner naturen og dens farer/utfordringer, eier en hytte, kan pakke sekken riktig, har de riktige klærne osv. Det nytter altså ikke bare å eie ting. Man må i tillegg kunne bruke dem på en riktig og legitim måte. Har man da vokst opp uten et slikt spesielt forhold til naturen vil det være vanskelig å tilegne seg en slik kunnskap. Det vil da være slik at man i dette tilfellet vanskelig skulle kunne beherske det å gå en skikkelig tur på ”nordmanns vis”. Det er viktig å legge til at dette er en kamp som vil foregå både innad i et felt, samt utad. Dette kan for eksempel være mellom en elite med høy utdanning, eller så kan det være en barriereskaper for andre grupper som ønsker å kunne nå opp til det samme nivået som de som besitter den legitime smaken. Disse vil da bli begrenset av sin habitus, ifølge Pierre Bourdieu.

4.3.4 Kulturanalytiske betraktninger

Bourdieu har gjort en del egne empiriske studier, og hans analyser er i hovedsak av det franske samfunnet. Han forsøker i enkelte deler av sine studier å vise hvordan folk anvender sin kulturelle kapital for å plassere seg i det sosiale rommet. Så spørsmålet blir om det er noe ved Bourdieus begreper som gjør dem fruktbare på norske forhold? Kan disse brukes på et så sært og hverdagslig fenomen som friluftsliv? Med ett kan dette virke som to motpoler som er fjernt ifra hverandre. Frankrikes hierarkisk

oppbygde samfunn, versus Norges i hovedsak egalitære samfunn. I tillegg til dette har jeg jo også valgt at friluftsdimensjonen er den som skal representeres her. Det skal jo angivelig være det fenomenet som er mer norsk enn noe annet. Altså skal dette være aktivitetene som virkelig skiller nordmenn fra resten av Europa og verden generelt. Man kan nærme seg friluftsliv som et sosialt felt med utgangspunkt i ulike befolkningsgruppers habitus og kapitalsammensetning, og dette kan analyseres som ulike former for praksis. Richardson (1994) argumenterer for at smaksdimensjonen også i egalitære samfunn, vil være med på å skape verdihierarkier. Videre sier hun at det er grunn til å anta at det i samfunn der folk står forholdsvis likt økonomisk, er enda viktigere å skille ut mennesker ved hjelp av kulturelle symboler (Richardson 1994:18). Selv om man kan diskutere hvor egalitært det norske samfunnet egentlig er, står i hvert fall ideen om at alle skal ha like muligheter sterkt. Når det kommer til samfunnets atskillende kulturelle mekanismer fungerer Bourdieus begrepsapparat godt som analytisk verktøy. Friluftslivet som her er valgt som tema, virker ut ifra denne ideen som noe utelukkende positivt innenfor den ”norske” kulturen. Da har man et godt utgangspunkt for å søke etter individer/grupper som eventuelt finner dette fremmed og muligens meningsløst, uttrykt kroppslig. Tanken er at folk uttrykker sin praksis på bakgrunn av kapitaltilgang, med hjelp fra et smaksbegrep som er bestemt av deres habitus (Richardson 1994:18). Ved å trekke på disse begrepene og teoriene som Bourdieu allerede har anvendt på et annerledes samfunn, vil jeg forhåpentligvis kunne si noe om ikke-vestlige innvandreres forhold til ideen om det ”typisk norske” friluftslivet. Jeg vil kunne si noe om informantenes praksis, samt få en økt og forhåpentligvis litt annerledes innsikt i hvilke verdier som her står sterkt i den ”norske” kulturen. Så Bourdieus praksisteori (den sosiale praksis) går i hovedsak ut på de tidligere presenterte begrepene om habitus og bruk av de ulike kapitalformene, innen et sosialt felt. Det kommer tydelig frem at Pierre Bourdieus begreper er tett knyttet til hverandre, og at de derfor alltid må forstås og tolkes relasjonelt.

Ved å benytte meg av en form for kulturanalyse samtidig som jeg er bevisst på mine teorier og min innfallsvinkel, vil jeg belyse de ønskede sidene av fenomenet jeg studerer. Men det er allikevel viktig å påpeke at dette er bare en av mange innfallsvinkler man kan benytte i en kulturanalyse. Jeg mener min vinkling er fruktbar for å belyse et fenomen som ofte er så hverdagslig at folk flest sjeldent tenker over

det. Dette er et fenomen som for enkelte kan virke som en kulturell selvfølgelighet. For andre derimot kan det virke som en kulturell fremmedhet, uansett om man har vokst opp i det samme samfunnet, og muligens med de samme økonomiske forutsetningene. Det er også et karakteristisk trekk ved kulturanalyse, at man tolker de sidene ved kulturen som er forholdsvis ubevisste. Eller de som er så selvfølgelige at folk sjeldent reflekterer over dem. I følge Richardson (1994) er man innen for det kulturanalytiske feltet ofte vært opptatt av å avdekke hva de kulturelle selvfølgelighetene egentlig kan fortelle oss om tilværelsen. De valgene av praksis som virker veldig personlige, deles mest sannsynlig av mange andre. Hva disse mønstrene av praksis kan fortelle oss om sosiale og kulturelle forhold blir da det interessante innenfor et slikt perspektiv (Richardson 1994:19).

De som har innflytelse på de kulturelle kodene innenfor dette området vil nødvendigvis besitte en del makt. Samtidig vil også disse være klar over hvilke verdier som skal vektlegges for å drive friluftsliv på den ”legitime” måten, selv om de nødvendigvis ikke går rundt og tenker på dette daglig. Dette kan allikevel være opphav til kamper mellom grupper/individer, og mulig også ekskludering av enkelte grupper/individer. Allikevel er dette bare spekulering rundt hvordan forholdene kan spille ut på et makronivå. Jeg tar utgangspunkt i den informasjonen jeg har fått av mine informanter, og vil ikke med dette kunne generalisere til en så stor skala. På tross av dette er det grunn til å anta at man kan finne igjen liknende forhold ved videre studier innenfor dette temaet.

4.4 Det kulturelt betingede friluftslivet

I følge Tordsson (2003) hadde Fridtjof Nansens en forestilling om friluftsliv som gikk ut på at friluftsliv var noe ”naturlig”, mens det unaturlige livet var det som ble levd i byene. Han mente med andre ord at det å søke tilbake til naturen var som å søke etter det ekte og opprinnelige. Med dette utsagnet avviser han altså sammenhengen mellom natur og kultur, og legger til at bylivets stress og jag er unatur (Tordsson 2003). Tordsson (2003) er på dette punktet uenig i mange av disse forestillingene som Nansen la frem i sin tale for Den norske turistforening (DNT) i 1921. Han er på sin side opptatt av at man må se på friluftslivet som et kulturelt fenomen, og forteller at vi er nødt til å studere forholdene i samfunnet og den kultur som omgir fenomenet, om vi

skal ha en mulighet til å forstå det. Selv om det eksisterer en rekke ulike kultur- og samfunnsbegreper, så mener Tordsson (2003) at det er mulig å nærme seg en mer fullstendig skisse av friluftslivet, ved å integrere samfunn og kultur. Han mener at vi heller burde dra oss vekk fra Nansens naturdeterminisme, og over til en form for kulturdeterminisme der vi har kulturen med oss inn i møtet med naturen. Rent sosiologisk legger han til:

”Man kan forstå friluftsliv som forskjellige samfunnsgruppers interesser, og deres måter å utfra forskjellig kulturell kapital forme sin habitus, innen friluftsliv, forstått som et sosialt felt” (Tordsson 2003:21).

Dette knytter Tordsson (2003) tett opp mot Pierre Bourdieus begrep om habitus, i hans praksisteori. Han forteller at den kulturelle kapitalen er nødvendig for at man skal klare å få et helhetlig bilde av hva friluftsliv egentlig er. Det er altså en viss smak og visse ferdigheter vi finner i hver habitus som er avgjørende for hva som er friluftsliv hos oss. Det vil naturligvis eksistere en rekke forskjellige samfunnsvinklinger en kan dytte friluftsliv inn i, med det vil bli altfor omfattende å ta for seg alle sammen. Eksempler på slike vinklinger er modernitet, globalisering, identitetsprosjekter, subkulturer osv. Dette viser hvor komplisert fenomenet friluftsliv kan fremstå, ut ifra hvilken vinkling man tar utgangspunkt i.

Denne studien omhandler norske forhold, og flere mener at man kan finne særtrekk i den norske friluftstradisjonen, uten å nødvendigvis ha et sterkt nok empirisk grunnlag for å trekke denne slutningen. Det særegne med den norske tradisjonen strekker seg over et bredt spekter, og tar utgangspunkt i omfang, utbredelse, status, plass i befolkningens bevissthet og verdier, i følge Tordsson (2003). Det er grunn til å anta at flere forskere og skribenter går så langt som å sette likhetstegn mellom den norske identiteten og friluftsliv, på den måten at de mener at nordmenn skal ha et romantisk og opphøyet forhold til naturen. Tordsson (2003) bekrefter også at utenlandske forskere trekker frem at oppfatningen om friluftsliv er noe som er spesielt for nordmenn, altså et særtrekk ved den norske kulturen. Han trekker frem den engelske forskeren Jeremy Wilson, som hevder at begrepet friluftsliv er umulig å oversette, samtidig som det er meget vanskelig å definere. Dette mener han skyldes at ordet

rommer så mange forskjellige dimensjoner, konnotasjoner og denotasjoner. Dette betyr på sin side at begrepet ikke kan forstås når det dras ut av sin kulturelle kontekst, der det har sin opprinnelse og får sin mening (Tordsson 2003:25). I følge Tordsson (2003) er den polskfødte forskeren Nina Witoszecz radikal i sin utledning om norske naturmytologier, der hun mener at friluftsliv i Norge er uttrykk for noe vedvarende som kan spores tilbake så langt vi kan huske. Friluftsliv blir for henne et moderne og tydelig uttrykk for en stabil norsk kulturell mentalitet, og dette reproduseres gjennom arv av slike kulturelle minner, som hun kaller ”memer” (Tordsson 2003:25). Det er selvsagt veldig vanskelig å tenke seg til at slike ting er nedarvet genetisk, fordi man ikke har noen empiriske bevis for en slik biologisk modell. Men det er allikevel ikke umulig å tenke seg til en sosialiseringssprosess i tidlig alder, som disse menneskene tar med seg senere i livet. Slik vil de sitte igjen med disposisjoner for eller imot et spesielt friluftsliv, som vil gjenspeile foreldrenes disposisjoner. Dette kan for eksempel gjenspeile foreldrenes praksiser, den etniske gruppens praksiser og/eller spesielle kulturelle uttrykk. Om dette er tilfellet stemmer det ganske godt overens med Bourdieus begrep om habitus, spesielt når man tenker på at habitus er med på å reproducere enkelte aktiviteter og handlingsmønstre.

4.4.1 Friluftsliv som praksis, felt og diskurs

Å snakke om forholdet mellom friluftsliv og samfunnet er ingen lett oppgave når man allerede går ut ifra at disse to skilr inn i hverandre, fordi man på dette stadiet antar at friluftsliv er samfunnsformet og samfunnsformende. I tillegg kan man se på friluftslivet som både kulturskapt og kulturskapende, i følge Tordsson (2003). Sagt annerledes:

”Friluftslivet får sin mening i og gjennom en sosiokulturell kontekst, men har også en evne til å skape sin egen mening. Det er verken uavhengig av samfunnet, eller fullstendig betinget av det” (Tordsson 2003:32).

Tordsson (2003) har på bakgrunn av dette utledet en teori om friluftsliv, der han opererer med tre nivåer for hvordan vi bør forstå friluftsliv: Friluftsliv som *praksis*, *felt* (mening gjennom kontekst) og *diskurs*.

Med friluftsliv som *praksis* opererer Tordsson (2003) ut ifra terminologien: Typiske handlinger i *prosjekter* i typiske *situasjoner*. Det som kjennetegner dette er helt enkelt at det er mønstre av handlinger der den enkelte personen eksponerer seg selv for naturen, og det er kropp og sjel som selv oppsøker situasjoner i naturen der en kan eller må handle. Med andre ord uttrykker Tordsson (2003) at man kan si at naturen ligger åpen som et spillerom der individer kan velge sine prosjekter, noe som i min studie vil være viktig i forhold til aktiviteter som blir praktisert av mine informanter. Innenfor denne grenen hos Tordsson (2003) kan man da identifisere individ- og/eller gruppeforskjeller i handling og praksis, fordi grupper og individer vil ha sine egne måter å gjøre ting på. Man vil altså identifisere typiske måter å sanse, handle og samhandle med naturen og turkamerater på. Det som da kommer til syne av denne kroppslige grenen er de forskjellige meningsdimensjonene som gruppene/individene har som en iboende kunnskap. Dette er kunnskap som igjen utvikler seg til motivasjon og preferanser som danner ulike væremåter og evner. I følge Tordsson (2003) kan friluftslivet av denne grunn fremstå som et ustrukturert fenomen, noe han mener man ganske sikkert kan slå fast at der er. Mye av grunnen til dette mener han er at individer/grupper ofte vil ha ulik oppfatning av enkeltsituasjoner, der opplevelsene av samme handling vil fremtre forskjellig for folk. Han eksemplifiserer dette ved å se på bestigningen av fjell. Tordsson (2003) mener at det å bestige et fjell vil for enkelte bli sett på som en fin tur som frembringer bedre helse, mens for andre vil det bli sett som et unødvendig og meningsløst slit. I stedet forteller han at friluftsliv heller er et ”rom” der vi kan veksle mellom forskjellige opplevels-, handlings- og meningsmønstre, slik at vi kan leve ut personlige verdier og forståelses- og meningsdimensjoner (Tordsson 2003:72). Han uttrykker at friluftslivet av dette kan virke som et veldig fritt spillerom der en kan ta valg uavhengig av ytre påvirkninger, men han slår fast at det er helt klart at våre valg vil være påvirket av andre elementer, som familie, oppvekst, etnisitet, erfaringer, kunnskap osv. Videre forteller Tordsson (2003) at friluftsliv i norsk sammenheng ikke er like åpent som det kan virke. Den norske friluftstradisjonen er som de fleste andre preget av forbilder, tradisjoner og kulturelle koder som binder store deler av befolkningen sammen i like aktiviteter, samtidig som den kanskje fremstår som fremmed for andre grupper og utenforstående (Tordsson 2003). Dette mener han er fellestrekkene som gjør at friluftsliv kanskje er den mest aktuelle formen for utfoldelse i natur, i Norge. Disse blir ofte tatt for gitt fordi de er

veldig hverdagslige, og de blir ofte sosialisert inn i tidlig alder, i følge Tordsson (2003). Men han poengterer også at disse ikke er stabile over tid, men heller at de er foranderlige og følger utviklingen i samfunnet generelt, spesielt når det kommer til at det stadig blir en mer moderne og flerkulturell befolkning.

Under denne praksispregede delen av friluftslivet kommer det frem fra teoriene til Tordsson (2003), at både kroppen, smak (i form av kulturell kunnskap) og rom er viktige elementer når man snakker om friluftsliv. Dette gjør at hans teorier vedrørende friluftslivet er knyttet til både Merleau-Ponty, de Certeau og Bourdieu. Ved å snakke om handling og praksis kommer det frem at han har en kroppslig forståelse av dette fenomenet, som kan spores tilbake til Bourdieu og Merleau-Pontys teorier om praksis og kropp. Ved at han legger stor vekt på at friluftsliv foregår i noen gitte rom som folk tillegger mening, så vil dette være beslektet med de Certeaus teorier om rom og hverdagspraksis. Så selv om disse tre ikke direkte snakker om friluftsliv i norsk kontekst, hjelper Tordssons teorier oss med overgangen til deler av det norske friluftslivet.

Når Tordsson (2003) snakker om friluftsliv som *felt* tar han utgangspunkt i de nevnte praksismønstrene og viser hvordan disse forholder seg til en kontekst, spesielt individ, natur og samfunn. Han setter da disse aspektene inn i en historisk og sosial utvikling i den enkeltes livsverden (bestemte livsvilkår, den enkeltes typiske sett av situasjoner), og legger da vekt på forholdet mellom samfunn og natur, identitet som et personlig prosjekt og det å orientere seg i en verden bortenfor den sosialt skapte. Her oppstår det ambivalenser og motsetningsforhold som relaterer seg til friluftsliv (Tordsson 2003:72). Når det kommer til forholdet mellom natur og samfunn, forholder vi oss ikke til natur bare ved vår sanselige virkelighet. Møtet med naturen er heller en sosiokulturelt formet forestilling, altså et sett av tankemønstre, følelser og handlingsmønstre vi deler med flere andre. Samtidig forbindes begrepet natur ofte med ”det naturlige”, hvordan noe er i seg selv. Dette har vært en sentral tanke i vår kulturarv, der man forlater samfunnet for å søke ro i skogen, noe som har skapt en polaritet mellom natur og kultur. De moderne identitetsprosjektene har altså vært med på å slå i hjel denne motsetningen, og heller bygget en bro som har resultert i friluftsliv slik vi i dag kjenner det, i følge Tordsson (2003). Når vi snakker om

identitet ser man at modernitet er tett knyttet sammen med friluftsliv, der man stadig har flyttet fokuset fra en arbeidskontekst til en fritidskontekst knyttet til opplevelse i natur. Ser vi på ambivalensen mellom individ og natur eksisterer det en forestilling om at naturen er en virkelighet som ikke er skapt av samfunn eller kultur. Naturen henviser da til noe som ikke er et produkt av menneskelig væremåte og vår organisering av verden, men heller en konkret realitet som preger vår kropp og våre sanser, uttrykker Tordsson (2003). Man møter altså virkeligheten bak begrepene, men møtet med naturen gir oss da muligheten til å møte oss selv som subjekter. Friluftslivet fokuserer da på kroppens kunnskap, en taus kunnskap som legger til rette for en spesiell måte å være menneske på i det moderne samfunnet. Så videre kan man da se på friluftslivet som et moderne uttrykk for menneskelig behov, som sterkt er preget av romantikken og vår kulturhistorie (Tordsson 2003:59,60,61).

Innen for denne grenen mener han at friluftsliv kan forstås som en overføring av disse motsetningene til et rendyrket og forenklet område, på et følelses- og handlingsmessig plan. Møtet med naturen kan da skape rom for erfaring og et identitetsprosjekt, som igjen kan føre mennesket vekk fra hverdagens stress og belastninger. Når Tordsson (2003) her snakker om friluftslivets felt er det altså ikke felt i Bourdieus forstand. Bourdieu snakket om sosiale eller kulturelle felt som er strukturerte gjennom motsetninger mellom individer/grupper med ulik kapital sammensetning. Tordsson (2003) snakker om felt i den betydning av hva som omgir fenomenet, og hva det da forholder seg til. Altså handler dette om den konteksten vi bør forstå friluftsliv ut ifra og hvilke tematikker som friluftslivet dreier seg om.

Friluftslivets *diskurs* handler ganske opplagt om måter å omtale friluftsliv på, i tillegg til de underliggende og bakenforliggende tankefigurene som er nedfelt i disse språkhandlingene. I følge Tordsson (2003) blir dette et vokabular om hva som tilhører fenomenet og hva som utelates, og dette vil da hjelpe til med å sette grenser mot nærliggende fenomener, som for eksempel idrett. Diskursen inneholder da et sett forbilder, mønstre og perspektiver som inviterer til spesielle måter å forstå og fortolke fenomenet, samtidig som det knytter sammen praksisen med holdninger, verdier og legitimeringer. Ut ifra dette etableres det en kamp om definisjonsmakten, en slags symbolsk kamp om friluftslivet som gjenspeiler forskjellige individers/gruppers

virkelighetsoppfatninger. Dette kan for eksempel være en kamp mellom friluftsfantaster, sentrale myndigheter og den gjengse nordmann (Tordsson 2003).

Tordsson (2003) uttrykker altså at mening innen friluftsfenomenet blir skapt av tre ulike nivåer: Praksis, felt og diskurs. Her skaper praksis mening gjennom at den oppsøker situasjoner som rommer egne fenomenologiske koder som legger føringer, samtidig som den er sterkt tradisjonspreget. I følge Tordsson (2003) videreføres da bestemte koder for å fortolke praksisen. Feltet plasserer denne praksisen i en sosiokulturell kontekst som berører viktige deler av den menneskelige tilværelsen: samfunn, individ og natur, som alle preger friluftslivet. Diskursen gir mening ved å lage mønstre og bestemmer da hvilke dimensjoner av friluftslivet som lar seg bli en del av språket og dermed dominerer våre oppfatninger (Tordsson 2003).

Ut ifra dette kan man altså tydelig se at fenomenet friluftsliv vanskelig kan forklares ut ifra en enhetlig definisjon, men at det kan gi forskjellige meninger etter hva man legger til grunn. Friluftslivet fremstår som et komplisert fenomen, men det er ikke dermed sagt at det er udefinerbart, man må heller velge et perspektiv man skyter ifra for å skape en for forståelse og vinkling når man skal studere fenomenet, slik som jeg har gjort ved min kroppslige tilnærming. Min vinkling knytter seg da i hovedsak opp mot grenen som omhandler praksis, men vil med nødvendighet trekke litt på de øvrige to grenene som Tordsson (2003) opererer med. I tillegg er det nødvendig med et slikt elastisk begrep om friluftsliv, altså et begrep som kan utvides og innsnevres etter formålet med forskningen, i følge Tordsson (2003). Begrepet mister ikke dermed innhold, i og med at jeg presiserer hvilket perspektiv jeg legger til grunn for min tilnærming. Å se på alle aspekter ved det kulturelt heterogene friluftslivet vil ikke være produktivt i en oppgave på denne størrelsen. Det vil heller være mer forskbart om man innsnevrer vinklingen slik at man lettere kan gå empirisk til verks for å fange essensen av innvandrere med ikke-vestlig bakgrunn sitt forhold til ideen om det ”norske” friluftslivet, med et kroppslig og praksisorientert utgangspunkt.

5 Kunnskapens rolle

Det kommer frem av mitt møte med de forskjellige informantene at ulike kulturelle forutsetninger er noe som preger både praksis og holdninger. Flere av informantene snakker indirekte om en antatt fremmedhet i forhold til sin oppfatning av ”det norske”. Denne fremmedheten er i stor grad nedfelt i kunnskap, sted og økonomi. På den ene siden fremstår disse tre punktene som barrierer for aktivitet og utfoldelse i natur. På den andre siden fremstår de som verktøy som flere av informantene benytter seg av for å legitimere det å skille seg ut fra noen andre.

Samtlige av informantene opplyser om at deres kultur er annerledes enn det de henviser til som ”norsk kultur”. Flere er av den oppfatningen at de gjør enkelte ting litt annerledes enn den gjengse etniske nordmannen. Denne kulturelle fremmedheten ovenfor ”det norske” gjør at informantene ser på enkelte steder i naturen som forebeholdt etniske nordmenn. Fjell og skog er typiske ”rom” som flere av informantene mener er underlagt et ”norsk” domene. Dette mener de skyldes at nordmenn angivelig skal ha den praktiske kunnskapen, de tradisjonene og den oppveksten som er nødvendig for å beherske det ”norske” friluftslivet (det mer tradisjonelle) på den mest legitime måten. Selv om mange mener de mangler den praktiske kunnskapen som er nødvendig, forteller de fleste at de har besøkt liknende steder (fjell, skog og sjø etc.) ved flere anledninger. Forskjellen her er at disse informantene ofte føler at de bare er på besøk på slike steder, eller at de er låntakere av slike ”rom”. Flere av informantene gir da uttrykk for at de føler en form for malplasserthet. Det er allikevel grunn til å anta at flere bruker dette som en måte å distansere seg fra den tradisjonelle ”norske” kulturen, i og med at enkelte forteller at de liker å gjøre ting på sin egen måte, altså slik en innvandrers gjør det. Noen uttrykker at følelsen av malplasserthet har ført til at de har valgt å distansere seg fra ulike typisk norske aktiviteter, mens andre mener at den allerede eksisterende kulturelle avstanden gjør det vanskeligere å passe inn overalt. Når det kommer til et mer urbant friluftsliv kjenner de fleste av informantene seg hjemme. De opplyser om at de har kunnskap om de aktivitetene som skal foregå i de grønne lungene i Oslo, og føler derfor at de driver praksis på disse stedene, på en ”legitim” måte.

Jeg vil i dette kapittelet gå nærmere inn på mine empiriske funn. Jeg vil altså forsøke å vise hvordan fremmedhet på flere forskjellige nivåer preger mine informaners liv, nedfelt i en friluftslivsdimensjon. Blant annet vil jeg se på hvordan *kunnskap* i flere former, er med på å prege opplevelsen av en antatt fremmedhet i forhold til ideen om det ”typisk norske” friluftslivet, hos mine informanter. Under kunnskap vil jeg for det første gå nærmere inn på kroppslig kunnskap, og for det andre vil jeg se på kunnskap som smaksferdigheter (det å ikke ha lært seg å like, og motsatt). Videre vil jeg se hvordan dette eventuelt kan komme i konflikt med ulike forventninger rundt ”det gode liv”, samt hvordan enkelte uttrykker en form for kulturell motstand.

Det er ingen tvil om at kunnskap er et omfattende begrep. Dette vil jeg her ta hensyn til ved å begrense dette slik at det passer til det jeg er interessert i finne ut mer om, nemlig ikke-vestlige innvandreres antatte fremmedhet i forhold til ideen om det ”typisk norske” friluftslivet. På den ene siden vil jeg se på kunnskap i forhold til det rent kroppslige og vedrørende smaksferdigheter. På den andre siden er jeg interessert i hvordan kulturell kunnskap (eller mangel på kulturell kunnskap) er med på å forsterke distinksjonen mellom ”oss” og ”dem”. I mitt tilfelle blir det informantenes oppfatning av seg selv som innvandrere vs. ”de andre” som nordmenn. En del av disse punktene er elementer som noen ganger vil overlappe hverandre, men jeg vil for ordens skyld forsøke å holde disse separert.

5.1 Kroppslig kunnskap

Det eksisterer flere ulike årsaker til den mye omtalte fremmedheten blant mine informanter, og én av dem går på mangel av kroppslig kunnskap knyttet til deler av det norske friluftslivet. Denne mangelen fremstår for flere som en barriere for aktivitet og utfoldelse i norsk natur. Allikevel er det ikke dermed sagt at informantene ser på dette som en utelukkende negativ ting. Flere nevner at ferdsel i en del norsk natur krever mye praktisk kunnskap som det er greit å ha kjennskap til, ved at kroppen har vært med på slike ting før. Noen av dem mener at dette kan være med på å bedre opplevelsen, samtidig som det kan hjelpe til med å ta vare på egen sikkerhet. Enkelte nevner at mangel på slik kunnskap i barndommen kan føre til vanskeligheter med senere å tilegne seg slik kunnskap, rett og slett fordi man ikke utvikler noen preferanse for å drive et slikt friluftsliv. Spesielt dette med klima blir trukket frem av enkelte som

en barriere i forhold til aktivitet utendørs. Noen besitter allikevel mye kunnskap om norske forhold og norsk natur, ved å ha tilegnet seg denne på ulike måter både i Norge og i andre land.

5.1.1 "Klimakroppen"

Flere av informanter trekker frem værforholdene i Norge som en av flere ting som er med på å forhindre kroppslig utfoldelse i norsk natur. Flere opplyser nemlig at kroppene deres ikke er laget for norske vintre. Dette vil da altså si at de har førstehånds kroppslig kunnskap om hva den norske kulden kan gjøre med en kropp som ikke har det rette tøyet på seg.

Jeg har aldri hatt klær som passer til å gå på ski. En gang pakket jeg meg inn i jeans, men de ble frosne. Jeg hadde ikke det rette utstyret og visste ikke hvordan jeg skulle få tak i det. Det eneste jeg visste var at jeg ikke hadde råd til det. De senere årene nå har jeg begynt å stå på snowboard, og der snakker vi kulde. Der er det ikke vits i å komme med jeans, da begynner beina dine å falle sammen. Tro meg, jeg vet!

MANN, 23 år fra Marokko.

Denne informanten har et refleksivt forhold til hva man burde og hva man ikke burde ha på seg i møtet med norsk vinter. Han har selv praktisk kunnskap der han har fått føle det på egen kropp, hva kulden her i nord kan gjøre med mennesker. Kroppen hans har altså erfart dette ved å ha hatt et møte med kulde. Dette er i følge Merleau-Ponty (1945) noe man ikke i første omgang trenger å reflektere over, fordi kroppen er levd og umiddelbart vet at kulden kan være ubehagelig. Videre sier dette noe om hvilke forkunnskaper det er nødvendig å besitte før man begir seg ut i den norske naturen, og da spesielt på vinterstid. De fleste som har erfaring fra fjellet på vinteren vet at jeansbukser som regel ikke egner seg, men om man er fremmed for slike tradisjoner kan man fort få seg et sjokk. Er man ikke glad i å fryse og samtidig ikke har det rette utstyret for å holde seg varm, kan dette fort resultere i at man velger bort aktiviteter der det er mulighet for å bli frossen.

Hos de fleste av mine informanter er det en bred enighet om at aktivitetsnivået utendørs er betydelig lavere om vinteren enn om sommeren. Denne typen "vinterkropp" har en form for dobbelbetydning. Det kan ut ifra mitt ståsted virke som

om mange av informantene fryser i dobbel forstand på vinteren. For det første er det mange av informantene som opplyser om at de fryser som en direkte følge av kulden, og for det andre gir flere også uttrykk for at aktivitetsnivået utendørs også ”fryser”. Mange forteller at de ikke i like stor grad har lange tradisjoner for å drive mange aktiviteter i snøen, slik som de mener de fleste ”nordmenn” har. Dette har i følge flere av informantene vært en barriere for friluftaktivitet.

Når man ser at unge med innvandrerbakgrunn er forholdsvis godt representert når det kommer til aktiviteter i parker og grønne lommer, kan en jo begynne å lure på hva disse menneskene gjør når disse stedene er snødd ned i de kalde norske vintermånedene. Dette var noe jeg fikk litt informasjon om av en mann fra Marokko, da jeg spurte han om hva man gjør i byparkene.

Det kommer an på været selvfølgelig. Kan være alt fra musikk og grilling til fotball og latterkrampe. Bare slappe av også, sole seg. Jeg er ikke så mye der på vinteren da. På vinteren søker folk ly, i hvert fall oss utlendinger. He he... Vi er mye inne da. Om vinteren blir det mye flying også da. Besøker venner og venninner, og de besøker deg.

JEG: Så du tror ikke utlendinger er like mye ute på vinteren som på sommeren altså?

Nei, vil egentlig ikke si det da, men hvis det ikke er så mye å finne på ute.. Er jo ikke det på vinteren, og da gidder ikke folk bare å stå der. Men jeg har opplevd noe kult på vinteren da. Ski og fjell osv..

MANN, 24 år fra Marokko

Flere hadde liknende svar:

[...] Er det drittvær, så holder vi oss som regel inne hos en eller annen. Oftest hos dama til en kompis, eller så er det hos en kompis og slapper av. Spiller playstation og slapper av. Bruke tida før man drar hjem. Vi er ikke så glad i dårlig vær da. Vi er ute av og til, men det er ubehagelig. Orker nesten ikke å stikke ned til byen en gang, så kaldt er det [tydeligvis et sted de er ganske ofte].

JEG: Hvorfor det?

Kulden. He he.. Er ikke glad i den, men når det er sommer er vi nesten bare ute og spiller ball [fotball].

MANN, 22 år fra Irak

Den gjennomgående tonen til disse informantene er at de ikke oppsøker parker og andre uteområder i stor grad på vinteren. De har med andre ord følt på kroppene sine at det å drive et urbant friluftsliv på vinteren ikke er noe godt alternativ, grunnet kulden. De velger i stedet å tilbringe mer tid inne hos venner, fordi de mener at det ikke er noen aktiviteter å finne på i nærområdene i disse månedene. Allikevel forteller informanten fra Marokko at han har opplevd morsomme ting på vinteren, men at dette var i forbindelse med skogen og fjellet.

5.1.2 Kroppslig kunnskap som kilde til integrering

Som sagt opplyser enkelte derimot at de av og til er forholdsvis aktive på vinteren også, men da har det som regel ligget en dypere forklaring bak dette. Én har bodd 5 år i en norsk familie som overførte vinterkunnskap og aktivitetsmønstre til han. Samme person har i tillegg gått idrettslinje på skolen, der de har vært på mange turer i skog og mark.

Jeg har vært på Galdhøpiggen, Besseggen, sovet i telt, laget snøhule, vært på kanotur, sovet i telt på Sognsvann [i skogen]. Så jeg er en skikkelig Skau-gutt. He he.. Men jeg har vært heldig da, jeg kom hit til Norge tidlig og har bodd hos en norsk familie. De lærte meg å stå på skøyter og snowboard osv, slik de andre innvandrerne ikke har hatt mulighet til. Jeg har også gått på idrettslinje, så derfor har jeg fått mange tilbud om å dra ut i naturen.

MANN, 26 år fra Vest-Afrika.

Denne informanten mener altså at han har vært heldig som har fått muligheten til å lære slike ting gjennom ulike institusjoner. Han nevner at familien og skolen har vært helt essensielle i hans barndom, for at han har hatt muligheten til å lære den norske naturen å kjenne. Han mener at andre innvandrere har vært uheldige som ikke har hatt de samme mulighetene som det han har hatt. Dette sier noe om at det i norsk kontekst mulig er helt essensielt å ha litt kroppslig kunnskap om friluftstradisjonene.

Informanten gir altså uttrykk for at det kan være vanskelig for andre innvandrere å tilpasse seg det norske friluftslivet, og spesielt den delen som omfatter snø og vinter.

I tillegg til denne informanten fra Vest-Afrika, opplyser den ene informanten fra Marokko om at han og familien har sett all mulig slags natur hjemme i Marokko, da han var mindre.

Jeg har sett alt av natur i Marokko, og mye natur i Norge. Der nede har vi jo all slags natur også, alt fra sand til vinter. Vi har strender, sandstrender som er verdenskjente, vi har atlasfjellene, der er det snø også. Finnes jo skøyteparken der også. Vi har også jungelskog og masse skog generelt. Så har vi jo Sahara-ørkenen. Har det både varmt og kaldt kan du si. Det har liksom blitt en familietradisjon kan du si da, moren vår tar oss alltid med på slike ting. Hver gang vi har vært i Marokko, har vi alltid leid en bil og kjørt rundt og besøkt kjente steder.

MANN, 23 år fra Marokko.

Denne informanten gir altså uttrykk for at hans praksiser i Marokko da han var mindre, har preget hva han velger å gjøre her hjemme. I hans familie har de laget tradisjoner for å besøke naturen, og han gir uttrykk for at dette er noe som har gjort kroppen hans mer kompetent i forhold til å mestre også norske forhold, både sommer og vinter. Han mener at mangfoldet av natur i Marokko gir et bra utgangspunkt for ferdsel og aktivitet i Norge, noe som han og familien har benyttet seg mye av. Videre nevner han også moren som en av de viktigste aktørene for hvordan han har lært disse ulike praksisene, og dermed gir han uttrykk for at det har vært noen sosialiseringprosesser inne i bildet. Dette har bidratt til at morens aktiviteter har blitt reproduisert og videreført til barna, og familien har dermed utviklet noen preferanser for praksis av det som har vært tilgjengelig for dem. I Bourdieus forstand vil dette være mennesker med forholdsvis lik sammensetning av kapital, slik at de har utviklet den samme smaken.

5.2 Ulike smaksferdigheter

Det kan altså virke som at det er mange ting som tyder på at det er en viss *habitus* (jf. Pierre Bourdieus praksisteori) inne i bildet, i informantenes møte med ideen om det ”typisk norske” friluftslivet. Med dette mener jeg at mye tyder på at disse personenes kropp har tillærte disposisjoner for å handle på bestemte måter. Tett knyttet sammen med den kroppslige kunnskapen ligger det jeg vil kalle for *smaksferdigheter*. I min studie vil dette være de preferansene man har for å velge enkelte ting, fremfor andre ting. Og dette er tett forbundet med slike ”skjemateorier” vi finner igjen hos Album (1996). Med dette mener jeg at man har slike innlærte ”skjema” som hjelper oss å konstituere verden, slik at vi kan ta beslutninger. Uten disse ville vi blitt overveldet av all informasjon verden har å tilby oss (Album 1996).

I følge flere av mine informanter kan det ”norske” friluftslivet virke fremmed dersom man ikke besitter en preferanse for å drive slik aktivitet. Aktiviteter, musikk og kunst er eksempler på områder der mennesker kan ha ulik smak. Det kan ut ifra mine samtaler med informantene, virke som om dette med smak varierer mye for personer med forholdsvis stor kulturell distanse til den etnisk norske befolkningen, i forhold til nordmenn. Informantene forteller altså indirekte at det har foregått en reproduksjon av smaksferdigheter, noe som gjør foreldre og foresattes posisjon viktig med tanke på friluftslivspraksis. Med mindre denne praksisen er veldig lik de veletablerte ideene rundt det ”typisk norske” friluftslivet, mener flere informanter at det er naturlig at det blir forskjeller mellom innvandrere og nordmenn. Det er grunn til å anta at dette er med på å forsterke en slik ”oss” vs. ”dem” polarisering ved nærmere tolkning av informantenes utsagn, men dette vil jeg komme tilbake til. Jeg vil heller her fokusere på hvordan sosialiseringen ligger til grunn for mine informanters smaksferdigheter. Videre vil jeg gå nærmere inn på informantene egne preferanser når det kommer til aktivitet i norsk natur og norske uteområder, som et resultat av noen allerede innlærte ferdigheter. Til slutt vil nærmere meg hvordan enkelte preferanser kan knyttes til inkluderingsdebatten.

5.2.1 Smak gjennom primærsosialiseringen

Gjennom intervjuene tolket jeg informantenes utsagn dit hen at mange mente at fremmedheten i ”det norske” kan spores tilbake til barndommen deres. Brorparten opplyste at de i sine tidlige år ikke har drevet med tradisjonelle norske friluftslivsaktiviteter, noe som flere mener kan skyldes at de ikke har bodd i Norge gjennom hele oppveksten. Dette er noe som kan gi sosialiseringen en viktig posisjon med tanke på det norske friluftslivet. I tillegg til dette forteller mange at de har foreldre som har lært videre den praktiske kunnskapen de har innlært fra da de var mindre. Jeg velger dermed å tolke dette dit hen at mange av de kroppslige praksisene informantene har fått sosialisert inn som barn, virker som en faktor som har hatt stor innvirkning på mange av dem i sine senere år. Slik beskriver en av informantene dette:

Nå er jo ikke snøsport så populært i utlandet som her. Sånn som fotball og lignende vises jo der, men ikke ski. De har ikke den greia, den kunnskapen. Hjernen din må være åpen for ting for at man skal gidde å tenke på ting. De tenker snøballkrig når de ser snø, en litt sånn hard greie. Og fjellet blir fremmed, ingen som følger med på han Slalåm løperen for eksempel. Han

Hermann duden [Maier]. Ikke alle som vet hvem han er. Er ikke alle som har muligheten, ikke alle som får de samme tilbudene. De er utlendinger og utenlandske familier er ikke så flinke til å besøke norsk natur. Foreldrene vil ikke klare seg like bra her, som på fjellet i hjemlandet f.eks.

MANN, 23 år fra Marokko

Jeg fikk inntrykk av at dette var en mann med forholdsvis mye kunnskap vedrørende norsk natur. Han forsøker her å fortelle at det ikke er lett å tilegne seg kunnskap om ulike aktiviteter og praksiser, når man ikke har blitt eksponert for disse. Når foreldrene ikke har vokst opp med å bli eksponert for skisport og norsk friluftsliv, vil de heller ikke ha noe grunnlag for eller incentiv til å lære bort dette til sine barn. Informanten trekker altså frem den tidligere østerrikske alpinkongen Hermann Maier som et mål på om man har kunnskap om vinteridrett og fjellet, eller ikke. Har man derimot mangel på slik kunnskap mener informanten at man ikke vil klare seg like bra som de som besitter den kunnskapen. Han uttrykker med dette at etniske nordmenn har en fordel som besitter en slik kunnskap, og dermed vil klare seg mye bedre i slike omgivelser.

De få som oftere har praktisert slike tradisjonelle frilftspraksiser, har i hovedsak gjort dette fra de var små. Disse informantene opplyser at dette er tradisjoner de er kjent med i landene de opprinnelig kommer ifra. De forteller at dette er praksiser deres foreldre har lagt vekt på i deres barndom, noe som har gjort dem mer kompetente. Det har dermed vært lettere å overføre denne kunnskapen til en norsk kontekst.

Også Øia og Vestel (2007) legger i sin NOVA-rapport vekt på at friluftslivserfaringer i barne- og ungdomsåra legger grunnlag for frilftsinteresser senere i livet. Disse snakker her om faktiske forhold innen friluftslivet, i motsetning til de idébaserte forholdene som jeg har lagt til grunn i min studie.

Øia og Vestel (2007) mener å vise at det kan være en sammenheng mellom ungdoms bruk og opplevelse av naturen, og deres oppfattelse av miljøproblemer generelt. Dette medfører at kunnskap om ferdsel i naturen, kan gi insentiver for at barn og unge i fremtid vil være opptatt av å bevare natur- og uteområder i Norge. Dette mener de er viktig for å sikre naturen i fremtiden, med tanke på at naturen ikke har den samme nytteverdien som den hadde før, da man var avhengig av naturen for å sikre overlevelse gjennom matauk, fiske, jakt og sanking. Øia og Vestel (2007) baserer sine

analyser på spørreundersøkelsen ”ung i Oslo” fra 2006, og det neste steget de tar er å undersøke om det finnes noen forskjeller i natur og friluftsliv i forhold til etnisitet og kjønn. Når det kommer til skiturer viser det seg at ungdom med norskfødte foreldre er mer aktive enn innvandrere, selv om bare 38,1 prosent rapporterer at de er på skitur minst én gang i måneden eller oftere. Minst aktive er unge med innvandrerbakgrunn, og spesielt jentene. Bare 9,2 prosent av innvandrerjentene er på skitur månedlig eller oftere mot 35,6 prosent av jenter med norsk bakgrunn. Resultatene viser imidlertid at det ikke er denne vinteraktiviteten som er mest populær (Øia og Vestel 2007:136).

På den andre siden er det slalåm og snowboardaktiviteter som tiltrekker de unge, selv om enkelte kanskje ikke vil se på dette som friluftslivsaktiviteter. Dette er aktiviteter som innbyr til fart og adrenalinkick på et avgrenset område, men likevel får ungdommen ut i nærhet til is, snø og fjell. Øia og Vestel (2007) viser til at hele 62,1 prosent av gutter med norskfødte foreldre har kjørt slalåm eller snøbrett månedlig eller oftere i vintersesongen. Tilsvarende tall for gutter med innvandrerbakgrunn er 25,2 prosent, noe som viser at også dette er aktiviteter der innvandregutter er sjeldnere representert enn sin motpart, og tallene er enda lavere for innvandrerjenter (17,3 prosent).

Dette kan virke som en gjennomgående tone i aktivitetsforholdet mellom innvandrerungdom og sin norske motpart, når det kommer til aktiviteter i skog og mark. Som man kan tyde ut ifra tallene til Øia og Vestel (2007), foretrekker ungdom et friluftsliv med fart og spenning. Noe man finner igjen hos deres innvandrere også, spesielt guttene. Ungdom med norskfødte foreldre er også størst representert når det kommer til skiturer. Noe som i følge Øia og Vestel (2007) forteller at etnisk norsk ungdom er mer aktive i forhold til friluftslivsaktiviteter i skog og mark, enn det innvandrerungdommen er.

5.2.2 Skolen som sosialiseringsinstitusjon

De fleste av informantene mine opplyser at de har vært på flere ulike turer i skog og mark, nettopp fordi de har gått på norske skoler. Allikevel er det ikke den typen aktiviteter som ser ut til å bli sittende som de mest foretrukne. Mange av informantene påpeker at de fleste av de turene de har vært på, i hovedsak har vært arrangert av

skolen eller fritidsklubber de har tilhørt. Dette er med på å vise viktigheten av skolesystemet i en friluftsdimensjon

Norsk kultur? Hmm.. Det er en norsk familie som pakker sekken og termosen, og går seg en tur på fjellet. he he... Dette er ofte noe mann vokser opp med i en norsk familie. Man kan se det på skolen også, det blir lagt vekt på at natur og friluftsliv er viktig. Mens for utenlandske familier er ikke friluftsliv så viktig. De er ikke knyttet til naturen slik som nordmenn er, mange har rett og slett ikke de samme tradisjonene.. Jeg personlig liker naturen, men det må være litt action da.

MANN 24 år fra Bosnia

Denne informanten mener at skolesystemet er med på å bygge under norske friluftslivstradisjoner, noe han mener mange innvandrerfamilier ikke gjør. Derfor blir skolene viktig for å lære vekk praktisk kunnskap vedrørende friluftslivet, og for å føre den norske kulturarven videre. Et eksempel på en slik kunnskap er kjennskap til bruken av kart og kompass. Selv om mange av informantene forteller at de ikke driver de samme praksisene som de som ble lært på skolen, så er det gjennom skolen de har hatt de fleste møtene med urørt norsk natur. Med tanke på formidling av kunnskap vil skolen antakeligvis egne seg godt til å lære bort praktiske elementer i forhold til natur og friluftsliv. Det er grunn til å tro at skolen allerede gjør slike ting, i hvert fall i følge informantene mine, selv om de stort sett ikke driver med de samme tingene lengre.

Brottveit, Hovland og Agedal (2004) er av den mening at skolen er den viktigste sosialiseringsinstitusjonen med unntak av familien. De mener at skolen helt fra starten har hatt som oppgave å gjøre barna til gode samfunnsborgere, og at de fremdeles har et mandat til å formidle norsk kultur (Brottveit med flere 2004:157). Videre mener de at skolen fikk en ny utfordring på 90-tallet, som omhandlet kulturell integrasjon blant en flerkulturell befolkning. Med dette bekrefter også de at skolen er betydningsfull når det kommer til kunnskap om ”det norske”.

5.2.3 Mestring og trygghet knyttet til smak

At individer/grupper velger andre aktiviteter enn de klassisk norske friluftaktivitetene virker altså ikke veldig problematisk for informantene. De poengterer heller at dette bare viser tegn på det enorme mangfoldet i Oslos befolkning. Allikevel er det som sagt noen praktiske kunnskaper som de fleste innrømmer at alle burde lære seg. En informant trekker spesielt frem svømming som et godt eksempel på dette. Han mener at det å komme seg ut til vann og hav er noe som kan være med på å forhindre drukningsulykker.

Det er ingen fordel å være nybegynner i norsk natur akkurat. Det handler om å ha kunnskapen til å mestre naturen. Man kan for eksempel gå seg vill. Aller viktigst er det ved vann da. Der må man respektere naturen og vite hva slags kraft den har og hva den gir.

JEG: Fordi det kan skje ulykker osv?

Ja, hvis vi snakker om hav. 99 % av norske 15-åring kan vel svømme. Utenlandske vil jeg ikke tippe... [hinter til at det er mye lavere]. Nordmenn har en del innlærte kunnskaper som innvandrere ikke har kanskje, og det er nok avgjørende for hva man gjør.

MANN, 24 år fra Bosnia.

Denne informanten legger altså stor vekt på mestring av naturen gjennom praktisk kunnskap som det essensielle for om man velger å ferdes i norsk natur. Han mener at den praktiske kunnskapen er viktig med tanke på folks sikkerhet. Dette er også en debatt som nylig har vært i det offentlige rom. Advokat og venstrepolitiker Abid Q. Raja valgte å ta et svømmekurs for å fremstå som et godt forbilde for barn og unge med ikke-vestlig bakgrunn. Årsaken til dette var at en undersøkelse viser at syv av ti tiåringer med ikke-vestlig bakgrunn, ikke kan svømme. Når det i tillegg har vært mange drukningsulykker i inneværende sommer, så ville han mane til politisk støtte rundt svømmekurs (www.aftenposten.no. ”Sju av ti tiåringer med ikke-vestlig bakgrunn kan ikke svømme”).

Dette med trygghet er det også flere andre informanter som nevner. Blant annet er det en som uttrykker at mangel på praktisk kunnskap kan forhindre en del innvandrere fra

å oppholde seg i vill natur (tett skog). For å forklare dette benytter han seg av noen importerte konnotasjoner.

Ja, det er stor forskjell mellom Afrika og Norge når det kommer til skogen. Grønnmessig er det likt, men er forskjellig med dyr. I Norge er det ikke så mange dyr i skogen. I Afrika og Amerika er det ikke alltid trygt å gå i naturen, hvis du ikke vet hvordan du skal være der.

JEG: Tror du det har noe å si for om innvandrere drar i Skogen og slikt?

Ja, de er ikke inne i naturen. Vill natur da. For de vet ikke hva som er der. Det er kanskje der de har fått det fra. Redd for bjørn osv.. De har kanskje fått en sånn psykisk greie av det, blitt redde.

MANN, 24 år fra Vest-Afrika

Denne informanten mener altså at om man er vant til at skogen byr på farer, så kan dette ligge igjen og være en barriere for bruk og utfoldelse, uavhengig av hvilken skog man er i. Han forteller at skogen i Afrika og Amerika er mye farligere enn den i Norge, med tanke på dyr og at det nettopp er den praktiske kunnskapen mennesker har med seg fra stedet de kommer ifra som er med på å bestemme deres forhold til den norske skogen. Igjen informerer informantene om at de innlærte kunnskapene ikke er lett å kvitte seg med, for så å konformere til en ”norsk” måte å tenke om skogen på.

Også Figari m. fl. (2009) opplevde at en del av de kvinnene de intervjuet valgte bort tett skog som oppholdssted. Flere av disse ga uttrykk for at skogen kan by på en del farer, spesielt med tanke på rovdyr. Enkelte av informantene opplyste i denne rapporten at de dermed foretrakk åpnere landskap der de kunne være sosiale.

5.2.4 Manglende smak, men kunnskap om ”det norske”

Så å si alle informantene mine har altså et forholdsvis refleksivt forhold til hvordan ideen om det ”norske” friluftslivet er. Både gjennom media og skolegang har de observert alle mulige former for norsk aktivitet i naturen. Gjennom de ulike kunnskapskanalene har flere fått med seg at de ”fleste” nordmenn behersker denne ”riktige” måten å te seg på i naturen, mens andre opplyser at ikke alle nordmenn kan

disse tingene. Den fremmedheten mange opplyser om mener de kommer i form av mangel av praktisk kunnskap, at de ikke kjenner til teknikkene.

Denne fremmedheten i enkelte friluftaktiviteter er ikke nødvendigvis en negativ ting for alle, i følge enkelte av informantene. Noen opplyser nemlig om et ønske om å prøve nye ting, selv om de skulle oppleve ikke å få det helt til. Disse innrømmer at de er nysgjerrige på en del av friluftaktivitetene som de har sett at enkelte nordmenn driver med.

[...] jeg skulle jo ønske at jeg hadde mange flere muligheter til å drive med ting. Jeg har en nabo som er norsk, som heter Ole også.. he he.. [ironisk nok, siktet til Ola Nordmann]. Jeg var hos han forleden, og han viste meg bilder av at han hadde vært på hytta med mange venner. Faren til han ene eide hytta. De hadde mye nytt snowboardutstyr og slikt, og de så ut til å kose seg mye. De filma og hadde det morsomt. Samles jeg og vennene mine, så har vi ikke slike muligheter. Ingen av oss har hytte. Han ene norske i blant oss har ikke hytte han heller. MANN, 25 år fra Pakistan.

Denne informanten uttrykker at det å ha hytte har stor betydning for aktiviteter på vinteren. Han forteller at han er litt sjalu på sin norske nabo, som har vært på hyttetur med sine venner. Fordi vennene hans ikke besitter noen hytte, ser han på det som vanskelig å få drevet slik praksis. Han uttrykker altså at han har en kjennskap til hyttekulturens plass i Norge, og dennes legitime forankring. Nytt snowboardutstyr er for han noe som hører inn under hans syn på hytteaspektet, og han gir videre uttrykk for at dette er noe som ikke er direkte tilgjengelig for han. Dette forteller noe om økonomiske begrensninger for aktivitet i enkelte ”rom” i den norske naturen. Både losji og annet utstyr blir en barriere for utfoldelse i norsk natur, for enkelte av mine informanter. I tillegg opplyser denne informanten om noe positivt i forhold til ”det norske”. Selv om han gir uttrykk for litt frustrasjon, snakker han positivt om en slik hyttetur.

5.2.5 Inkluderingsaspektet

Det er ingen hemmelighet at norske myndigheter er ute etter å inkludere innvandrere i det norske samfunn, slik at de kan klare seg på egenhånd og bli såkalte ”gode” borgere. Når det kommer til friluftaktiviteter er det grunn til å anta at myndighetene

og sivilsamfunnet ønsker at alle skal kunne benytte seg av de naturressursene som eksisterer i landet, da med allemannsretten til grunn for en slik målsetting. Trolig vil man da at innvandrere skal kunne drive med de samme aktivitetene som de etnisk norske borgerne, slik at også dette kan bli en arena for integrering i det norske samfunnet, altså en møteplass for etniske minoriteter og majoriteten (jf Stortingsmelding nr 39 2000-2001 8.4). Ut ifra mine empiriske funn vil dette være lettere sagt enn gjort, og jeg vil her bruke noen eksempler fra mine informanter.

Eksempelvis opplyser samtlige av mine informanter at de er glade i å spille fotball. Men man kan stille seg spørsmålet om dette i alle tilfeller vil fungere som en inkluderende/integrerende aktivitet? Det kunne det absolutt ha vært om mine informanter spilte fotball med medlemmer av den etnisk norske befolkningen. Realiteten deres er derimot en litt annen. De fleste opplyser at de spiller fotball med barndomsvenner på løkka/i binge, der brorparten har ikke-vestlig bakgrunn. Det samme er i stor grad gjeldende for de som spiller organisert fotball, disse spiller på idrettslag der hovedtyngden har ikke-vestlig innvandrerbakgrunn. Nå balanserer fotball og ballspill mellom å være idrett og/eller en rekreasjonsaktivitet, alt etter hvilken form dette foregår i og graden av organisering osv. Allikevel er dette veldig beslektet. Dette er en aktivitet som de ser på som viktig og sosial, men som oftest foregår dette altså ikke mellom etnisk majoritet og etnisk minoritet, hos mine informanter.

Mange spiller fotball fordi det er en aktivitet de har drevet med fra de var små, både i Norge og i opprinnelsesland. Informantene opplyser også om at de har mye kontakt med de samme menneskene utenfor fotballarenaen. Så denne aktiviteten blir for mange den primære sosiale aktiviteten, og har dermed utviklet seg til å bli en slags arena for nettverksbygging.

Personlig trives jeg best på fotballbanen. Spiller jo organisert på et lag med bare afrikanere som bor her i Norge. Det er mange på laget som ikke snakker så bra norsk, men det er ikke noe stress, er jo bare å snakke engelsk. Alle afrikanere snakker jo det. Mange av de samme spiller jeg med på fritiden også, sånn bare for å slappe av og ha noe å gjøre.

MANN, 25 år fra Vest-Afrika.

Denne informanten gir altså uttrykk for at han tilbringer mye tid sammen med andre mennesker med liknende bakgrunn som det han har, både når det kommer til idrett og rekreasjon. I dette tilfellet er det fotball som er den samlende aktiviteten. En følge av at denne aktiviteten foregår med mange ikke-vestlige innvandrere gjør at kontakten med ”nordmenn” på fritiden kan bli minimal. Dette er noe som antakelig vil bidra til lavere integrering i det norske samfunnet, da spesielt med tanke på språkferdigheter.

De øvrige aktivitetene drives ofte med mange av de samme vennene, opplyser flere av informantene. Dette er aktiviteter som i følge Figari, Haaland og Krange (2009) også tradisjonelt tiltrekker innvandrere, slik som grilling, frisbee og annet sosialt samvær i parker og andre områder i nærheten av der de bor. Slike aktiviteter er det flere som opplyser om at de kjenner godt, noe som gjør det forståelig at disse da foretrekkes i større grad enn andre aktiviteter. Hvorfor skulle de drive andre aktiviteter som er mer tradisjonelt norske? Hvorfor skal man eventuelt tvinge dem ut i skogen, når dette er noe de ikke kjenner så godt fra før? Hva vil i så fall hensikten med dette være? Det er flere ubesvarte spørsmål knyttet til dette feltet. Mulig er det slik i Norge at myndigheter og friluftsansjoner mener dette må til for at innvandrerne skal inkluderes i det norske og bli slike ”gode” borgere som vet å bruke og å ta vare på naturen, samt å ta vare på egen helse. Men når det kommer til å ta vare på egen helse eksisterer det nok mange alternative måter for å holde seg sunn og frisk (Dans, treningsstudio, kampsport, samt det friluftslivet de allerede bedriver). Så hvis dette er tilfellet kan man jo da lure på om denne tanken har som hensikt å gjøre disse menneskene så like den etniske majoritetsbefolkningen som mulig. Skulle det være tilfellet vil dette på sin side minne mer om assimileringstrategier. Slike strategier trenger ikke med nødvendighet være noe problematisk, så lenge det er dette innvandrerne selv ønsker.

5.3 Hvem er de, og hvem er de ikke?

Flere av informantene forteller om at deres kulturelle bakgrunn er annerledes enn etniske nordmenns, og at dette fører til at dette fører til at de gjør ting annerledes. Jeg forstår dette som at deres ulike kulturelle kunnskap er med på å skape et ”oss”/”dem” skille når det kommer til enkelte friluftslivsaktiviteter. Jeg vil for det første undersøke opplevelsen av å føle at man gjør ting på en ”gal” måte. For det andre vil jeg vise

hvordan enkelte av informantene bevisst ønsker å opprettholde et slikt ”oss” vs. ”dem” skille.

Mange av informantene opplyser altså om en opplevd fremmedhet når det kommer til tradisjonelle norske friluftsjaktiviteter. De forteller at denne fremmedheten har rot i at de ikke behersker de ”legitime” måtene å drive friluftsliv på, slik de forestiller seg at etniske nordmenn gjør det. Allikevel opplyser de fleste informantene at de har deltatt i slike aktiviteter opptil flere ganger i livet (bærturer, skiturer, fiske, fjellturer, skogsturer osv).

Denne sommeren var det noen av gutta som tok initiativ til å begynne å fiske. Det var venner av meg fra Marokko, og de har vel litt mer fiske i seg, siden de har kystområde der nede. Men mange av dem er oppvokst her da, så de har ikke for mye av den kulturen i seg enda. Og når vi fikk fangst.. Vi så rundt oss, og så en som slo fisken med stein, for å drepe den. Og han gjorde det med ett slag. Mens vi hamret fisken i hjel, uten at den døde, den bare led av det. Som sagt alt vi gjør blir bare feil, det virker ikke riktig.

MANN, 25 år fra Pakistan.

Som denne mannen forteller så praktiseres mange av de samme aktivitetene på tvers av etnisitet og kulturell bakgrunn, fiske i dette tilfellet. Forskjellen han påpeker er selve praksisens gjennomføring og opplevelsen av å gjennomføre dette. Han opplyser at ”vi” gjorde feil i forhold til ”dem” (han). Med dette forteller han at ”de” besitter en kunnskap som ”vi” ikke kjenner til. Han sier ikke direkte om han ønsker seg en slik praktisk kunnskap, men han poengterer at det eksisterer en forskjell som får det han gjør til å føles galt. Informanten er her med på å forsterke oss/dem polariseringen, som også flere andre informanter bekrefter. Med dette uttrykker de at det i forhold til friluftsjaktiviteter, kanskje finnes en ”norsk” habitus og en ”innvandrerrhabitus”. Selv om det eksisterer mange individuelle forskjeller kan det virke som at enkelte mener at man kan dra et slikt skille fordi friluftslivet er en så kulturell praksis.

5.3.1 Kulturell motstand

Etter å ha intervjuet flere informanter sitter jeg igjen med en følelse av at flere forsøker å uttrykke en slags motkultur mot det man kan tenke seg er den rådende samfunnsideen innen friluftsliv, altså det jeg refererer til som ideen om ”det norske”. Begrepet motkultur viser til en bevisst avstandstagen fra deler av den hegemoniske

kulturen, altså en kontrast til det informantene oppfatter som de dominerende verdiene på et samfunnsplan (Korsnes 2008:204).

Enkelte av informantene har et ønske om å klare å beherske de ulike aktivitetene på en ”legitim” måte, men de fleste prøver derimot å gi uttrykk for hvem de er ved å fortelle hvem de ikke er. Disse er veldig stolte av at de ikke gjør ting slik ”nordmenn” gjør det. Det kan også virke som om de gjør dette heller å identifisere seg med en multietnisk gruppe (innvandrere), fremfor å identifisere seg med den etniske majoriteten i Norge (etniske nordmenn).

Jeg er uerfaren i skiløypa da, så vi kjørte sånn ”innvandrerstil” kan du si da. Vanlig treningsbukse, t-skjorte med hettegenser over. Så hadde jeg sekken full av unødvendige ting. Bananer inne i sekken, bolle og sjokolade. Pluss mange andre rare ting. Etter vi var ferdig skulle jeg spise bananen. Jeg kunne nesten drikke den. Hadde gått så mye på trynet vettu. Så hadde vi med feil smøring til skiene. Når vi gikk bortover satt vi fast. Vi visste ikke om vi skulle ha gul eller blå eller whatever.

MANN, 26 år fra Vest-Afrika

Denne informanten snakket om ”innvandrerstil” som om det skulle vært en veletablert opposisjon til den ”norske” måten. Jeg tolket hans svar dit hen at de menneskene som ikke hadde så mye kunnskap rundt hvordan man går skitur på en norsk måte, kjørte en innvandrerstil. Det er dermed grunn til å anta at han er bevisst på at det finnes en annen gruppe som har kompetanse rundt dette feltet, mens han og vennene gjør dette på sin egen måte. Gjennom disse kvalitative intervjuene har det kommet frem at mange av informantene har et refleksivt forhold til sine egne aktiviteter, samt hva som kan tenkes å være den ”norske” måten å gjøre ting på. De gir uttrykk for at de vet at de driver friluftslivsaktiviteter, samtidig som de vet at den ikke er ”norsk”. På bakgrunn av dette kan de klare å skille seg ut som ”utlendinger”, i opposisjon til ”nordmenn”. På denne måten kom det frem at enkelte ga uttrykk for å representere det ikke-norske, for å belyse at det finnes andre måter å drive ulike praksiser på. Informanten bekrefter i likhet med Tordsson (2003) at friluftslivet for han fremstår som en sosiokulturelt formet aktivitet som han deler med flere andre.

Det kan virke som om sivilsamfunnets og i stor grad myndighetenes idé om likhet blant befolkningen møter en form for kulturell motstand hos enkelte av mine informanter. Noen av informantene ser ut til å ha et ønske om å definere seg selv ved å

definere hvem de ikke er. Jeg tolker dette som en form for kulturell motstand blant enkelte av disse menneskene, der de tar ære i det faktum at de ikke er like den etniske majoriteten i samfunnet. Dette har mange likhetstrekk med det Thomas Hylland-Eriksen (1993) beskriver som en etnisk gruppe. Han argumenterer for at det *emiske* her spiller en stor rolle. Nemlig at medlemmene av en slik gruppe selv gjenkjenner kulturen og oppfatter den som riktig for sin gruppe. På en måte et innenfraperspektiv. Han mener at for at etnisitet skal ta form er det nødvendig med et minimum av kontakt mellom grupper, samtidig som de må ha en idé om at de selv er kulturelt annerledes enn andre grupper. Kjernen i etnisitet ligger altså i forholdet til andre grupper, fremfor bare å gjenkjenne egne kulturelle trekk, i følge Hylland-Eriksen (1993). Dette vil si at grupper kan være nærmest kulturelt like, men allikevel vil det sosiale interetniske gruppeforholdet være avgjørende. Nå tilhører jo ikke mine informanter én etnisk gruppe, men det er påfallende hvor like beskrivelsene er. Informantene gir altså uttrykk for at de er en slags gruppe som gjør ting annerledes enn en annen gruppe, noe som da kan minne om en slags etnisk lære.

Også Figari, Haaland og Krangle (2009) mener at det er viktig å ta høyde for kulturell motstand i studier av etniske minoriteter og friluftsliv. De mener at denne formen for motstand kan innta flere former og viser til flere internasjonale studier. Blant annet viser de til Shiness m. fl. (2004), som har gjort en studie på afroamerikanere og rekreasjon. De kommer frem til at mange afroamerikanere velger å ikke delta i stereotypiske angloamerikanske aktiviteter. Dette velger de å ta avstand fra, for ikke å bli identifisert med typisk angloamerikansk kultur, eller en slags "hvit identitet", med tilhørende normer og verdier (Figari, Haaland & Krangle 2009:16). På den andre siden har du de som velger å delta i mange rekreasjonsaktiviteter selv om de her er i et stort mindretall. Disse går på tvers av sin gruppes etablerte normer og regler. Videre viser de til at enkelte yngre innvandrere driver aktiviteter som en del av en assimileringssprosess. Men at dette i mange tilfeller kan være problematisk, med tanke på familiens tradisjoner og verdier. De henviser også til hjemlige studier av muslimske jenter som opplever å ha fått kommentarer på at de prøver å bli for norske, og at dette ikke passer for dem (Figari, Haaland & Krangle 2009:16). Man kan jo anta at eventuelle problemer først oppstår når enkelte individer opplever å bli utestengt fra enkelte arenaer. Slik at det på den måten eksisterer flere barrierer for deltakelse i enkelte frilftsaktiviteter.

5.3.2 Vanskeligheten med å overføre kultur

Ola Vaagbø (1993) skriver i sin rapport for FRIFO (Friluftslivets fellesorganisasjon) at den norske måten å søke etter de opphøyede øyeblikk hvor livet føles godt og ny energi vinnes, nok er vesentlig mindre utbredt i andre industrialiserte land. Han legger også til at man burde være nøkterne med hensyn til å tro at vår form for friluftsliv uten videre kan videreformidles til folk fra andre kulturer. Dette mener han er tilfellet fordi vår måte å skape sinnsro på antakelig er mye mer krevende enn det vi selv er klar over. Det er nemlig ikke ifølge Vaagbø (1993) naturlig for de fleste å skape harmoni i tilværelsen på den norske måten. Årsaken til dette mener han er fordi den er kulturell og krever lang innlæring for å gi den ønskede effekten. Han forventer derfor at det neppe er grunnlag for å skape noen masseturisme bygget på vår turtradisjon. Men han benekter allikevel ikke at det finnes likesinnede mennesker i andre land (Vaagbø 1993:20).

At enkelte kulturelle trekk ved det norske friluftslivet er vanskelig for utenforstående å forstå, fikk jeg et eksempel på av en av informantene mine. Jeg spurte han om hva han trodde det å ”gå tur” betyr for nordmenn.

Ja, etter hva jeg har sett og hørt, eller overhørt, så virker det som de gjør det for å koble av. Bare når jeg var på vei hit, så jeg en dame som gikk og plukket opp kastanjer fra bakken. Hadde man gjort det i hjemlandet mitt hadde man blitt sett på som gal. Hvorfor driver hun og plukker opp ting fra bakken? Så jeg har lagt merke til at de plukker opp kastanjer fra bakken uten noen grunn, og hun legger dem kanskje i vinduet eller på stuebordet til pynt eller no. Det er sanne ting som aldri har falt meg inn, jeg ser ikke logikken bak det. Det er noe ”de” gjør, og jeg tror greia er friluftslivet eller no.

JEG: Friluftsliv altså?

Ja, eller bare å bli ett med naturen som man sier. Jeg husker hver gang når det var sol, ser man norske damer med VG, som plutselig bare ser opp mot sola og lukker øynene og smiler. Jeg tenker bare: Hva faen er det med deg? Når vi ser sola, løper vi bare i skyggen. He he.. [ler en oppgitt latter].

MANN, 25 år fra Pakistan.

Det å plukke kastanjer er kanskje ikke det mest vanlige av aktiviteter i den norske naturen, men denne informanten hadde tydeligvis sett dette flere ganger. Han så på

denne aktiviteten som en merkelig praksis som han selv aldri kunnet funnet på å gjøre. Videre forteller han om konsekvensene av om denne praksisen hadde funnet sted i Pakistan, der han nevner at dette ikke hadde vært en sosialt akseptert handling. Informanten opplyser om at dette ville blitt sett på som et avvik fra ”normal” oppførsel der han ”kommer ifra”. Det er grunn til å anta at etniske nordmenn som er vant til at kastanjer er noe man faktisk kan plukke opp, ikke ville tenkt stort over dette. Innenfor de kulturelle og sosiale kodene denne informanten kjenner til, vil dette altså bli sett på som en avvikshandling. Man kan altså tolke denne informantens utsagn slik at han fortsatt føler at han har noen transnasjonale bånd intakt. På den måten at han er bevisst over hva som er ”norsk” og hva som fortsatt er kultur i Pakistan. Han besitter altså informasjon om hvordan aktiviteter skal gjøres i hans opprinnelsesland, og setter dette opp imot observasjoner av aktiviteter i Norge. Informanten gir uttrykk for at han er noe mer enn norsk, på den måten at kroppen hans besitter en kultur som gjør at noen praksiser fremstår som umiddelbart fremmed for han. Dette kan virke som et uttrykk for at identiteter er overlappende og komplekse, og hvis dette er gjeldende for hele ”grupper” av innvandrere, så vil også slike gruppeidentiteter fremstå som diffuse. Videre kan dette altså føre til at enkelte kulturelle uttrykk ikke så lett lar seg overføre til mennesker som allerede har en annen kroppslig kunnskap innlært.

6 Stedets betydning

I dette kapittelet vil jeg vise hvordan betydningen av *sted* ("rom") kan spille en viktig rolle for valg og forståelse av praksis. Mange av mine informanter opplyser om at sted er en viktig faktor i henhold til hva de velger å gjøre og hvordan de velger å gjøre dette. Disse menneskene har en del ulike preferanser, men innenfor noen områder er det mulig å avdekke en del mønstre, i forhold til aktivitet på visse steder. I noen tilfeller føler informantene at disse aktivitetene avviker fra det de tror "nordmenn" driver med, mens i andre tilfeller føler de at de praktiserer disse aktivitetene sine på en riktig måte, altså slik de mener nordmenn gjør det. Jeg vil i hovedsak fokusere på to ulike typer "rom". Det ene er en mer urørt natur (skog og fjell osv), mens det andre er et mer urbant friluftsliv (parker og grønne lunger osv). Jeg er altså interessert i å se hvordan en eventuell fremmedhet kommer frem gjennom relasjoner og praksis i disse "rommene", samt hvordan informantene gjennom sine handlinger, skaper og tillegger en ny mening til disse "rommene". I tillegg kommer jeg inn på hvordan enkelte "rom" fører til opprettholdelse av enkelte tradisjoner.

6.1 Det fremmede "rommet"

Flere av informantene gir uttrykk for at følelsen av å være steder der man ikke hører hjemme, er en viktig faktor for hvor man velger å drive aktiviteter. Akkurat dette med "rom" virker som en essensiell del. Mange av informantene ser altså på skogen og fjellet som romlige steder som er forebeholdt "nordmenn". Det opplyses om at de gangene de har drevet aktiviteter i slike omgivelser, så har de bare "lånt" dette rommet av den etnisk norske befolkningen.

De norske har dette med tradisjon, og de er født med ski på beina, eller det sier jeg, er jo norsk jeg også da. He he.. De har også mange gull i vinteridrett, og de har mye arv som de kan benytte seg av, og det gjør det lettere for dem å dra på fjellet. De har hytter, eller så arver de det. Dette har ikke utlendinger råd til. Utlendinger tenker på andre ting. Skjønner godt at nordmenn har hytter, det er jo tross alt deres land. Vi bygger på en måte hytter vi også, i hjemlandet. Men det er villaer osv, der nede har vi råd til det. Så det blir hytte for oss, for vi bor ikke der. Men som sagt, utlendinger passer ikke inn overalt heller. De oppe på fjellet er ikke vant med utlendinger rundt seg heller, så det er ikke bare å flytte inn der. Vi låner, de eier, hvis du skjønner? MANN, 24 år fra Marokko.

Denne informanten sier rett ut at han har en forståelse av at innvandrere ikke passer inn i alle "rom". Han viser indirekte til at den kulturelle distansen mellom den etnisk norske befolkningen og enkelte innvandrere, er så stor at det kan bli problemer med tilpasning. Her bruker han fjellet og norsk hyttekultur som eksempel. Han gir uttrykk for at "nordmenn" har råderett på steder der tradisjonelle norske aktiviteter foregår, og at om innvandrere skal benytte seg av slike områder må de belage seg på å være den "underlegne" parten. Her igjen skilles det mellom innvandrere og "nordmenn" som om det er to ulike grupper som sameksisterer i et hierarkisk system der nordmenn lager reglene, mens innvandrere handler på deres premisser. Videre forteller han indirekte at dette er nordmenns tradisjoner og det er de som er født inn i de praksisene som drives på disse stedene. I tillegg til å uttrykke en slik fremmedhet i forhold fjellet, så tilskriver informanten dette til en helt "gruppe", altså utlendinger. Informanten snakker altså med en følelse av tilhørighet til en gruppe, som egentlig ikke er en gruppe. Han forteller dermed at de som opplever en slik fremmedhet er gruppen "ikke-nordmenn". Denne "gruppen" har altså ulik bakgrunn, men han definerer dem ved at det er de som ikke føler seg hjemme i enkelte rom og i enkelte praksiser. Dermed legger han enkelte steder en slags norskhetsmakt, som kan virke fremmed på de som ikke besitter den rette smaken. I tråd med Michel de Certeaus (1984) teorier om "rom" kan det virke som at denne informanten tilskriver slike "rom" en ny mening, da spesielt med tanke på det norske tradisjonelle synet på fjellet som et hyggelig og vakkert rekreasjonssted som er åpent for alle.

I følge Skogen og Jonsson (2009) kan også mangel på lokalkunnskap vise seg å fremtre som en hinder for enkelte etniske minoriteters vei til den norske naturen. Spesielt med tanke på kjennskap til nærområder og hvilke muligheter som befinner seg på disse stedene. Med dette mente deres informanter at ukjente naturtyper fungerte som en barriere, og flere ønsket å tilegne seg mer kunnskap om norsk natur. Allikevel forteller Skogen og Jonsson (2009) at dette spesielt gjelder kvinner som opprinnelig kommer fra rurale områder i fødelandet. Disse ønsker å lære mer om dyre- og planteliv, slik at de kan benytte seg av muligheten til å høste fra naturen. Dette er viktig å nevne i og med at også mine informanter opplyser om en slags fremmedhet i forhold til den norske skogen.

6.1.1 Ulike ”rom”, ulikt utstyr

Det kan altså virke som om det materielle i tillegg til det symbolske har en del å si for følelsen av innpass i enkelte rom. Antrekk og utstyr opplyses også som en viktig del når det kommer til følelse av fremmehet, i følge informantene. Mange forteller at de ikke har eller har hatt det rette utstyret eller bekledningen for å drive ulike aktiviteter. Flere opplyser at dette har fått dem til å føle seg uglesett av andre, noe som for flere har vært med på å forsterke polariseringen mellom ”oss” og ”dem”.

I tillegg har flere har blitt offer for norsk vinterkulde som følge av at de har vært dårlig utstyrt.

Jeg har fått noen harde smeller på Tryvann. Der dukket jeg opp, og stod på snowboard feil vei, bindingene feil vei. Stod nesten baklengs. Folk har vært litt redde for å si ifra, men de turte til slutt. De var veldig ydmyke, tror de var redd for å såre meg, eller at jeg skulle bli sur. Har også hendt at jeg har kommet på fjellet med en varm bukse som ser helt mongis ut. Og du vet hvordan nordmenn på hytta er. De har utstyr til mange tusen, selv om de er fem år gamle. Masse merkeklær selv om de er unge eller gamle, det beste utstyret. De første gangene opp heisen var en smell, der står det nordmenn og ler av deg, mens du prøver å få folk til å lære deg det. Mens du føler deg som en klovn i den lilla buksa du fikk låne. Snowboardsko dine ser ut som gamle fjellsko he he.. Så alt handler om kunnskap og penger egentlig. Kunne ikke noe om ”regular” eller ”goofy” i starten [hvilket bein som skal stå først på brettet]. Disse tingene lærte jeg ved å observere andre, det samme med de tekniske tingene for å kunne stå ned bakken.

MANN, 23 år fra Marokko

Samtidig som denne informanten forteller at han har kjennskap til alpinbakkene, gir han uttrykk for at veien har vært lang. Om følelsen av å lykkes i sin praksis nå er komplett, sier han ingenting om. Allikevel forteller han om konkrete situasjoner der han har følt at han ikke har passet inn i et ”rom” med spesielle kulturelle koder. Gjennom utstyr og ferdigheter har han følt en fremmedhet til disse omgivelsene. Han sier ikke at det ikke var morsomt å prøve, men han anerkjenner at det var andre mennesker der som fikk han til å føle seg mer som et avvik. Dette tolker jeg dit hen at han følte en fremmedhet på dette stedet og i forhold til den etniske majoriteten av nordmenn som også utfoldet seg på det samme stedet.

Det er under dette punktet at informantene opplyser om de fleste av de negative opplevelsene knyttet til friluftsliv. De forteller om en følelse av

malplasserthet/fremmedhet. Det er deres egne kroppar og de tilhørende kulturelle kodene som flere meiner ikkje høyrer hjemme alle stader i den norske naturen. Altså er det den fysiske tilstedeværelsen som spelar størst rolle, ifølgje flere av informantene. Annerledes bekledding/utsyr fremstår da som ein faktor som vanskeliggjør innpass i enkelte ”rom”. I tillegg nevner de ”nordmenn” som referansegruppe og sammenlikningsgrunnlag når det kjem til de som behersker slike ting på den ”legitime” måten. Allikevel virker det for meg som om det i større grad er ideen om det norske disse informantene settar seg selv opp imot, noe som fører til ein slags illusjon om den ekstremt kompetente nordmannen. Statistikk viser nemlig at nordmenn ikkje er like mykje på tur, som denne ideen tilsier ([www.ssb.no, Samfunnsspeilet](http://www.ssb.no/Samfunnsspeilet) nr 4 1999). Dette kan altså tolkast dit hen at det eksisterer både symbolske/moralske barrierer som fremstår som ein fremmedhet for informantene, i tillegg til det rent praktiske.

Dette er noe den samme marokkanske informanten gir ein beskrivelse av, ut ifra hans erfaringar på fjellet.

Jeg har vært i hele Norge med moren min og søsteren min, men begge bruker slør da, så vi har fått mange øyne. Til og med tyskere og nederlendere stirrer. Men sånne folk må vi prøve og ikkje bry oss om, så vi gidder ikkje å stirre stygt tilbake. Dette fører til at man ikkje ønsker å ha hytte der alle driver og stirrer på deg, men ikkje alle er sånn som det da. Er bare ikkje så kult å være på stader der mange er sånn.

MANN, 23 år fra Marokko.

Han forteller her at hans families religiøse og kulturelle skikker og bekledding vanskeliggjør innpass i enkelte ”rom” i den norske naturen. Selv om han og familien forsøker å lukke øynene for slike ting, innrømmer han at det kan føre til litt mistrivsel enkelte stader. Samtidig gir han da uttrykk for at slike ting vil være med i vurderingen for om han skulle vurdert å anskaffe ein fritidsbolig/hytte på et slikt sted. Videre meiner han dette ikkje er noe typisk norsk, men at andre europeiske turistar også stirrer på dem.

6.1.2 Modellmakt

Flere av informantene gir indirekte uttrykk for at de har en forestilling om at ”nordmenn” besitter en *modellmakt*, nemlig at disse er lederne i et hierarkisk system som igjen gjør alt på den riktige måten. Med modellmakt mener jeg altså:

”En innflytelse på andre i kraft av en gjennomslagskraftig virkelighetsmodell som de andre tilskriver som kilde for endegyldige svar på spørsmål om et bestemt saksområde, og som utelukker spørsmålshorisonten for alternative perspektiver og virkelighetsdefinisjoner” (www.snl.no avsnitt nr 7, Kalleberg).

Det kan dermed virke som om dette gir informantene en følelse av å ikke passe inn, på den måten at nordmenns legitime friluftslivsutøvelse setter opp barrierer for de som føler at de ikke besitter den samme kunnskapen.

For å sette dette i et større kulturelt perspektiv velger jeg å tolke dette slik dette kan sammenliknes med den norske folkedrakten, bunad. Vil det for eksempel være akseptert at innvandrere går med bunad i 17. mai toget? Dette er en debatt som tidligere har gått noen runder i norsk media, og som det naturlig nok eksisterer mange ulike meninger om. Allikevel vil begge disse problemstillingene om hva som ”egner seg” være høyst gjeldende. Antropologen Litt Woon Long skriver om nettopp dette i Aftenposten (www.aftenposten.no ”17. mai og kinesisk hardangersøm”), der hun sier at dette handler om hvor man skal sette grensene for norskhet. Videre påpeker hun at innvandrere utgjør over 20 prosent av Oslos befolkning, noe som gjør ”bunadspolitets” jobb vanskeligere for hvert år som går.

6.2 Det macho friluftslivet

Som jeg senere vil komme inn på foretrekker samtlige av mine informanter at den enkle rekreasjonen skal foregå i Oslos byparker (se 6.3). Allikevel forteller flere at hvis de har kommet seg ut i andre deler av den norske naturen, eller andre steder der det er lagt til rette for aktivitet eller utfoldelse, vil de helst ha litt action. Det er grunn til å anta at det er en tydelig machokultur som gjennomsyrrer aktivitetene som praktiseres blant mine informanter. Flere opplyser at de ikke går tur i skogen, men man spiller litt ”paintball” (spill der man løper rundt og skyter malingskuler på hverandre) i skogen, uten regler.

I sommer fant ”gutta” (barndomsvennene, de fleste med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn) ut at vi skulle begynne å spille paintball, som er en ny aktivitet blant oss. Vi brukte ikke noen bane, men vi dro opp øverst ved Grefsen. Grefsenkollen eller no. Der er det litt skog. Så ”gutta” leide utstyr nede i byen, så dro vi opp. Vi kunne ikke noen regler, eller vi stresset ikke med å sette oss inni det. Man så hele tiden folk som bare løp rundt og skøyt på hverandre. Vi delte opp i lag da, men det var ikke sånn at man ble skutt en gang og var ute etter det.. he he.. Man bare skøyt til andre følte skikkelig smerte. He he.. Det var mest en sosial aktivitet da, og så viste det seg da at ”gutta” var glad i å skyte på hverandre. He he (ler når han hørte hvor drastisk det hørtes ut).

MANN, 25 år fra Pakistan.

Her beskriver informanten hvordan de bruker skogen på en annerledes måte enn det man ellers pleier å forbinde med skogen. De vanlige tankene rundt aktivitet i slike omgivelser dreier seg som regel om skogsturer, bær- og soppturer og teltturer. Disse menneskene legger en ny mening til praksis i skogen. Her er det maskuline og macho aktiviteter som foretrekkes. Dette kommer frem i hans beskrivelser av hvordan de spiller paintball i ellers så rolige omgivelser i skogen, noe som er en stor kontrast til den ”typiske” søndagsturen i marka. Det er ikke med dette sagt at dette er noe som gjelder alle mannlige innvandrere generelt, men det er allikevel en aktivitet som har fanget flere av mine informanters interesse. Om dette skyldes kulturell bakgrunn er ikke sikkert, men de nevnte ofte en preferanse for litt action når de drev aktiviteter på slike steder. At informanten la vekt på at det er anerkjent at motstanderne i paintball-spillingen skulle føle smerte, viser at denne machokulturen er akseptert og legitim blant vennene hans. Dette finner man også igjen i den 23 år gamle marokkanerens beskrivelse av hva de pleier å bruke snøen til, nemlig snøballkrig. Selv om dette er en forholdsvis barnslig aktivitet som man ofte gjør når man er yngre, så viser dette at machokultur er utbredt blant flere av mine informanter (se sitat på side 67/68, under ”smak gjennom primærsosialiseringen”). Han forteller da at mange innvandrere ikke er kjent med typisk norske vinteridretter og at flere finner mer spenning i å kaste snøballer fremfor å interessere seg for vinteridrett. Det er grunn til å tro at han da sikter til at mange innvandrere er vokst opp med at ”guttelek” skal være litt macho, fremfor for eksempel å stå på ski eller gå på tur i skogen.

Selvsagt er det en mulighet for at dette fenomenet kan forklares ved at det er en mannegreie, at dette handler om kjønn fremfor kulturell bakgrunn og etnisitet. Men for

å begrense oppgaven lar jeg dette stå åpent og heller være gjenstand for fremtidig forskning.

6.2.1 KonkurransEinstinkt og maskulinitet

Fotballspilling er en aktivitet som samtlige av mine informanter driver med. Denne formen for fotball er ikke bare vanlig løkkefotball, i følge flere av informantene. Dette er en intens spilling i en liten ballbunge i nærområdet, der det blir mye krancling og kjefting. Flere forteller at det er mye prestisje inne i bildet, og at ingen har lyst til å tape mot andre kompiser. Informantene forteller at dette skyldes det faktum at flere er veldig kjepphøye før kampene. Her annonserer de at de kommer til å vinne overlegent, lenge før kampene starter. Allikevel gir de uttrykk for at alle er like gode venner når dagen er omme, selv om det tidligere kunne være litt knuffing på banen. Ut ifra informantenes uttalelser virker dette som en gjensidig forståelse mellom alle ”gutta” (barndomsvennene i nærområdet, i hovedsak andre innvandrere).

Konkurransaktivitet og lagidrett er altså noe av det mest foretrukne når det kommer til aktiviteter, ved siden av et urbant friluftsliv (parker, grønne lunger i nærområdene). Samtlige spiller fotball på fritiden, og enkelte spiller også organisert på idrettslag (lag med kun innvandrere vel og merke). Dette konkurransEinstinkt ser altså ut til å smitte over til ”rom” der det foregår det vi ofte kjenner til som lek. Flere av informantene nevner at blant annet kan gå hardt for seg i akebakken. De forteller at det ikke bare er den tradisjonelle ”første mann ned”-leken, men her forsøker man å dytte hverandre av kjelkene for å skaffe seg en fordel og ydmyke de andre.

Aking gjør vi litt oftere, i korketrekkeren ute i skogen. Vi har krig i bakken der.

JEG: Krig?

Ja, vi dytter hverandre utfor kanten osv. Det er bare for moroskyld da, men jeg har slått meg litt noen ganger, jeg skal innrømme det. He he..

MANN, 22 år fra Irak.

Denne mannen bruker en referanse til krig for å beskrive aktivitetene til han og vennene i akebakken. Både han og flere av hans venner kommer også fra land der det har vært mye uroligheter, men allikevel er krig ordet han velger for å beskrive

aktiviteten. Selv om han forteller at det er mest lek inne i bildet, så gir han uttrykk for at det er prestisje bygget inn i det å fremstå som den sterkeste og hardeste mannen i bakken.

Også Thomas Walle skriver om maskulinitetens rom i sitt Ph.D prosjekt om norskpakistanere (menn) og deres forhold til cricket. Her snakker han om hvordan denne aktiviteten uttrykker mannlighet blant pakistanske menn i Norge. Her blir tekniske ferdigheter, kroppslig eleganse, mental kontroll og strategiske evner trukket frem som kilde til status i dette miljøet (ww.nikk.no "Menn og maskulinitet i en minoritetskontekst", 2004). Det er grunn til å anta at man i norsk kontekst vil finne slike beskrivelser av idrettsstjerner som Bjørn Dæhlie og Petter Northug Jr. Begge disse to er norske folkehelter innen skisporten i ulike tidsepoker, og dermed tett knyttet til ideer vedrørende det norske friluftslivet. Dette henger angivelig sammen med skiturens høye og legitime status som en rekreasjonsaktivitet i det norske samfunnet (Nedrelied 1993).

Brorparten av informantene opplyser også om at de er klare over at de gjør ting litt annerledes enn sånn det "egentlig" skal gjøres, men at det er slik de alltid har praktisert slike aktiviteter. De forteller at denne akingen og fotballspillingen må virke rar og brutal for utenforstående. Flere opplyser om at dette spesielt vil virke feil i norske øyne, fordi nordmenn besitter mye praktisk kunnskap innen dette feltet. Mange av dem uttrykker at de er av den oppfatningen at aking kanskje er litt barnslig i seg selv, men at nordmenn allikevel gjør dette på en mer sivilisert måte.

6.2.2 Hva med "fred" og "ro"?

Det er altså ikke like lett å se de klare linjene av en kultur, når man selv er en del av den. Derfor kan det av og til være lurt å få perspektiver utenifra når en skal vurdere egne kulturelle trekk. Tove Nedrelied (1993) forteller at utenlandske forretningsfolk ofte blir forskrekket når norske bedriftsledere avbryter forhandlinger for å dra på hytta, som om det skulle vært en livsnødvendighet. Det er ikke dermed sagt at de har et negativt bilde av nordmenn. De ser på enkelte av disse handlingene som litt "unormale" for dem, men flere av disse forretningsfolkene opplyser at et slikt forhold til naturen kan ha terapeutiske fordeler i en stressende hverdag som de fleste er en del av, noe som treffer den allmenne oppfatningen av friluftslivet veldig godt også her i

Norge (Nedrelid 1993:118). Dette er noe som flere av mine informanter også har fått med seg.

Egentlig foretrekker jeg naturen mest, holdt jeg på å si. Utsikter og stille steder. Stedet der jeg bor er veldig nærme byen, nesten midt i byen. Så de gangene vi er lei byen kjører vi oppover mot Grefsen for eksempel. Stille og rolige steder. Grunnen til det er for å komme litt vekk fra stress og støy, biler og mennesker. Men jeg skal ikke overdrive, vi er glad i mye action, ellers begynner vi bare å kjede oss.

MANN, 25 år fra Pakistan.

Denne mannen opplyser at han og vennene av og til flykter fra byen i bil, for å komme litt vekk fra alt maset. Han opplyser ikke om noen spesiell aktivitet, men de kjører heller bare til rolige steder der det ikke er mye trafikk og støy. På den måten gir han uttrykk for at også han til tider bruker naturen som en ventil for å senke skuldrene og drive rekreasjon. En annen forteller at han også føler seg renslig ute i naturen.

Folk går glipp av noe stort hvis de ikke benytter seg av naturen.

JEG: Hvorfor det?

Fordi vi lever et byliv. Det blir en avkobling fra kaos, stress og lys. Om det er tre dager eller en uke, så er det en avkobling som alle trenger. Du føler deg renslig og nyter naturen. Det er en sunnhetsgreie. Uansett hva du gjør, bare du kommer deg utafor byen er det en helt ny verden. Og det er kulerer enn folk tror. Jeg har opplevd alt i byen og masse der ute. Så jeg anbefaler folk til å gå og sjekke det ut. Man blir ganske innestengt i byen skjønner du, det merker jeg hele tiden. Det er det samme som skjer hele tiden. Skole, jobb, festing osv.. Dette er jo bra, men viktig å komme seg ut. Det er dyrt vøtt, det er problemet. Å dra på rafting kan koste deg 10 lapper [10 tusen kroner] osv.

MANN, 23 år fra Marokko.

Denne informanten opplyser altså om at det er viktig for folk i byene å komme seg ut til litt mer naturlige omgivelser, der man kan føle seg renslig. Han gir videre uttrykk for at dette er noe som er bra for kroppen, fordi byen kan gi deg en følelse av å være innestengt.

Det er ikke bare sivilsamfunnets allmenne oppfatning som kan lyde slik, men også tidligere forskning viser at ”fred”, ”ro” og ”ensomhet” er høyt verdsatte verdier blant den norske befolkningen (Gullestad 1989). I følge Nedrelid (1993) er dette noe som

den argentinske antropologen Eduardo Archetti også poengterer, ved at han trekker frem at vi har mye mindre behov for å markere oss enn for eksempel tyskere og amerikanere. Han mener videre at det først er når det er alkohol inne i bildet at nordmenn inntar en slik rolle, der markeringsbehovet står i sentrum. Dette kan selvsagt virke generaliserende, men denne forskningen opplyser å finne spor av slik atferd.

6.3 En grønn urbanitet

Noe som er helt sikkert og som påpekes av samtlige informanter, er at det urbane friluftslivet er intakt. Dette er blant favorittaktivitetene til alle informantene på sommeren. Parkliv, besøk av andre grønne lunger og opphold i nærområdene av der de bor, er eksempler på et slikt urbant friluftsliv. Flere informanter mener at denne formen for rekreasjon er noe de behersker veldig godt, altså slik som det er ”forventet” at slik aktivitet skal foregå. Dette viser at de i dette tilfellet ser på sine egne praksiser som legitime, fremfor noe som er med på å forsterke fremmedheten de har følt overfor andre aktiviteter. Innenfor denne formen for friluftsliv er det da stor grunn til å tro at de fleste av informantene likestiller seg med ”nordmenn”. Mange begrunner dette med at de har praktisert slike sosiale frilftsaktiviteter i lang tid, og i tillegg er dette aktiviteter også deres foreldre er kjent med.

Jeg trives veldig godt i parkene rundt der jeg bor. Hele familien har benytter seg av dem. Du får plass til mange afrikanere i en park samtidig, for å si det sånn. He he..

MANN, 26 år fra Vest-Afrika

Her bekrefter denne mannen akkurat det mange av de andre informantene opplyser om, nemlig at parkene i nærområdene av der de bor er hyppig brukt. Det denne informanten og flere andre legger spesielt stor vekt på er at det er plass til mange i en park, så det er åpent for at store familier kan være sosiale. I tillegg egner parkene seg spesielt godt til grilling, noe som mange opplyser som en av de favoriserte rekreasjonsaktivitetene. Disse funnene er heller ikke unike i norsk sammenheng. Figari med flere (2009) opplyser at det eksisterer flere ulike internasjonale studier som påpeker at innvandrere tradisjonelt sett foretrekker det sosiale og urbane friluftslivet.

Også Øia og Vestel (2007) sin undersøkelse av Oslo ungdommens friluftsliv, viser at innvandrerungdommen foretrekker et mer urbant friluftsliv. De baserer seg på en kvantitativ spørreundersøkelse fra 2006, og uttrykker at parker og grøntområder i Oslo og de andre større byene kan være viktige plasser for sosial omgang og rekreasjon (Bjerke 2006, Øia og Vestel 2007).

Og da jeg spurte en mann fra Irak om hvilke steder han likte best utendørs, var svaret umulig å misforstå.

Det beste stedet der jeg føler at jeg har kontroll er den lokale parken. Der har jeg vært siden jeg var 8-9 år og helt til 22, så der føler jeg meg komfortabel. Jeg liker naturen der, det er trær, gress og blomster. I tillegg så er den veldig stor, men også veldig ryddig. Den er ikke som andre parker. Det er nesten så jeg kunne hengt der alene, skjønner du?

MANN, 22 år fra Irak.

Denne informanten forteller altså at han ser på parken som et "rom" der han har kontroll. Dette er med andre ord et sted han føler seg trygg og komfortabel, nettopp fordi dette er kjente omgivelser og et sted han trives. Han fortsetter videre med at dette er et sted han nesten kunne oppholdt seg alene, som igjen henviser til trygghet, men også det faktum at han vanligvis bruker parken til sosiale aktiviteter med venner og familie.

En informant påpeker derimot det faktum de er byfolk, og at det gjør at de har fått en preferanse for å drive aktiviteter i byen. Han forteller videre at han kanskje ville drevet med andre ting om han hadde bodd nærmere skogen eller fjellet.

Ja, jeg regner med at jeg hadde drevet med andre ting om jeg ikke hadde vært bygutt. Da hadde jeg jo vært i et annet miljø, og hengt med andre mennesker.

MANN, 24 år fra Bosnia.

Denne informanten uttrykker at det ikke nødvendigvis bare er hans kulturelle bakgrunn som gjør at han driver med de aktivitetene han driver med. Han tror derimot at praksisene hadde vært annerledes om han ikke hadde bodd i Oslo, fordi han da hadde vært i et annet miljø. Det er grunn til å tolke dette slik at han mener at man ofte

blir påvirket av de omgivelsene man vokser opp i, men dette er jo da bare spekulasjoner fra hans side. Dette er heller ikke noe de andre informantene nevner, men dette kan jo selvsagt være tilfeldigheter. Av den grunn kan man ikke utelukke at bymiljøet er med på å prege disse informantenes friluftslivspraksiser, men dette burde heller være til gjenstand for videre studier av emnet.

7 Økonomi og “det norske”

I dette kapittelet ønsker jeg å vise hvordan økonomiske ressurser er av betydning for flere av mine informanter, ved at den i hovedsak gjennom utstyr og ressurser fremstår som en barriere knyttet til friluftsliv. Videre viser jeg hvordan dette kan bli en kilde til fremmedhet. Til slutt vil jeg diskutere hvordan livet rundt denne ideen om det ”norske” friluftslivet fremstår for mine informanter.

Økonomi er et mye debattert tema innen mange ulike samfunnsområder, og for mine informanter er friluftslivet intet unntak. Mange av informanter nevner at det å drive et friluftsliv i Norge er en dyr affære. På denne måten får økonomiske midler noe å si for om informantene føler at de passer inn i de ulike ”rommene” i naturen. Flere opplyser at de da i stor grad velger å ignorere den ”vanlige” og enkle skogsturen som de mener nordmenn angivelig er og har vært så glade i. Dette mener flere er praksiser som de rett og slett ikke ser på som et alternativ innen rekreasjon og utfoldelse i natur. De fleste forteller som sagt at de har vært på slike turer med skolen, men at dette verken har vært prioritert av deres foreldre eller deres venner. Mange av dem mener derfor at det ikke har eksistert noen kultur for den klassiske ”turen” i skog og mark. De uttrykker at dette har fått dem til å se mot mer kompliserte og kostnadskrevenne frilftsaktiviteter. Dette er praksiser som de har fått med seg at enkelte jevnaldrende nordmenn driver med, slik som hytteturer, rafting og alpine grener på fjellet osv. Videre uttrykker flere at de totale kostnadene av å ha slike interesser blir for høye. De forteller at man må komme seg til slike steder, og anskaffe dyrt utstyr, både for å kunne drive idretten og for å føle seg akseptert av de ulike miljøene. Kostnadene vil da virke som en barriere, mens kostnadene knyttet til det å ha det ”riktige” utstyret vil fungere som en kilde til fremmedhet. Enkelte av informantene opplyser altså at det kan være nødvendig å ha riktig utstyr for å bli akseptert, men når disse menneskene ikke har råd til å anskaffe slikt utstyr kan dette føre til en følelse av ikke å høre hjemme der.

At de mer actionfylte og kostbare praksisene frister mest er noe som også stemmer godt overens med den macho og maskuline kulturen som er utbredt blant mange av informantene.

Der oppe (fjellet) er det dyrt for både nordmenn og utlendinger. Norsk natur er veldig dyr å se, det kan jeg si deg. Det koster litt penger å dra på fjellet og stå på snowboard. Det er ikke all verden bare å kjøpe et heiskort, men mange må jo leie utstyr og ha et sted å sove. Så det er fort gjort at det kan bli noen tusen. Og alle har ikke råd til det. Er dyrt selv om man har jobb eller ikke, blir nesten som å dra til hjemlandet, og utlendinger velger jo ofte det.

MANN, 26 år fra Vest-Afrika.

Det denne informanten her nevner går direkte på økonomiske forhold som en barriere for muligheten til å drive aktivitet på gitte steder i Norge. Han drar en sammenlikning mellom en tur til fjellet og en reise til hjemlandet, der han forteller at dette nesten koster like mye. Videre forteller han at de fleste innvandrere foretrekker å dra til fødelandet for å besøke familien sin, fremfor å dra på fjellet. Dette tolker jeg dit hen at han mener at de økonomiske ressursene er såpass begrenset at flere står overfor et valg mellom å besøke familien og å dra på fjelltur for egen nytelse. At det enkle friluftslivet ikke er like attraktivt for alle innvandrere forteller han indirekte ved å si at det er dyrt å se norsk natur. For å komme seg til fjellet eller skogen trenger man i realiteten bare en bussbillett, men flere har altså en oppfatning av at det forventes at det skal foregå visse aktiviteter der, som koster mye penger.

Som tidligere nevnt av den 24 år gamle marokkaneren, blir det å bygge hus i foreldrenes fødeland av enkelte av informantene sett på som en erstatning for manglende hytte i Norge (se sitat på side 81, under ”det fremmede rommet”). Det er grunn til å anta at dette antakeligvis bare er en av flere grunner til at de bygger hus der nede, men allikevel blir de brukt til det samme formålet som nordmenn bruker hyttene i Norge, ifølge denne informanten.

7.1 Økonomiske forutsetninger for friluftsliv

Øyvind Giæver (2007) fra Sosial- og helsedirektoratet påpeker i sin rapport ”Rettferdig fordeling gir god folkehelse - om friluftslivets rolle for å redusere sosiale helseforskjeller”, at det er klare sosiale ulikheter i en rekke frilftsaktiviteter. Han viser for eksempel at andelen av den voksne befolkning som har vært på skitur det siste året er avhengige av hvilken inntektsgruppe de tilhører. Han sier videre at sjansen for at du har vært på skitur i et gitt år er mer enn dobbelt så stor dersom du bor i en høyinntektshusholdning, i forhold til om du bor i en lavinntektshusholdning. Liknende

tendenser finner han også igjen i andre former for friluftsliv, som fotturer, fisketurer og sykkelture. Enkelte former for friluftsliv, som for eksempel bær- og soppturer virker som de er typiske middelklasseaktiviteter, men i det store og hele øker fritidsaktivitet proporsjonalt med inntektsstørrelse, og utdanningslengde. I følge Giæver (2007) er det helt klart at dette selvfølgelig kan variere fra person til person på det individuelle plan, i og med at friluftsliv som sagt er en forholdsvis personlig praksis. Allikevel uttrykker han at atferdstendenser i hele sosiale grupper i befolkningen skyldes sosiale strukturer og ressursfordeling mer generelt. Et rikt friluftsliv koster penger, og det er langt enklere tilgjengelig for en som bor nære marka, enn for en som bor midt i byen (Giæver 2007).

[...] det som også er veldig normalt med norske familier er at de har hytter, og det er noe vi ikke har. De bruker dem om sommeren og vinteren. Om sommeren er de ute med båtene sine og koser seg og fisker, mens om vinteren så er det ski og slalåm osv. Jeg har virkelig ikke råd til slikt.

MANN, 24 år fra Pakistan.

Denne informanten uttrykker at et slikt "rikt" friluftsliv bare er for de som har råd til dette. Han beskriver hva mener er normalt blant norske aktiviteter, noe som sammenfaller godt med den illusjonen om at alle nordmenn har tilgang til hytte og båt. Han forteller videre at nordmenn praktiserer friluftsliv hele året sammen med familien sin, og han uttrykker at de gjør dette når de vil kose seg. Dette vil si at man er avhengig av økonomiske ressurser for å oppnå en slik behagelig tilstand, i hvert fall når det kommer til friluftsliv.

Giævers rapport er viktig i denne sammenhengen, når vi vet at innvandrere som ikke er fra vesten har en tendens til å tilhøre de gruppene i samfunnet med lavere inntekt, og samtidig har kortere utdanningslengde enn majoriteten i samfunnet, i følge Ossiannilsson (2007). Derfor mener hun at mange av innvanderne vil havne i de lavere sosiale lagene av samfunnet, identisk med de som Giæver (2007) omtaler som de som tradisjonelt ikke har et "rikt" friluftsliv. Dette nevnes også av Ossiannilsson (2007), når hun viser til at den høye konsentrasjonen av minoritetsgrupper med lav tilknytning til arbeidsmarkedet i Oslo indre øst, har bidratt til at de tradisjonelle klasseforskjellene mellom øst og vest i Oslo har fått en etnisk dimensjon. Hun fortsetter videre med at bydelene i Oslo indre øst er isolert i forhold til marka og sjøen, slik at det er lengre

reisevei til friluftsområdene som omringer byen, og som de fleste andre bydelene har i umiddelbar nærhet (Ossiannilsson 2007:67).

7.2 Hva betyr dette?

Det blir innvandrernes praksis sitt møte med de etablerte norske ideene som er grunnlaget mitt for å snakke om fremmedhet. Informantene har et refleksivt forhold til hva som er ideen om det ”norske” friluftslivet, og setter dette opp mot sine egne praksiser. Mange forteller at de da distanseres fra det ”nordmenn” driver med, slik at det oppstår et ”oss” som skiller seg fra ”dem”. Enkelte kaller sin egen måte å opptre i en typisk norsk setting, for ”innvandrerstil”. Én av informantene sa at dette var en måte å kle seg på og en måte å opptre ute i skogen, noe som i følge han ikke er slik ”nordmenn” gjør det (se sitat på side 77 under ”kulturell motstand”). Han refererer altså til sin egen måte å utfolde seg kroppslig i skiløypa som en slags ”innvandrerstil” som opponent til den norske måten.

Flere opplyser altså at det er et skurringsforhold her. Ut ifra disse samtalene fikk jeg inntrykk av at mange ser seg selv med ”de andres” blikk, og dermed opplever en antatt fremmedhet. Om denne fremmedheten er reell eller innbilt er det vanskelig å spekulere i, men den virker allikevel virkelig for flere av mine informanter. En annen ting man kan spørre seg om er om denne opplevde fremmedheten nødvendigvis er en negativ ting? Dette føler jeg varierer litt mellom informantene. På tross av at flere har historier der de har følt at de ikke passer inn, stiller de fleste seg positivt til å utforske nye kroppslige måter for å utfolde seg i naturen. De fleste liker litt spenning, også på disse litt mer ”fremmede” stedene. Informantene spriker i litt ulike retninger med tanke på denne følelsen av fremmedhet. Enkelte gir klart uttrykk for at det er greit å distansere seg, mens andre gir uttrykk for at de gjerne skulle vært foruten de ulike barrierene og kildene til fremmedhet. Men at kroppen eksisterer i verden, ved at den stadig er der ute og opplever, lærer og erfarer, virker som et bakteppe i forhold til mange av informantenes praksiser. At slike praksiser springer ut av en kulturelt farget kunnskap er det liten tvil om. Om disse praksisene skulle stride med allerede etablerte ideer om det norske, vil det da mulig oppstå en slik fremmedhet i de ulike friluftspraksisene.

7.2.1 Kulturell avstand

Flere av informantene gir altså klart uttrykk for at det å drive med noe ekstremt norsk er vanskeligere enn bare det å lære seg dette. De forteller at det er utfordrende å drive med dette foran andre som gjør dette på den ”legitime” måten. Spesielt når dette er de personene som trent opp til disse aktivitetene, nesten før de kan gå.

I følge flere studier er altså friluftslivsaktiviteter er blant de mest hverdagslige aktivitetene i Norge, og har derfor i stor grad blitt ignorert forskningsmessig. De har blitt glemt som følge av å være selvfølgeligheter, altså noe man bare gjør (Figari m. fl. 2009). Et spørsmål en da kan stille seg, er om den kulturelle avstanden er så stor at noe av det mest hverdagslige og norske blir for fremmed for mange ikke-vestlige innvandrere? Uten at jeg har egen empiri på nordmenns friluftslivspraksiser, så opplyser Strandbu (2000) at det er rimelig å anta at de mer tradisjonelle aktivitetene er mer utbredt blant de etnisk norske borgerne, også i Oslo. Da kan man igjen stille spørsmålet om innvandrere ikke har anlegg for å drive et slikt friluftsliv?

Kanskje et urbant friluftsliv fremfor et tradisjonelt er mer attraktivt, fordi de allerede har praktisk kunnskap og egne tradisjoner innenfor dette feltet. Det er akkurat dette som ser ut til å være tilfellet blant mange av mine informanter. Deres kulturelle kropp er virker til å ha blitt lært opp til å gjøre spesielle ting, noe som ser ut til å sitte veldig godt.

7.2.2 ”Short term” vs. ”Long term”

I følge Nedrelid (1993) er det å være på besøk i landet for en kort periode annerledes enn å være en som kommer til landet for å bosette seg her, og kanskje senere stifte familie. Er man her for en liten periode blir man mest sannsynlig dratt med for å se det typisk norske, og da faller ofte skog, fjell og sjø som et naturlig førstevalg. Hvorfor dette er tilfellet synes hun er vanskelig å spekulere i, men hun uttrykker at Norge er et forholdsvis ungt land og at vi dermed ikke har så altfor mye av eldgammel urban kultur. Skal man vise besøkende noe de ikke har er den ville og forholdsvis lite bearbejdede naturen et fint sted å starte, og i tillegg så omgir jo denne naturen de fleste byene. Dette er noe som burde gjøre den lett tilgjengelig for de fleste, i følge Nedrelid (1993).

Om man derimot kommer til landet for å leve her, blir ting med ett mye mer komplisert. Man kommer til et godt utviklet land der det eksisterer en kultur som lovpriser hardt arbeid, samtidig som naturen og ensomhet står sterkt. For enkelte kan dette virke som en motsetning, mens for andre kan det virke som noe helt naturlig. Uansett blir man stilt ovenfor flere dilemmaer og disse kulturelle kodene er ikke alltid like lette å knekke. Det er heller ikke gitt at alle faktisk ønsker å knekke dem, eller rett og slett har ressursene til å knekke dem (Nedrelid 1993). Mine informanter er jo som sagt her på en ”langtidskontrakt”, og derfor egner de seg godt til å fortelle om kulturelle koder og ressurser knyttet til det norske friluftslivet.

7.2.3 Forskjeller innad i “gruppen”

Det eksisterer en del forskjeller innad blant mine informanter, noen er veldig aktive, også når det kommer til praksis på det flere omtaler som typiske ”norske” steder (skogen, fjellet). Brorparten nevner uansett at det er den sosiale delen av det urbane friluftslivet som virker mest attraktivt for dem. Flere av disse forteller som sagt om ulike praksiser i møtet med tradisjonelle norske aktiviteter, som fremmed, på den måten at de opplever at de ikke har gjort dette på den ”riktige måten”. Mange har gjennom skolesystemet sett norsk natur fra den ville siden, uten at dette har gjort dem til noen Lars Monsen. Noen av informantene uttrykker at skolen har fungert som en kunnskapsinstitusjon også når det kommer til praktisk kunnskap om friluftsliv, i norsk kontekst. Enkelte har her plukket opp mye nyttig kunnskap, men det har i hovedsak vært de personene som allerede har hatt et godt grunnlag for å drive et aktivt friluftsliv i Norge. Resten opplyser derimot om at de har hatt et litt annerledes forhold til friluftsliv. Disse forteller at det eksisterer mange ulike barrierer for deltakelse på en lik linje med nordmenn, men viser allikevel at de har et reflektert forhold til disse aktivitetene. På den måten at de uttrykker at mye av kunnskapen man kan tilegne seg er noe man burde vite noe om, for å være i stand til å mestre de mange utfordringene norsk natur har å by på. Samlet sett kan det virke som om de fleste en eller annen gang (ofte flere ganger) har følt en fremmedhet i forhold til det de oppfatter som det norske. De forteller at barrierene for praksis og deltakelse både er av symbolsk/moralsk og praktisk karakter, men det kan virke som om informantene reagerer forskjellig på dette. Enkelte opplever ubehag ved en slik fremmedhet, fordi de gjerne skulle hatt den

aktuelle kunnskapen, mens andre bruker dette for å styrke en gruppentallitet bygget på motkultur.

7.2.4 And the moral of the story is...

Ved innvandrerens inntreden i det norske samfunnet er det grunn til å tro at deres praksiser har vært med på å tilføye nye dimensjoner til et allerede komplisert friluftslivsfelt. Ut ifra intervjuene med informantene mine, er det stor grunn til å anta at allerede innlærte kulturelle praksiser har mye å si for hva mine informanter bedriver av ulike utendørsaktiviteter, hvordan disse bedrives og hvorfor disse bedrives. Videre kan det virke som at ideer om friluftsliv vanskelig lar seg overføre til mennesker som ikke har dette innlært. Mye tyder på at det faktum at begrepet *friluftsliv* er elastisk (altså et begrep som kan utvides og innsnevres etter formålet med forskningen) og kulturelt betinget (at det betyr forskjellige ting for forskjellige mennesker, til en forskjellig tid og til et forskjellig sted), reproduces ved innvandrerens inntog. Dette gjør at også mine informanternes friluftsliv virker relevant, på den måten at det føyer seg inn i rekken av ulike dimensjoner i det norske friluftslivet. Med utgangspunkt i forskningen som er gjort om friluftsliv, kan det virke som om historien og de gamle tradisjonene fortsatt vil ligge som fundamentet for våre praksiser. Allikevel er det grunn til å anta at tiden og nye kulturelle uttrykksformer har vært med på å prege detaljene. Dette kan være alt fra subkulturer til kulturer fra den tredje verden. Dermed kan det virke som den fremmedheten enkelte av informantene føler er en unødvendig følge av en illusjon vedrørende det ”norske” friluftslivet, nemlig at det er noe fast og uforanderlig. Den kulturelle fremmedheten som flere av informantene opplyser at de ikke klarer å løse, fremstår allikevel som et punkt i deres tilværelse der mange føler at de ikke har lykkes helt. Med tanke på hvor stor del av hverdagen som i dagens norske samfunn kan defineres som fritid, blir dette problemstillinger som ofte berører mine informanter. Videre kan virke som om de informantene jeg har intervjuet bringer med seg egne verdier og tradisjoner til de samme stedene som nordmenn alltid har ferdes, og legger til nye meninger. Av denne grunn kan det tenkes at den ”norske” kulturen har oppgradert seg til en nyere versjon gjennom møtet med nye kulturer, noe den for så vidt alltid har gjort.

Det kommer ganske klart frem i denne studien av fremmedhet i forhold til ikke-innvandrere og det norske friluftslivet, at det ligger en fortelling om forståelsen av hva ”det norske” er. Det er grunn til å anta at ulike grupper gjennom sin kroppslige kunnskap, har ulik forståelse av hva ”det norske” er, hvis det i det hele tatt er mulig å identifisere noe slikt. Allikevel er det stor grunn til å anta at det eksisterer noen overordnede ideer rundt ”det norske”, uavhengig av hvor komplisert virkeligheten egentlig er.

8 Avslutning

8.1 Forståelsen av “nordmannen”

I følge Tove Nedrelid (1993) er naturen noe som ofte trekkes frem for å beskrive hva som kjennetegner en ”ekte” nordmann. Hvem som egentlig har skapt denne forestillingen av nordmenn er uvisst, men det er allikevel lett gjenkjennelig om man besøker populære turområder, eller er på t-banen og ser hva slags utstyr mange nordmenn har med seg på en søndags formiddag. Dette er noe som er kjent i Norden, og danskene omtaler i flere sammenhenger nordmenn som ”fjellaper”. Nedrelid (1993) skriver at Norge er mest kjent for sin attraktive natur, blant resten av de europeiske landene, mens bildet av ”Ola Nordmann” blir enklere og enklere jo lengre vekk fra Norge en kommer. En klassisk fremstilling av en tradisjonell nordmann, er ofte en som er på vei ut i skogen med tursekk, nikkers og lusekofte, ikke dermed sagt at det alltid er slik, men det er det som har fungert som stereotypen, mener hun.

I følge Nedrelid (1993) er det mulig å finne igjen noen som likner på oss andre steder i Europa, men det er i hovedsak de som bor i liknende områder som de vi har i Norge. Allikevel mener hun at disse menneskene er i sterkt mindretall i motsetning til hva nordmenn er. Hun legger videre til at de som bor i byer i Mellom-Europa er preget av en mellomeuropeisk bykultur, der man ikke lengter like mye ut i naturen som man gjør her i Norge. Dette fører i følge Nedrelid (1993) til at nordmenn får en særstilling når det kommer til praktisering av friluftsliv, også i byene. Nedrelid (1993) påpeker at det er helt klart at det eksisterer mange mennesker rundt om i verden som lever mye tettere på naturen enn det vi gjør her i Norge, blant annet mange stammer og urbefolkninger verden over. Allikevel mener hun at er det mest fruktbart å sammenlikne oss med land og befolkninger som har kommet forholdsvis like langt i den teknologiske utviklingen, for å skape et legitimt sammenlikningsgrunnlag (Nedrelid 1993:114).

Utenforståendes syn på nordmenn er jo helt klart avhengig av hvor de som ytrer slike meninger, står hen. Nedrelid (1993) trekker frem et eksempel der utenlandske forretningsmenn ofte blir forskrekket over at norske bedriftsledere plutselig kan avbryte viktige forhandlinger en tidlig fredags ettermiddag, for å dra på hytta eller ut

på sjøen. I tillegg har de også lagt merke til hvordan det å eie hytte eller båt nesten ikke gir noen status i det hele tatt, men det er nesten forventet at man som nordmann skal eie slike ting. Hun uttrykker at slike ting ikke er oppsiktsvekkende i en norsk kontekst, fordi det er dette som ofte virker som det normale. Dette fører videre til at det ikke er like lett å forstå hvorfor folk andre steder stusser sånn over den ”norske” væremåten, i følge Nedrelid (1993).

8.2 Hvor går veien videre?

Jeg har i denne oppgaven valgt å legge mest vekt på kulturell forskjellighet. Allikevel er det ikke dermed sagt at dette er det eneste som kan være med på å forklare hvorfor enkelte ikke-vestlige innvandrere gjør som de gjør i naturen. Både økonomi, klasse, bosted, helse, miljø, etnisitet, alder og kjønn, er faktorer som kan spille en rolle her. Men fordi jeg er nødt til å begrense oppgaven, kan heller dette være emner for videre forskning i fremtiden. Fritidsforskning blir ofte litt borte, nettopp fordi det er så mye fokus på innvandrere og arbeid (ofte mangel på arbeid), samt innvandrere og ulike sosiale problemer. Jeg synes at dette er en viktig post som burde være gjenstand for mer forskning, i Norge spesielt. Dette med tanke på at vi har såpass mye fritid, i kraft av å være en så sterk velferdsstat som vi er. Et annet poeng er at det norske friluftslivet tydeligvis har slått en så sterk rot i den norske kulturarven, slik at dette har blitt et av de viktigste momentene vedrørende det norske folks nasjonale identitet.

8.3 Konkluderende betraktninger

I og med at det ikke er gjort mye forskning på dette emnet er det vanskelig å gi en ren konklusjon på hvordan ikke-vestlige innvandrere forholder seg til ideen om det typisk ”norske” friluftslivet. Allikevel har jeg fått et empirisk materiale som peker i samme retning som mye av den tidligere forskningen som er gjort. Det som kommer sterkest frem er at friluftsliv ikke er noe øyeblikkelig gjenkjennelig hvis man ikke allerede har lært kodene, kjenner til tradisjonene, besitter kunnskapen og har de økonomiske ressursene. Friluftslivet står for mine informanter frem som praksiser som det har vært nødvendig å bli sosialisert inn i. Enkelte av informantene har kjennskap til en del friluftaktiviteter i hjemland og/eller i Norge. Om den kunnskapen de her besitter lar seg overføre til en norsk kontekst, varierer litt fordi friluftsliv tross alt er en personlig

praksis som vil variere mellom mennesker. Allikevel kan man identifisere at ikke-vestlige innvandre tradisjonelt har foretrukket mer urbane former for friluftsliv, fremfor tradisjonelle aktiviteter som fjell- og skogsturer osv. I denne sammenhengen kommer følelsen av fremmedhet spesielt frem blant mine informanter. Dette betyr at målsettinger om å inkludere alle i friluftslivets tradisjonelle sider, kan støte på en del problemer når det kommer til smak og preferanser hos deler av innvandrerbefolkningen. Videre tyder dette på at også de ikke-materielle aspektene er vel så viktige som de mer praktiske sidene ved friluftsliv. For flere av mine informanter virker utendørsaktiviteter som et viktig moment ved det sosiale liv, noe som gjør deres form for friluftsliv til en sentral del av det hverdagslige liv. Hvis man er ute å få innsikt i hvilke mekanismer som ligger bak sosiale og kulturelle ulikheter knyttet til etnisitet, er det viktig å være bevisst på forståelsen av selvforståelse, ”de andre” og fremmedhet som forklaringsmekanismer. I tillegg peker betydningen av sted og hvilke meninger man tillegger ulike ”rom” seg ut som faktorer som kan være hemmende for frilftsaktiviteter i ulike deler av den norske naturen.

Myndighetene bevilger altså mye penger til friluftslivsorganisasjonene slik at de kan opplyse befolkningen om hvor fantastisk friluftslivet er, i tillegg til å ha egne strategiske mål for å inkludere mennesker i dette friluftslivet. Et ønske om deltakelse på lik linje i befolkningen synes å være den utopiske drømmen og sivilsamfunnet virker fortsatt blinde for at ideen om det norske friluftslivet bare er en illusjon. Allikevel er det ingenting som tyder på at denne ideen kommer til å forandre seg, uansett hvor kulturelt betinget friluftslivet er i det virkelige liv. Med mindre den kulturelle avstanden til en del ikke-vestlige ikke blir mindre, er det grunn til å anta at vi alltid vil finne igjen en viss fremmedhet i mange av deres praksiser.

Litteraturliste

Album, Dag (1996): *Nære fremmede: Pasientkulturen i sykehus*. TANO A.S.

Baas, John M., Ewert, Alan & Chavez, Deborah J. (1993): *Influence of ethnicity on recreation and natural environment use patterns: Managing recreation sites for ethnic and racial diversity*. In *Environmental Management* vol. 17, No. 4, pp 523-529. Springer-Verlag New York inc.

Barker, Chris. (2008): *Cultural studies: Theory and Practice*. Third Edition. London: Sage.

Bjerke, T. (2006): *Friluftsliv i byen: Aktiviteter, ønsker og holdninger blant innbyggere i groruddalen*, (Oslo: Norsk institutt for naturforskning).

Blom, S (2002): Innvandrernes bosettingsmønster i Oslo. *The residential pattern of immigrants in Oslo*. 2002. SSB.

Bourdieu, Pierre (1995): *Distinksjonen: En sosiologisk kritikk av dømmekraften*. Fra 1979. Oversatt av Annick Prieur. Pax forlag A/S, Oslo.

Brottveit, Å, Hovland, B. M, & Agedal, O. (2004): *Slik blir nordmenn norske: Bruk av nasjonale symbol i eit fleirkulturelt samfunn*. Unipax, Oslo.

Carolan, Michael S. (2008): *More-than-Representational Knowledge/s of the Countryside: How We Think as Bodies*. In: *Sociologia Ruralis* Volume 48 Issue 4, Pages 408 – 422. Published Online: 28 Apr 2008.

de Certeau, Michel. (1984): *The practice of everyday life*. Berkeley, California, University og California Press. Translated by Steven Rendall.

Eriksen, T.H. (1993): *Ethnicity and Nationalism*, London: Pluto Press 1993 (second, expanded edition 2002) (Lesedato 30/5-2010).

URL: <http://folk.uio.no/geirthe/Ethnicity.html>

Figari, H, Haaland, H, & Krange, O.(2009). *Friluftsliv som hverdagsliv: En studie av innvandrerkvinner bruk av utendørsområder i Groruddalen*. NINA rapport 479.

Fiske, S.T. & Taylor, S.E. (1991): *Social Cognition*, New York: McGraw-Hill.

Floyd, Myron F., Kimberly J. Shinew, Francis A. McGuire, Francis P. Noe (1994): "Race, class and leisure activity preferences: Marginality and ethnicity revisited". I *Journal of leisure research*, 26 (2): s. 158-173.

Gentin, S. (2006): *Fem muslimers friluftsliv og natursyn – en interviewundersøgelse*. Speciale. Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole. København.

Giæver, Øyvind (2007): *Rettferdig fordeling gir god folkehelse - om friluftslivets rolle for å redusere sosiale helseforskjeller*. Sosial- og helsedirektoratet. På Landskonferanse Friluftsliv Kristiansand - 30.5. - 1.6.2007
URL<http://www.dirnat.no/attachment.ap?id=5526>

Gullestad, Marianne. (1989): *Kultur og hverdagsliv: På sporet av det moderne Norge*. Universitetsforlaget Oslo.

Johnsen, E. S. (2007): *Klanen: Den kollektive kroppen*. Akilles forlag.

Korsnes, Olav (2008): *Sosiologisk Leksikon*. Universitetsforlaget 2. utgave.

Long, L. W. (1995): *Norsk friluftsliv sett utenfra: eller: Hvordan jeg lærte å gå på tur*. I *Friluftsliv: artikkelsamling / fra Direktoratet for naturforvaltning; [redaksjon: Kristin Bodsberg og Kjersti Moltubakk]*.

Madison, G. B. (1981): *The phenomenology of Merleau-Ponty: A search for the limits of consciousness*. Ohio University Press.

Merleau-Ponty, Maurice (1945): *Kroppens fænomenologi*. Oversatt av Bjørn Nake til dansk (1994). Det lille forlag.

Måseide, P. (1992): *Sosiologi og kognisjon*, Bergen: Sosiologisk institutt.

Nedrelid, Tove (1993): *Ut på tur – på nordmanns vis*. J.W. Cappelens Forlag A.S.

Nedrelid, Tove (1994): *Friluftslivet som et kulturelt fenomen* (Trondheim: Direktoratet for naturforvaltning).

Prieur, Annick. & Sestoft, Carsten (2006): *Pierre Bourdieu – En introduksjon*. 1. utgave, Hans Reitzels Forlag, 2006.

Richardson, Heidi. (1994): *Kraftanstrengelse og ensomhet. En analyse av det norske friluftslivets kulturelle konstruksjoner*.

Rumelhart, D. E. (1975): *Notes on a schema for stories*. I Bobrow, D.G. & A.M. Collins (eds.). *Representation and Understanding. Studies in Cognitive Science*, New York: Academic Press.

Silverman, David (2005): *Doing Qualitative Research* 2. ed. London: Sage.

Shinew, K.J., M.F. Floyd, et al. (2004): *Understanding the relationship between race and leisure activities and constraints: Exploring an alternative framework*. Leisure Science 26(2): 181-199.

Skogen, K. & Jonsson (red.). 2009. *Friluftsliv i endring: Felles strategisk instituttprogram mellom NINA, NIBR og NIKU 2004-2008*. - NINA Temahefte 38.

Stortingsmelding nr. 39 (2000-2001): *Friluftsliv ein veg til høgare livskvalitet*

Strandbu, Å. & Bjerkeset, S. (1998): *Ungdom og idrett i et flerkulturelt samfunn. Litteraturoversikt og innledende analyser av osloundoms aktiviteter*. NOVA skriftserie 6/98. Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.

Strandbu, Å. (2000): *Storbyungdom og natur: En undersøkelse av osloundoms forhold til friluftsliv og miljøproblemer*. (Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring).

Thagaard, Tove (2003): *Systematikk og innlevelse - En innføring i kvalitativ metode*. Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.

Tordsson, B. (2003): *Å svare på naturens åpne tiltale: En undersøkelse av meningsdimensjoner i norsk friluftsliv på 1900-tallet og en drøftelse av friluftsliv som et sosiokulturelt fenomen*. Oslo, Norges idrettshøgskole, Institutt for samfunnsfag: VIII.

Vaagbø, Ola. (1993): *Den norske turkulturen*. FRIFO (Friluftslivets fellesorganisasjon).

Vike, Halvard, Lidèn, Hilde & Lien, Marianne (2001): *Likhetens virkeligheter i Likhetens paradokser – Antropologiske undersøkelser i det moderne Norge*. Lien, Lidèn & Vike (Red.) Oslo. Universitetsforlaget.

Washburn, R (1978): *Black underparticipation in wildland recreation: Alternative explanations*. Leisure Science 2: 201-210.

Øia, Tormod og Viggo Vestel (2007): *Møter i det flerkulturelle*. Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring NOVA Rapport 21/2007

Nettsider

Aftenposten: 17. mai og kinesisk hardangersøm.

URL:<http://www.aftenposten.no/meninger/spaltister/woon/article1318543.ece> (av Long, Litt Woon 16.05.06). [Lesedato: 20/08-2010].

Aftenposten: Odden, Alf. (29/12-2008): – Her ser du en sjelden kar. Av Agnethe Weisser. [Lesedato: 21/7- 2010].

URL:<http://www.aftenposten.no/fakta/innsikt/article2841625.ece>

Aftenposten: Sju av ti tiåringer med ikke-vestlig bakgrunn kan ikke svømme.

URL:<http://www.aftenposten.no/nyheter/oslo/article3775084.ece> (20.08.2010). [Lesedato: 1/9-2010].

BBC News: "Can Africa keep time?" 28 October 2003.

URL:<http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/3211923.stm>. [Lesedato: 27/5-2010].

Byrådets budsjettforslag 2010: Del to, kapittel 7: Samferdsel, miljø og næring
[Lesedato: 30/9-2010]:

URL:[http://www.byradet.oslo.kommune.no/getfile.php/byradsavdeling%20for%20finans%20\(FIN\)/Internett%20\(FIN\)/Dokumenter/07%20SMN%20\(MOS%20og%20NOI\)%20pdf.pdf](http://www.byradet.oslo.kommune.no/getfile.php/byradsavdeling%20for%20finans%20(FIN)/Internett%20(FIN)/Dokumenter/07%20SMN%20(MOS%20og%20NOI)%20pdf.pdf)

DNT artikkel: På vei inn i det norske av alt 19.11.09. Kari Merete Horne/Trude Blåsmo.

URL:http://www.turistforeningen.no/article.php?ar_id=21063 [5/12-2009]

Ossiannilsson, E. V. (2007) Presentasjon av FRIGO og resultater fra hovedfagsoppgave ved NIH [Lesedato: 26/1-2010]:

URL: <http://www.dirnat.no/attachment.ap?id=863>

Statistisk sentralbyrå, samfunnsspeilet 2007: Få har mange, mange har få (av Vebjørn Aalandslid og Lars Østby) [Lesedato: 15/8- 2009]:

URL:<http://www.ssb.no/samfunnsspeilet/utg/200704/05/index.html>

Statistisk sentralbyrå: Ikke-vestlige innvandrere og kommunevalget 2007 [Lesedato: 16/8- 2009].

URL:<http://www.ssb.no/ssp/utg/200802/01/>

Statistisk sentralbyrå, samfunnsspeilet nr 4 1999: Friluftaktiviteter. ”Ut på tur...” Av Odd Frank Vaage. [Lesedato 30/8-2010].

URL: <http://www.ssb.no/ssp/utg/9904/10.shtml>

Store norske leksikon: av Rangnvald Kalleberg [Lesedato: 1/9-2010]

URL: http://www.snø.no/.nbl_biografi/Stein_Bråten/utdypning

Ut.no: Uansett vær, uansett årstid: Søndagstur! [Lesedato: 12/10-2010]:

URL: <http://ut.no/article/page/view/1.6816602>

Walle, Thomas M.(2004): Menn og maskulinitet i en minoritetskontekst.

NIKK (norsk institutt for kvinne- og kjønnsforskning) magasin nr 1 2005 [Lesedato 23/1-2010]:

URL: http://nikk.no/filestore/Publikasjoner/NIKK_magasin/mag20051.pdf

"Alle kilder som er brukt i denne oppgaven er oppgitt".

Oppgaven består av 39 393 ord.

